

**LATVIJAS
UNIVERSITĀTE**

**Promocijas darba
kopsavilkums**

**Summary
of Doctoral Thesis**

Līga Romāne-Kalniņa

**NACIONĀLĀS IDENTITĀTES
VEIDOŠANA UN ATSPUGUĻOJUMS
BALTIJAS VALSTU PREZIDENTU
RUNĀS – KORPUSĀ BALSTĪTA
KRITISKĀ DISKURSA ANALĪZE**

**CONSTRUCTION AND REPRESENTATION
OF NATIONAL IDENTITY IN THE SPEECHES OF
THE PRESIDENTS OF THE BALTIC STATES:
CORPUS-ASSISTED CRITICAL DISCOURSE ANALYSIS**

Rīga, 2022

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

Humanitāro zinātņu fakultāte

Līga Romāne-Kalniņa

NACIONĀLĀS IDENTITĀTES VEIDOŠANA UN ATSPoguĻojums Baltijas valstu prezidentu runās – KORPUSĀ BALSTĪTA KRITISKĀ DISKURSA ANALĪZE

PROMOCIJAS DARBA KOPSAVILKUMS

Doktora grāda iegūšanai valodniecības un literatūrzinātnes nozarē
lietišķās valodniecības apakšnozarē

Rīga, 2022

Promocijas darbs izstrādāts Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātē Anglistikas nodaļā no 2017. gada līdz 2022. gadam.

Darbs sastāv no ievada, četrām nodaļām, nobeiguma, literatūras saraksta, 12 pielikumiem.

Darba forma: disertācija valodniecības un literatūrzinātnes nozarē lietišķās valodniecības apakšnozarē.

Darba zinātniskā vadītāja: profesore *Dr. philol.* **Indra Karapetjana**.

Darba recenzenti:

- 1) profesore **Ina Druviete**, Latvijas Universitāte,
- 2) profesore **Dace Markus**, Liepājas Universitāte,
- 3) profesors **Jānis Silis**, Ventspils Augstskola.

Promocijas darba aizstāvēšana notiks 2022. gada 6. septembrī Latvijas Universitātes Valodniecības un literatūrzinātnes un Mūzikas, vizuālo mākslu un arhitektūras nozaru promocijas padomes atklātā sēdē 2022. gada 6. septembrī plkst. 16.30 LU Humanitāro zinātņu fakultātes (Visvalža iela 4a, Rīga) 402. auditorijā.

Ar promocijas darbu un tā kopsavilkumu var iepazīties Latvijas Universitātes Bibliotēkā Rīgā, Kalpaka bulvārī 4.

LU Valodniecības un literatūrzinātnes un Mūzikas,
vizuālo mākslu un arhitektūra zinātņu nozares promocijas
padomes priekšsēdētājas vietiece

Ina Druviete

promocijas padomes sekretāre

Iveta Narodovska

© Latvijas Universitāte, 2022

© Līga Romāne-Kalniņa, 2022

ISBN 978-9934-18-854-1

ISBN 978-9934-18-855-8 (PDF)

ANOTĀCIJA

Promocijas darba “Nacionālās identitātes veidošana un atspoguļojums Baltijas valstu prezidentu runās – korpusā balstīta kritiskā diskursa analīze” mērķis ir izpētīt, kā Baltijas valstu prezidentu runās atspoguļojas nacionālās identitātes diskursīvās konstrukcijas, proti, kādi valodas un diskursa makro- un mikrostruktūru elementi ir lietoti prezidentu retorikā, kādas ir to funkcijas un potenciālā ietekme uz runas mērķauditoriju. Izmantojot kvalitatīvo un kvantitatīvo metožu sinerģiju jeb korpusu pieeju un kritiskās diskursa analīzes vēsturisko pieeju, pētījumā veikta ne vien detalizēta runu satura, tematisko lauku, diskursīvo stratēģiju un lingvistisko paņēmienu analīze, bet arī analizēti korpusos balstītie statistiskie dati, kas palīdz detalizētāk izprast katra prezidenta lingvistisko profilu un lingvistisko paņēmienu izvēli. Veiktā komponentu analīze apliecina katra prezidenta multiplo identitāšu lingvistiskās iezīmes. Papildus veikta teorētisko avotu izpēte par pētījumā iekļautajiem aktuālajiem tematiem, kas veido prezidentu runu sociālpolitisko un vēsturisko kontekstu; pētījumā ir veiktas intervijas ar prezidentiem un prezidentu padomniekiem; savukārt, lai noskaidrotu prezidentu runu eksplīcītos un implīcītos mērķus un arī to potenciālo ietekmi uz klausītāju nacionālās identitātes veidošanu, darbā veiktas un apkopotas Latvijas iedzīvotāju viedokļu aptaujas.

Atslēgvārdi: prezidentu runas, Baltijas valstis, nacionālā identitāte, kritiskās diskursa studijas, korpuslingvistika.

SATURS

ANOTĀCIJA	3
IEVADS	5
PROMOCIJAS DARBA SATURA IZKLĀSTS	13
1. Valoda un identitāte	13
1.1. Diskursa jēdziens	13
1.2. Identitātes jēdziens	14
1.3. Retorikas jēdziens	16
1.4. Prezidentu runas	18
2. Baltijas valstu identitātes laikā un telpā	19
3. Kritiskās diskursa analīzes un korpuslingvistikas sinerģija	22
4. Pētījuma rezultāti: Baltijas valstu nacionālo identitāšu konstruēšana prezidentu runās	24
4.1. Gadījumu izpēte – prezidentu lingvistiskie profili	24
4.2. Kvalitatīvie dati – tematiskie lauki, diskursīvās stratēģijas un lingvistiskie līdzekļi	34
4.3. Kvantitatīvie dati – uz korpusu virzītas un korpusā balstītas pieejas rezultāti	38
NOBEIGUMS	41
TĒZES	43
IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI	93
Korpusa rīki un pētījuma dati	97

IEVADS

Divdesmit pirmā gadsimta divās pēdējās desmitgadēs, īpaši ģeopolitiskā konteksta ietekmē, nācijas jēdziens saistībā ar identitāti ir izpelnījies pastiprinātu pētnieku uzmanību dažādās zinātņu, piemēram, socioloģijas, politoloģijas, psiholoģijas un valodniecības, kā arī starpdisciplinārās nozarēs, piemēram, sociolingvistikas, psiholingvistikas un kognitīvās lingvistiskas nozarēs. Ir vispāratzīts, ka identitāte – neatkarīgi no tā, vai tā ir individuāla vai kolektīva, – ir sevī apzināšanās un piederības sajūta – no vienas puses – un atšķirības apzināšanās – no otras puses –, kas sakņojas tradīcijās, vēsturē, atmiņās, sociālajā praksē, kā arī kopīgā valodā. Tomēr valoda ir ne tikai identitātes elements, bet arī identitātes izpausmes un konstruēšanas līdzeklis, īpaši varas diskursā.

Prezidentu kā parlamentāro republiku simbolisko vadītāju funkcijas ietver nacionālās identitātes konstruēšanu un attīstību, turklāt šī procesa virsmērķis ir saliedēt valsts iedzīvotājus, tādējādi nodrošināt valsts pastāvību un politisko turpināšanos. Prezidentu funkcija ir pārstāvēt valsti un tās identitāti arī starptautiski, nodrošinot ne tikai stabila pozitīva valsts tēla pozicionēšanu, bet arī starptautisku sadarbību valsts individuālu un kopīgu politisko mērķu sasniegšanā.

Baltijas valstu prezidenti kā simboliskie tautu vadītāji valstu neatkarības laikā ir konstruējuši Igaunijas, Latvijas un Lietuvas nacionālo identitāti gan lokāli, gan starptautisko auditoriju priekšā. Tā kā identitātes izpausmes vispildtāk izpaužas vēsturisku notikumu un satricinājumu laikā, Baltijas valstu prezidentiem tas saistīts ar neatkarīgu republiku pasludināšanu 1918. gadā un neatkarības zaudēšanu 1940. gadā, neatkarības atjaunošanu 20. gadsimta 90. gadu sākumā, pievienošanos starptautiskajām politiskajām organizācijām no 2004. gada, ekonomisko un politisko krīzi no 2008. līdz 2011. gadam un šobrīd aktuālo Covid-19 vīrusa izraisīto krīzi. Promocijas darbs ir veltīts Igaunijas, Latvijas un Lietuvas republiku prezidentu retorikai kā politiskā diskursa elementam un konkrēti – retorikas lomai valsts nacionālās identitātes diskursīvajā konstruēšanā un atspoguļojumā.

Pētījuma mērķis

Promocijas darba mērķis ir izpētīt, kā Baltijas valsts prezidenti savās runās Igaunijas, Latvijas un Lietuvas Republiku neatkarības laikā atspoguļojuši un konstruējuši savas valsts nacionālo identitāti, kādi ir šīs diskursīvās prakses mērķi un potenciālā ietekme uz vietējo un starptautisko mērķauditoriju un kā diskursīvās stratēģijas un biežāk lietotie paņēmieni atšķiras laikā un telpā.

Darba uzdevumi

1. Izvērtēt teorijas par politisko diskursu, retoriku un prezidentu runām, kā arī par nacionālās identitātes diskursīvo konstruēšanu.
2. Izpētīt Baltijas valstu sociālo, politisko, ekonomisko un vēsturisko kontekstu, kā arī tā potenciālo ietekmi uz prezidentu runām.
3. Izveidot un klasificēt nemarkētus Baltijas prezidentu runu korpusus simt gadu periodā kvalitatīvai un kvantitatīvai analīzei.
4. Veikt runu tematisko lauku, diskursīvo stratēģiju un lingvistisko līdzekļu kritisko analīzi, kā arī veikt intervijas ar valstu prezidentiem un viņu padomniekiem.
5. Veikt aptaujas ar prezidentu mērķauditoriju, tādā veidā izvērtējot runās izvēlēto valodas līdzekļu mērķus un to potenciālo ietekmi uz klausītāju.
6. Veikt korpusa analīzi, izmantojot korpusu kā metodi kvalitatīvo datu validēšanai, kā arī kā teoriju prezidentu runu leksisko, semantisko un stilistisko tendenču noteikšanai.

Pētījumā izvirzītie jautājumi

1. Kādi tematiskie lauki, diskursīvās stratēģijas un lingvistiskie paņēmieni lietoti Latvijas Republikas prezidentu runās Latvijas neatkarības 100 gadu laikā nacionālās identitātes konstruēšanā un atspoguļošanā, kāds ir to mērķis, un kā šis lietojums mainījies laika gaitā?
2. Kā atšķiras nacionālās identitātes konstrukcijas Igaunijas, Latvijas un Lietuvas prezidentu runās?
3. Kādi identitāšu veidi atspoguļojas prezidentu runās?
4. Kādi ir prezidentu runu eksplīcītie un implīcītie mērķi, un kāda ir to potenciālā ietekme nacionālās identitātes veidošanā un atspoguļošanā?

Pētījuma objekts

Pētāmais objekts ir nemarkēts daudzvalodu korpus, kurā iekļautas 414 Baltijas valstu prezidentu runas (500 166 vārdi) valsts nozīmes svētkos, kā arī starptautiskajos pasākumos no 1918. gada līdz 2021. gadam.

Pētījuma empīriskais pamatojums

Runu korpusa dati iegūti no Baltijas valstu prezidentu un nacionālo arhīvu vietnēs pieejamiem runu ierakstiem un transkriptiem. Angļu valodā transkribētās runas un datu izmantošanas atļaujas iegūtas no Igaunijas un Lietuvas Valsts prezidenta kancelejas, kā arī lejupielādētas no Apvienoto Nāciju Organizācijas oficiālās tīmekļa vietnes arhīviem. Korpusa dati tika apkopoti, klasificēti un augšupielādēti *Sketch Engine* korpusa analīzes rīkā. Korpusa dati iedalīti četros pakārtotos apakškorpusos.

1. Kvalitatīvajai analīzei paredzētajā apakškorpusā iekļautas 204 prezidentu runas (244 185 vārdi), no tām 40 runas (79 155 vārdi) ir Igaunijas prezidentu runas kopš 1991. gada (runu transkripti angļu un igauņu valodā saņemti no Igaunijas prezidenta kancelejas), 113 runas (112 259 vārdi) ir Latvijas prezidentu runas kopš 1918. gada (runu ieraksti un transkripti apkopoti no dažādiem avotiem, tajā skaitā nacionālā arhīva, prezidentu tīmekļa vietnēm, periodisko izdevumu arhīviem un prezidentu biogrāfijām) un 51 runa (52 771 vārdi), ko teikuši Lietuvas prezidenti kopš 1990. gada (runu transkripti angļu un lietuviešu valodā saņemti no Lietuvas prezidenta kancelejas).
2. Igaunijas prezidentu runu apakškorpusā kvantitatīvajai analīzei iekļautas 50 Igaunijas prezidentu runas igauņu valodā (48 012 vārdi) kopš 1918. gada.
3. Lietuvas prezidentu runu apakškorpusā kvantitatīvajai analīzei iekļautas 50 runas (18 867 vārdi) lietuviešu valodā kopš 1990. gada.
4. Papildus 140 runu (191 502 vārdi) apakškorpusi izveidoti no Baltijas valstu prezidentu starptautiskajām runām, kas tapušas no 1991. gada līdz 2021. gadam. Šīs runas pieejamas gan prezidentu tīmekļa vietnēs, gan arī Apvienoto Nāciju Organizācijas tīmekļa vietnes arhīvos.

Katrs no uzskaitītajiem apakškorpusiem *Sketch Engine* korpusa analīzes vietnē iedalīts šaurākos apakškorpusos – atkarībā no mainīgo kritēriju izvēles (runas laiks, runātājs, valsts, dzimums, politiskā piederība un runas tips), kas ļauj veikt detalizētāku runu analīzi un salīdzināšanu. Korpusa analīzei un iegūto rezultātu salīdzināšanai izvēlēti *Sketch Engine*, *AntConc* un *Voyant Tools* korpusa analīzes rīki, kas nodrošina iegūto datu daudzveidību, salīdzinājumu, objektivitāti un rezultātu atkārtojamību. Pētījuma empīriskā bāze papildina un pamato tību jeb validitāti apstiprina arī aptauju un interviju dati, kas iegūti tiešsaistes aptaujās ar Latvijas iedzīvotājiem, kā arī klātienē intervijās ar Baltijas valstu prezidentiem un prezidentu padomniekiem (runu autoriem).

Pētījuma teorētiskais pamatojums

Pētījuma teorētiskais pamats balstīts kritisko diskursa studiju (*Critical Discourse Studies*) virziena pētnieku N. Fērklova (*Fairclough*, 2013), R. Vodakas un M. Mejera (*Wodak un Mayer*, 2016), T. van Deika (*van Dijk*, 2008), S. Būkalas (*Boukala*, 2014 un 2016) pētījumos par kritisko diskursa analīzi, E. Tonīni-Bonelli (*Tognini-Bonelli*, 2001), P. Beikera (*Baker*, 2012) un A. S. Haidera (*Haider*, 2016) pētījumos par korpusu analīzi, kā arī R. C. M. Mola (*Mole*, 2012), M. Žiberno (*Guibernau*, 2007), M. Jurkina (*Jurkynas*, 2021), A. Kasekampa (*Kasekamp*, 2021), M. Fabrikantas (*Fabrykant*, 2018) I. Druvietes (*Druvieta*, 2018) un F. Zapetīni (*Zappettini*, 2016–2021) darbos par nacionālo identitāti, kā arī E. D. Smita (1997), R. Kļiņa (1998), A. Tabuna (1999), I. Šūpules (2012), B. Belas (2013), E. Kļaves (2015), M. Kaprāna (2016), N. Kopolovecas (2017),

U. Bergmanes (2020) un D. Andrejeva (2020) publicētajos darbos par Baltijas valstu sociālpolitisko situāciju. Pamatojoties uz promocijas darba teorētisko nozīmi ne tikai valodniecības nozarē, bet arī sociālo un politisko zinātņu nozarēs un nacionālās identitātes daudzšķautņaino dabu, darba teorētiskais pamats veidots, izvērtējot Baltijas valstu pētnieku zinātniskos darbus par nacionālās identitātes tematiku, salīdzinot tos ar citu rietumu un austrumu valstu pētnieku zinātniskajiem darbiem, tādējādi veidojot kritisko diskursa studiju virzienam būtiski paplašinātu un kritisku konteksta analīzi.

Pētījuma metodes

Promocijas darbā izmantotā pētījuma metodoloģija balstīta kritisko diskursa studiju un korpuslingvistikas pieeju un metožu sinerģijā. Metožu kopa ietver kritiskās diskursa analīzes vēsturisko pieeju (*the Discourse-Historical Approach*), korpusa virzītu pieeju (*corpus-driven approach*) korpusa teorētiskajai analīzei un korpusā balstītu pieeju (*corpus-based approach*) kvalitatīvo datu rezultātu validēšanai. Komparatīvā jeb salīdzinošā metode izmantota iegūto pētījuma rezultātu sinhroniskai un diahroniskai salīdzināšanai. Prezidentu runu mērķu un rezultātu izpētei pētījumā iekļauta arī Latvijas iedzīvotāju viedokļu aptauja un prezidentu interviju analīze.

Pētījuma zinātniskā novitāte

Promocijas darba zinātniskā novitāte atspoguļojas ne tikai izmantotajā metodoloģijā jeb kvalitatīvo un kvantitatīvo pētījumu datu analīzē un salīdzinājumā, bet arī pētījuma empīrisku datu izvēlē. Datu izvēle ļauj veikt salīdzinošu Baltijas valstu prezidentu runu analīzi gan sinhroniskā, gan diahroniskā aspektā, kā arī papildus veic kontrastīvu paralēlo apakškorpusu analīzi Igaunijas, Latvijas un Lietuvas valstu prezidentu runās simt gadu griezumā.

Pētījuma praktiskā nozīme

Pētījuma praktiskā nozīme atspoguļojas kvalitatīvo (kritiskā diskursa analīze) un kvantitatīvo (korpuslingvistika) pētniecības pieeju apvienojumā un dažādu datu ieguves un analīzes pieeju kopu lietojumā, tai skaitā lielu korpusa datu lietojumā, izmantojot to gan kā teorētisku avotu, gan kā pētījumu metodi runu kvantitatīvajā analīzē. Praktiskā nozīme tiek apliecināta ar interviju un aptauju datu analīzi, tādā veidā pamatojot runu analīzes rezultātus. Pētījumā izveidots nemarķēts prezidentu runu korpus, kas dod iespēju izpētīt iepriekš neaprašītas un detalizēti neanalizētas paplašinātas datu kopas, tādējādi lietojot korpusu ne tikai kā kvalitatīvas analīzes rezultātu apstiprināšanas metodi (korpusos balstīta pieeja), bet arī veidojot jaunas teorijas, kas balstās izgūtajos korpusa datos un to analīzē. Kā piemērs korpusa virzītas pieejas rezultātiem

minami atslēgvārdi (*keywords*) un biežāk lietotie vārdi (*wordlist*), kuru leksiskā nozīme mērķa korpusā salīdzinājumā ar vispārīgu references korpusu var norādīt ne vien uz konkrēta diskursa vai retoriskā stila būtiskām iezīmēm, bet arī uz runās mazāk pamanāmām tematisko lauku iezīmēm. Pētījumā korpusa dati un to analīze uzskatāmi par būtisku pienesumu kritiskās diskursa analīzes vēsturiskajai pieejai prezidentu runu analīzē.

Darba aprobācija

Par pētījuma tematu publicētas 12 zinātniskās publikācijas un konferenču tēzes, pētījuma rezultāti prezentēti 17 starptautiskas nozīmes zinātniskajās konferencēs klātienē un attālināti Latvijā, Lietuvā, Čehijā, Francijā, Indijā un Apvienotajā Karalistē. Promocijas darbs tika apspriests un apstiprināts nozares doktorantūras padomes sēdē Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātē 2021. gada 10. decembrī.

Publikāciju un konferenču izdevumos publicēto tēžu saraksts

1. Romāne-Kalniņa, L. (2019) the Use of Metaphors to Represent National Identity in the Speeches of the Presidents of the Baltic States. *Language 2019 – Language in Various Cultural Contexts. Proceedings of Scientific Readings XXIX*: 175–185.
2. Romāne-Kalniņa, L. (2020) We Are Estonians, Latvians, Lithuanians: Pronouns as Indices of (Supra)National and Individual Identities in Presidential Rhetoric in the Baltic States. *Linguistica Lettica*, (28): 11–34.
3. Romāne-Kalniņa, L. (2020) We are the Sons and Daughters of Our Mother, the State: Family Metaphors in Presidential Speeches in the Baltics: a Comparative Analysis. *Language 2020 – Language in Various Cultural Contexts. Proceedings of Scientific Readings XXIX*: 206–218.
4. Romāne-Kalniņa, L. (2020) Keyword Analysis in Presidential Rhetoric Throughout Hundred Years of Independence of Estonia, Latvia and Lithuania: Corpus Linguistic Tools in Critical Discourse Analysis. *Language for International Communication: Linking Interdisciplinary Perspectives*, (3): 95–109.
5. Romāne-Kalniņa, L. (2020) Rhetorical Questions as Orator's Means of Addressing the National Spirit of Estonians, Latvians and Lithuanians in Presidential Speeches. *the Word: Aspects of Research*, (24): 399–411.
6. Romāne-Kalniņa, L. (2021) Common Political History as an Important Aspect in Constructing the National Identity in the Presidential Rhetoric of the Baltic States. COMMUNICATION no. 2021: Degradation and/or innovation? 22nd Annual International Meeting of Young Linguists, 17th–18th May 2021, Online at ZOOM: Book of Abstracts Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, 2021.

P. 25., URL: <http://mladilingviste.upol.cz/wp-content/uploads/2021/05/Book-of-2021-1.pdf>

7. Romāne-Kalniņa, L., Karapetjana, I. (2021) Latvijas valsts prezidentu retorika latviešu nācijas simts gados – dialogs, argumentācija, pārliecināšana vai manipulācija? *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi*. (13): 28–45.
8. Romāne-Kalniņa, L. (2021) Latvijas prezidenta Egila Levita runu valodiskais profils: ceremoniālā, juridiskā vai politiskā retorika? *Vārds un tā pētišanas aspekti*, (25): 333–345.
9. Kalniņa, L. R. (2021). Discursive Narration of the Collective Self in Strategically Important Speeches: the Baltic Approach to Rhetoric in International Assemblies from 1991 through 2021. SPAST Abstracts, Smart Green Connected Societies 1(01). Pieejams: <https://spast.org/techrep/article/view/3075>.
10. Romāne-Kalniņa, L. (2022) ‘Return to the international family of democracies’: keyness factor in the international speeches of the Baltic presidents. Pieņemts publicēšanai *Baltic Journal of English Language and Literature and Culture*.
11. Romāne-Kalniņa, L. (2022) Discursive Narration of the Collective Self in the International Speeches of the Baltic Presidents. *ECS Transactions*, 107 (1). Pieejams: <https://doi.org/10.1149/10701.4241ecst>.
12. Romāne-Kalniņa, L. (2022) Communication of Parliamentary Leaders in the Baltic States: the Discursive Construction of Enduring Democracy. Pieņemts publicēšanai *Parliamentary Studies*.

Piedalīšanās konferencēs

1. Romāne-Kalniņa, Līga (2019). 24.01.2019.–25.01.2019. Daugavpils, Latvija. Starptautiskā zinātniskā konference “Zinātniskie lasījumi XXIX”. Referāts “The Use of Metaphors to Represent National Identity in the Speeches of the Presidents of the Baltic States”.
2. Romāne-Kalniņa, Līga (2019). 11.04.2019.–12.04.2019. Rīga, Latvija. Starptautiskais simpozījs “Valoda starptautiskai saziņai 2019” (LINCS). Referāts “Keyword Analysis in Presidential Rhetoric Throughout Hundred Years of Independence of Estonia, Latvia and Estonia: Corpus Linguistic Tools in Critical Discourse Analysis”.
3. Romāne-Kalniņa, Līga (2019). 25.04.2019.–27.04.2019. Prāga, Čehija. Starptautiskā zinātniskā konference “Linguistics Prague 2019”. Referāts “Use of Rhetorical Questions in Constructing National Identities in Presidential Speeches of the Baltic States over a Century”.
4. Romāne-Kalniņa, Līga (2019). 11.10.2019.–12.10.2019. Rīga, Latvija. Starptautiskā zinātniskā konference “Tilti Baltijā”. Referāts “Motherland and Mother Tongue in the Baltic States: Positioning of State and Language in Presidential Speeches”.

5. Romāne-Kalniņa, Līga (2019). 29.11.2019.–30.11.2019. Liepāja, Latvija. Starptautiskā zinātniskā konference “Vārds un tā pētišanas aspekti”. Referāts “Questions as Rhetorical Moves for Addressing the National Spirit of Estonians, Latvians and Lithuanians in Presidential Speeches”.
6. Romāne-Kalniņa, Līga (2020). 27.01.2020.–28.01.2020. Daugavpils, Latvija. Starptautiskā zinātniskā konference “Zinātniskie lasījumi XXX”. Referāts “We are the Sons and Daughters of Our Mother, the State, Family Metaphors in Presidential Speeches in the Baltics – A Comparative Analysis”.
7. Romāne-Kalniņa, Līga (2020). 20.02.2020.–21.02.2020. Rīga, Latvija. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 147. dzimšanas dienas atceres starptautiskā zinātniskā konference “Valoda sabiebrībā”. Referāts “We are Estonians, Latvians, Lithuanians’: Pronouns as Indices of (Supra)national and Individual Identities in Presidential Rhetoric of the Baltic States”.
8. Romāne-Kalniņa, Līga (2020). 26.11.2020.–27.11.2020. Liepāja, Latvija. Starptautiskā zinātniskā konference “Vārds un tā pētišanas aspekti”. Referāts “Latvijas prezidenta Egila Levita runu valodiskais profils: ceremoniālā, juridiskā vai politiskā retorika?”
9. Romāne-Kalniņa, Līga (2020). 11.12.2020.–12.12.2020. (Tiešsaistē): Prāga, Čehija. Starptautiskā zinātniskā konference “Mezinárodní setkání mladých lingvistů 21”. Referāts “The Linguistic Guise of (Supra) National Symbols in the Rhetoric of the Presidents of the Baltic States: How has the Soviet Uniform Been Displaced by the EU Fashion?”
10. Romāne-Kalniņa, Līga (2021). 27.01.2021.–28.01.2021. (Tiešsaistē): Daugavpils, Latvija. Starptautiskā zinātniskā konference “Zinātniskie lasījumi XXXI”. Referāts “Topoi in Political Discourse in late 2020”.
11. Romāne-Kalniņa, Līga (2021). 06.05.2021.–07.05.2021. (Tiešsaistē) Dižona, Francija: Pirmā starptautiskā FORTHEM projekta studentu konference “Eiropa šodien un rīt”. Referāts “Europe is and has always been our home – Reflections of the European Identity in the Presidential Speeches of the Baltic States”.
12. Romāne-Kalniņa, Līga (2021). 17.05.2021.–18.05.2021. (Tiešsaistē) Prāga, Čehija. Starptautiskā zinātniskā konference “Mezinárodní setkání mladých lingvistů 22”. Referāts “Common Political History as an Important Aspect in Constructing the National Identity in the Presidential Rhetoric of the Baltic States”.
13. Romāne-Kalniņa, Līga (2021). 21.05.2021. (Tiešsaistē) Rīga, Latvija: Zinātniskā konference “Jauno pētnieku diena”. Referāts: “Nacionālās identitātes jēdziens prezidentu diskursā – kvalitatīvo un kvantitatīvo datu sinerģija”.
14. Romāne-Kalniņa, Līga (2021). 23.09.2021.–24.09.2021. (Tiešsaistē) Liepāja, Latvija. Zinātniskā konference “VIA SCIENTIARUM”. Referāts

- “(De)Construction of Common Enemy in Presidential Speeches of the Baltic States”.
15. Romāne-Kalniņa, Līga (2021). 12.11.2021.–13.11.2021. (Tiešsaistē) Punjaba, Indija. Starptautiskā zinātniskā konference “Chitkara University Doctoral Consortium – CUDC 2021”. Referāts “Discursive Narration of the Collective Self in Strategically Important Speeches: the Baltic Approach to Rhetoric in International Assemblies from 1991 through 2021”.
  16. Romāne-Kalniņa, Līga (2021). 24.11.2021.–25.11.2021. Viļņa, Lietuva. Starptautiskā Lietuvas nacionālās “Martynas Mažvydas” bibliotēkas rīkotā zinātniskā konference “Political Leadership in a Parliamentary Democracy”. Referāts “Communication of Political Leadership against the Background of Parliamentary Democracy in the Baltic States – A Linguistic Perspective”.
  17. Romāne-Kalniņa, Līga (2022). 01.02.2022.–02.02.2022. (Tiešsaistē) Londona, Apvienotā Karaliste. Piedalīšanās zinātniskā žurnāla *Journal of Baltic Studies* īpašā izdevuma “(Beyond) National Identity in the Baltic Countries: Varieties, Correlates, and Takeaways” autoru darba grupā, prezentējot žurnālam iesniegto publikāciju “Multiple Identities in the Presidential Speeches of the Baltic States: Construction of Self, Us and Others”.

Promocijas darba struktūra

Promocijas darbā ir 4 nodaļas, 12 pielikumi, 69 tabulas un 21 attēls. Pirmajā nodaļā izklāstīts darba teorētiskais pamatojums, kas veido nepieciešamo kontekstuālo pamatu kritiskā diskursa studiju pētījumiem politiskā diskursa un retorikas analizē, pievēršoties politiskajām runām, to saturam, mērķiem, funkcijām un runu veidošanas lingvistiskajiem paņēmieniem. Otrajā nodaļā aplūkots identitātes jēdziens un detalizētāk iztirzāta Baltijas valstu identitāte vēsturiskajā, politiskajā un sociālajā kontekstā. Trešajā nodaļā atspoguļoti pētījumā ietvertu datu kritiskās analīzes rezultāti, piedāvājot gadījumu izpētes datus, kuros aprakstīti prezidentu individuālie lingvistiskie profili un to raksturojums nacionālās identitātes kontekstā. Minētie profili papildināti ar kritiskās analīzes trīsdimensionālā modeļa lietojuma rezultātiem, apskatot runās lietotos tematiskos laukus, izmantotās diskursīvās stratēģijas un lingvistiskos paņēmienus, kas tiek izmantoti nacionālajai identitātei veltītajās konstrukcijās. Ceturtajā nodaļā atspoguļoti pētījuma datu kvantitatīvās analīzes rezultāti, kas pamatojas uz korpusā balstītas pieejas rezultātiem. Gan teorētisko, gan empīrisko analīzi papildina pielikumos iekļautie dati, tai skaitā pētījuma procesa ilustrācijas un apraksti, detalizēti korpusa analīzes rezultāti un runu klasifikācijas piemēri, interviju un aptauju datu, kā arī analizēto piemēru apkopojumi, kas ilustrē nacionālās identitātes diskursīvās konstruēšanas trīsdimensionālo modeli.

PROMOCIJAS DARBA SATURA IZKLĀSTS

1. Valoda un identitāte

Valoda kā viens no varas attiecību veidošanas un izpausmes veidiem ir bezgalīgs diskusiju un pētījumu temats, kas ticis atspoguļots daudzos pētījumos (Fairclough, 1989; Chilton, 2004; Roziņa, Karapetjana, 2009; van Dijk, 2010; David, 2014; Rūmniece, Paparinska, Rotkale, Lāms, Laizāns un Kukjalko, 2020; Druvieta, 2021). Valoda ir ne tikai veids, kā tiek pausta identitāte, bet arī identitātes pamatsastāvdaļa, kas ir “nozīmīga gan katras personības, gan sociālās grupas, gan sabiedrības un valsts dzīvē, un konkrētas valodas lietojumu varam vērtēt no indivīda, sociālas grupas un valsts identitātes vai pat globālās lingvodiversitātes skatpunkta, izsakot pat pavisam pretējus secinājumus” (Druvieta, 2021: 18). Lai gan valoda nav tikai varas instruments, tomēr no varas pozīcijām tai paveras plašas sociālās realitātes ietekmēšanas iespējas, tai skaitā grupu identitātes konstruēšanas, transformēšanas vai pat atsevišķu elementu nojaukšanas iespējas, tādējādi, kā norāda tādi pētnieki kā Ruta Vodaka (1989) un Maija Klemani Deivida (2014), “valoda ir spēcīgs rīks spēcīgu cilvēku rokās” (Wodak, 1989: 1; David, 2014: 164). Savukārt sociālā realitāte atspoguļojas indivīdu un grupu istenotajā diskursīvajā praksē, kuras neatņemama sastāvdaļa ir valoda gan kā konkrētas nācijas identitātes simbols, gan kā šīs identitātes izpausme.

1.1. Diskursa jēdziens

Valodniecības nozarē pēdējo gadu desmitu laikā plašu interesi ieguvis diskursa jēdziens. Lai arī dažādu starpnozaru zinātniskajās publikācijās tā analīze tiek traktēta gan kā teorija, gan kā metode, viens no diskursa analīzes zināmākajiem pētniekiem T. van Deiks (*Teun van Dijk*) atzīst, ka diskurss ir tikpat izplūdis jēdziens kā sabiedrība, ideoloģija un identitāte (van Dijk, 2010). Vienlaikus konstatējams: jo sarežģītāka ir jēdziena daba, jo plašāks ir tā lietojums un interpretācijas. Šajā pētījumā diskurss skatīts termina plašākajā nozīmē, kas paredz diskursa kā sociālās prakses analīzi jeb sociālo aktoru (*social actors*) un situācijas mijiedarbes izpēti. Diskursa struktūru plašākā izpratnē veido dažādi diskursa tipi. Politiskais diskurss ir institucionāla jeb varas diskursa veids, kas ne vien atspoguļo, bet arī piedēvē politiskās vērtību sistēmas jeb ideoloģijas (Fairclough, 2013: 10). Viena no politiskajām ideoloģijām, kas turpmāk saistāma ar nācijas kā iedomātas kopienas tēlu (Wodak et al., 2009: 18) un nacionālo identitāti kā šīs kopienas piederības sajūtu, ir nacionālisms jeb pārliecība, ka nācija ir centrālais politisko organizāciju iedalījuma princips un ka pasaule ir iedalīta atsevišķās nācijās, kur katrai ir tiesības uz savu neatkarīgu valsti (Heywood, 117: 16). Politiskā diskursa analīzē līdz šim minēti divi nāciju tipi, proti, valstsnācija (vācu val. *Staatsnation*), kas atspoguļo pilsoniskā nacionālisma

formas un kur valsts kā politiskais projekts radusies pirms kopīgas identitātes izveidošanās, un kultūrnācija (vācu val. *Kulturnation*), kurā nacionālā identitāte un etniskās grupas pašapliecināšanās dziļā vēsturiski ir bijis iemesls valsts veidošanai (Meinecke, 1908; Fabrykant, 2018: 307), tādējādi atspoguļojot etniskā nacionālisma formu (Šūpulis, 2013; Zepa 2007). Vēsturnieks K. Kļaviņš (2021) norāda, ka termini “valstsnācija” un “kultūrnācija” radusies līdz ar etniskā nacionālisma parādīšanos un ir saistīti ar “valstu robežu un tautu apdzīvoto reģionu nesakritību” (Druviete, 2021: 46). Pieņemot, ka diskurss kā sociālā prakse ir valodas darbība, kuras motivācija ir sociālā realitāte (konteksts), bet kura pati spēj konstruēt sociālo realitāti, jāsecina, ka diskursā ir iespēja mainīt un apvienot nacionālisma izpausmes formas un tādējādi arī transformēt, nojaukt vai konstruēt nacionālās identitātes sastāvdaļas, kā arī konstruēt un atspoguļot hibrīdas identitāšu formas.

1.2. Identitātes jēdziens

Pamatojoties uz konstruktīvisma un poststrukturālisma teorijām, identitāte tiek definēta kā diskursīva konstrukcija (Guibernau, 2007; Dolón, Todolí, 2008; Mole, 2007, 2012; Wodak et al., 2009, Šūpulis, 2013; Flowerdew, Richardson, 2017). Identitātes jēdziens atspoguļo kopības vai piederības sajūtu, tajā pašā laikā tā dualitāte nosaka arī atšķirību. Identitāte diskursā skatāma kā nebeidzams pašapliecināšanās process, nevis kā nemainīgs diskursa produkts jeb veids, kā persona vai grupa sevi pozicionē attiecībā pret citiem (Flowerdew, Richardson, 2017: 4).

Identitātei ir vairāki tipi (diskursīvā identitāte, situētā identitāte un transformējamā identitāte) un veidi (individuālā identitāte, kolektīvā identitāte un ārējā jeb “cita” identitāte) (Wodak, 2005; Bull, 2000; Risse, 2010; McEntianis, Zappettini, 2014; Wodak, 2020). Nacionālā identitāte pieder transformējamo identitāšu tipam un kolektīvo identitāšu veidam un skatāma kā kolektīvā piederība, kas balstās tādos elementos kā kopīga vēsture un atmiņa, vērtības un attieksmes, valoda, kultūra un simboli (Guibernau, 2007; Wodak et al., 2009; Mole, 2012; Hoffman, Buhr, 2013, Druviete, 2018). Kā norāda pētnieces I. Gardarozenberga un M. Krūmiņa (2013), “nacionālā identitāte ir daudzšķautņaina konstrukcija, ar kuru tiek izteikta ne tikai indivīda piederība nacionālai un valstiskai kopienai, bet stiprināta arī valsts un nācijas pastāvēšana. Proti, nacionālās identitātes konceptā ietverta kā personiskā, tā kolektīvā piederības izjūta, atmiņa un pašapziņa” (2013: 23). Nacionālās identitātes pētījumi 21. gadsimta pirmajā pusē izvirzījušies sociālo pētījumu tēmu priekšgalā un tikuši plaši atspoguļoti ne vien Latvijas zinātnieku pētījumos (Tabuns, 1999 un 2010; Zepa, 2007, 2006, 2011 un 2015; Kļave, 2010; Šūpule, 2012; Šūpulis, 2013; Kopoloveca, 2017; Daina, 2018, Druviete, 2018, 2021), bet arī Baltijas, Eiropas un pasaules līmenī (MCEntee-Atalianis, Zappettini, 2014; Wodak, Boukala, 2015; Zappettini, 2016; Cheskin, 2016; Fabrykant, 2018 Wodak, 2018; Andrejevs, 2020; Jurkynas, 2021). Pamatojoties uz identitātes un diskursa konceptu daudzšķautņainajiem

aspektiem, izpausmes veidiem un īpaši – valodas lomu ne vien identitātes izpausmē, bet arī tās konstruēšanā, identitātes pētījumi no lingvistiskā skatpunkta ir uzskatāmi par būtisku pienesumu šajā pētījumā nozarē.

Sekojoš kritiskās diskursa analīzes virzienam nacionālo identitāšu pētījumos (Wodak et al., 2009, Guibernau, 2007; Mole 2012), disertācijā tiek izvirzītas trīs teksta analīzes dimensijas – saturs jeb tematiskie lauki, diskursīvās mikro- un makrostratēģijas un lingvistiskās realizācijas formas, tādējādi atklājot, kā nacionālā identitāte un tās dimensijas tiek konstruētas konkrētā diskursā, kur šīs “dažādās dimensijas ir savītas runas aktā un ir šķiramas tikai analīzes procesā” (Šūpulis, 2013: 53). Pētījumā izvirzītie tematiskie analīzes lauki ir kopīgas politiskās vēstures konstruēšana, kopīgas politiskās tagadnes un nākotnes konstruēšana, nacionālā gara jeb *Homo Nationalis* konstruēšana, kopīgas kultūras konstruēšana un kopīgas nacionālās teritorijas un robežu konstruēšana (Wodak et al., 2009: 30). Diskursa makro- un mikrolīmeņi tālāk tiek iedalīti stratēģijās, kas definējami kā diskursīvo darbību plāni (Wodak et al., 2009). Konstruktīvās un attaisnojošās diskursa makrolīmeņa stratēģijas tiek lietotas, “lai konstruētu un uzturētu pašreizējo nacionālo identitāti, lai nodrošinātu vienotību un atšķirtu” to no citām identitātēm, kā arī lai saglabātu identitāti un attaisnotu kādas konkrētas identitātes izpausmes (Wodak et al., 2009, Šūpulis, 2013: 53). Transformējošās stratēģijas “cenšas mainīt jau izveidotu un nostiprinātu identitāti” jeb atsevišķus šīs identitātes elementus “uz kādu citu identitātes izpratni, kuras apveidus runātājs jau pie sevis ir konceptualizējis” (Šūpulis, 2013: 53). Savukārt destruktīvās jeb noārdošās stratēģijas ir tās, kuras sociālie aktori lieto, “lai sagrautu vai izjauktu jau izveidotos nacionālās identitātes konstruktus” (Šūpulis, 2013). Pie iepriekšnosauktajām diskursa makrolīmeņa stratēģijām minamas arī mikrostratēģijas, kas palīdz īstenot tādas diskursīvas funkcijas kā asimilācija un iekļaušana, disimilācija un izslēgšana, turpināšana vai pārtraukšana, vainas un atbildības pārnese, leģitimizācija, negatīvā otra un pozitīvā sevis atspoguļošana, singularizācija, autonomizācija un trivializācija. Diskursīvajās stratēģijās savukārt var tikt izmantotas runas klišejas jeb topisi, kas ir daļa no argumentācijas shēmām (Wodak, 2001; Kopoloveca, 2017: 23), dažādi retorikas paņēmieni un lingvistiskās realizācijas formas (Wodak et al., 2009: 37–43). Topisi Aristoteļa rakstos atspoguļoti kā politiskā diskursa vietas (Kopoloveca, 2017; Vogiatzi, 2019), izsakāmas kā iegalvojumi (vietotnes), kas ir vai nu “valīdas izteikuma formas”, vai “šķietami iegalvojumi jeb kļūdas” (Rūmniece et al., 2020: 169). Jānorāda, ka šīm iegalvojumu formām antikajā literatūrā atrodamas dažādas nozīmes, bet mūsdienās – atkarībā no analīzes metodikas un zinātnes nozares – gan starpdisciplinārajos pētījumos ārzemju pētnieku darbos (Boukala, 2016), gan latviešu pētnieku darbos tām piešķirti dažādi termini: argumentācijas taktika (Kļave, 2010); vietne (Gorņeva, 2015); topos (Kopoloveca, 2017); vietotne (Rūmniece et al., 2020). Kritiskajā diskursa analīzē termins *toposs*, lai arī plaši kritizēts par tā vispārināšanu (Žagar, 2010), tomēr ir lietots nevis tā antikajā izpratnē, bet kā argumentācijas shēmas

sastāvdaļa, kas “veido pamatu pārejai no argumenta pie secinājuma” (Wodak, 2001; Wodak et al., 2009; Kopoloveca, 2017). Ne vieniemēr toposs tekstā ir eksplīcīts un atbilst noteiktai formulai, piemēram, *ja A ir labs, tad B ir slikts* vai *ja B ir slikts, tad A ir labs* (Wodak et al., 2009: 244). Promocijas darbā termins *toposs* ir lietots kā argumentācijas shēmu sastāvdaļa, kas palīdz veikt argumentu analīzi no lingvistiskā skatpunkta.

1.3. Retorikas jēdziens

Retorika antikajā literatūrā tiek definēta kā runas māksla jeb “spēja saskatīt iespējami pārliecinošo ikvienā gadījumā” (Aristotelis; tulkots Barlett, 2019: 10; Rūmniece, Paparinska, Rotkale, Lāms, Laizāns un Kukjalko, 2020: 29), bet diskursa analīzē retorika definēta kā “zinātne par cilvēku ietekmēšanu ar vārdu palīdzību” (Kopoloveca, 2017: 36). Pārliecināšana atkarīga no trim atsevišķiem kritērijiem, proti, tiem, kas atspoguļojas runātāja rakstura vai attieksmes ticamībā (*ethos*), tiem, kas atkarīgi no klausītāju emocijām (*pathos*), un tiem, kas saistīti ar pašu runu, tās tematiem un tajos izklāstītajiem argumentiem (*logos*) (Flowerdew, Richardson, 2017: 228). Tātad retorikas funkcija ir pārliecināšana, kas ietver argumentāciju kā faktos balstītu pārliecināšanu un var ietvert arī manipulāciju kā emociju ietekmēšanas paņēmieni. Argumentācija ir stratēģisks lingvistisku un kognitīvu darbību modelis, kura mērķis ir attaisnot vai izaicināt viedokļus vai izteikumus, kas konkrētā situācijā kļuvuši problemātiski vai apšaubāmi (Hart, Cap, 2014: 73). Argumentācijas pamatsastāvdaļas, kā minēts iepriekš, ir toposi jeb formālas un saturiski būtiskas argumentu daļas, kas sasaista argumentā izteikto apgalvojumu vai prasību ar secinājumu, kas izriet no tā (Wodak, Mayer 2016, Vogiatzi, 2019). Attiecīgi argumenti politiskajā diskursā un īpaši nacionālās identitātes diskursā var tikt veidoti ar dažādu toposu palīdzību, piemēram, vēstures toposs, autoritātes toposs, salīdzināšanas toposs, skaitļu toposs, skaistas un idilliskas vietas toposs (*locus amoenos*), briesmīgas vietas toposs (*locus terribilis*), līdzības vai atšķirības toposs, vēstures kā skolotāja toposs (*topos of history as teacher*), definīcijas toposs, draudu toposs, atbildības toposs (Wodak et al., 2009: 36–43). Pārliecināšanā var tikt lietota arī lingvistiskā manipulācija jeb apzināta valodas līdzekļu izvēle, lai slēptu runātāja patiesos nodomus un kontrolētu mērķa grupas klausītāju uztveri un emocijas runātājam izdevīgā veidā (van Dijk, 2008; Roziņa, Karapetjana, 2009).

Lingvistiskā manipulācija diskursā var būt nelegitīma (kad mērķa auditorijas zināšanu trūkuma dēļ to iespējams ir vieglāk un tas tiek apzināti darīts) un leģitīma (kad mērķa auditorijas zināšanu līmenis ļauj atšifrēt runātāja domu un nodomu), kā arī pozitīva, kad manipulācijas mērķis ir pārliecināt klausītāju par to, kas ir izdevīgs ne vien pašam runātājam, bet arī klausītājam (van Dijk, 2008; James, 2018). Attiecīgi runātāja argumentos iespējams integrēt dažādus retorikas paņēmienus, ar kuru palīdzību iespējams ietekmēt ne vien klausītāja emocijas, bet arī radīt noteiktu iespaidu par runātāju, runas tēmu un tajā iztirzātajiem tematiem. Viens no šādiem paņēmieniem ir retoriskie jautājumi, kuri

atkarībā no konteksta var tikt klasificēti kā lingvistiskā manipulācija, jo uzrunā klausītāja sociālo pienākumu izjūtu atbildēt uz jautājumu vai vismaz apdomāt atbildi, tādējādi kognitīvi liekot klausītājam pievērst īpašu uzmanību un piekrist runātāja viedoklim (Black, 1992: 2). Turklāt retoriskie jautājumi var tikt lietoti, lai atspoguļotu politisko identitāti (Chilton, Schäffner, 2002: 231).

Pārlicināšanas nolūkos politiskajā diskursā tiek izmantoti eifēmismi jeb valodas līdzeklis, ar kura palīdzību iespējams semantiski mikstināt sakāmā iespējami negatīvo efektu, – tas ir viens no politiskajā diskursā visbiežāk lietotajiem lingvistiskās manipulācijas paņēmieniem (van Dijk, 2006a: 737; Placinska, Karapetjana, 2016: 6). Kognitīvajā lingvistikā kā lingvistiskās manipulācijas paņēmieni min arī metonīmiju – tropu veidu, mākslinieciskās izteiksmes līdzekli, kas šī darba kontekstā tiek uzskatīts par retorikas līdzekli, ar kura palīdzību iespējams pārnest divu asociatīvi saistītu konceptu nozīmes (Roziņa un Karapetjana, 2009: 113), kas diskursā funkcionē līdzīgi kā eifēmismi, vietniekvārdu (*mēs – viņi*) pretstatījums vai apzināts ciešamās kārtas lietojums. Minētā taktika palīdz slēpt darbības aģentus vai pārnest atbildību no viena aģenta uz otru vai uz grupu (Wodak et al., 2009: 43). Kognitīvajā lingvistikā kā vienu no metonīmijas veidiem min sinekdohu jeb referenta nosaukuma aizvietošanu ar cita referenta nosaukumu, kas ir vai nu šaurāka, vai plašāka tās pašas semantiskās kategorijas sastāvdaļa (Lakoff, Johnson, 2003). Līdzīgi kognitīvajā lingvistikā uzsver metaforas kā domāšanas veida nozīmi, jo metaforas palīdz ne vien ietērt sarežģītus konceptus pazīstamos un vienkāršos vārdos, bet arī konceptuālā līmenī ietekmēt mērķauditorijas uztveres un atmiņas procesus, tādējādi spējot tekstā atspoguļot sabiedrības vērtību sistēmas (Laundau, 2017: 56, Boukala 2016: 261). Vienlaikus ne vien kognitīvajā lingvistikā, bet arī diskursa analizē kā viens no metaforas veidiem minēta personifikācija (Landau, 2017; Lakoff, Johnson, 2003; Wodak et al., 2009), kas ļauj nedzīviem objektiem sugestīvi piedēvēt cilvēka īpašības, tādējādi veidojot spēcīgu emocionālu efektu, kas politiskajā diskursā – līdzīgi kā retoriskie jautājumi – palīdz veidot sociālo kontaktu, saikni un piekritību (Wodak et al., 2009: 44).

Vietniekvārdi kā atsauču jeb indeksācijas veids var tikt izmantoti gan identitātes atspoguļošanai, gan arī tās veidošanai, klasificējot atsevišķas grupas vai personas kā piederīgas konkrētās grupas identitātei vai no tās norobežotas (*mēs – viņi* kategorizācija) (O’Keeffe, 2006; Cramer, 2010; Mulderrig, 2012). Kritiskās diskursa analīzes pētnieki vietniekvārdu lietojumam diskursā piešķir īpašu nozīmi, jo ar to palīdzību, līdzīgi kā ar metaforām, var konstruēt līdzību un atšķirību, konstruēt iekšējās grupas un ārējās grupas, iekļaut kādu kategoriju vai to diskriminēt, tādējādi veidojot deiktiskos centrus, kas parāda identitāšu robežas (Fairclough, 2013; Wodak et al., 2009, van Dijk, 2008; O’Keeffe, 2006). Līdz ar to kritiskā diskursa analīze vietniekvārdus pēta ne tikai kā tekstveides elementus, bet arī kā sociālo identitāšu iezīmētājus, kas palīdz atspoguļot vērtību sistēmas, piederību vai atšķirību. Piemēram, tādi personu vietniekvārdi kā *es, tu, mēs, jūs* tiek lietoti iekšējo grupu konstruēšanai un arī iekšējo robežu

atspoguļošanai, kā arī atbildības pārņemšanai no runātāja uz grupu vai otrādi, savukārt personas vietniekvārds *viņi un* norādāmais vietniekvārds *tie* var norādīt uz ārējās vai “mums” nepiederīgas grupas identitātes konstruēšanu. Līdz ar to dažādu vietniekvārdu lietojums diskursā reti uzskatāms par neitrālu, jo iekļaujošo vietniekvārdu lietojums parasti nozīmē, ka kāds netiek grupā iekļauts, jo nevar būt tikai “mēs”, ja neeksistē pretējie – tie, kas nav piederīgi “mēs” grupai (Wales, 1996; O’Keeffe, 2006: 130, Cramer, 2010; Kļave, 2010; Mulderrig, 2012; Fairclough, 2013).

1.4. Prezidentu runas

Runa ir retoriskās izteiksmes veids. Pēc Aristoteļa teorijas ir trīs runu veidi, proti, padomu jeb politiskā runa, tiesu jeb juridiskā runa un parādes jeb ceremoniālā runa (Rūmniece et al., 2020: 42). Katram runas veidam raksturīgi dažādi runas laiki (politiskajām runām – nākotne, juridiskajām – pagātne, un ceremoniālajām – tagadne), mērķi (attiecīgi – pierunāšana vai atrunāšana, notiesāšana vai attaisnošana, slavināšana vai pelšana), temati (finanses, politika, likumdošana; netaisnīga rīcība, tās iemesli, vainīgie un cietušie; tikums un nekrietnība, skaistais vai apkaunojošais) un paņēmieni (paraugi, iegalvojumi vai daudzdimensionāls, nevis centrēts uz vienu vai diviem runas tematiem un mērķiem, tādējādi atkarībā no plašāka runas konteksta runās var mīties pagātne, tagadne un nākotne, tēmas un temati, kā arī izmantotie valodas līdzekļi. Vienlaikus, kā norāda diskursa pētnieks M. Reisiġls (*Martin Reisiġl*), runu autors ne vienmēr ir pats runātājs, parasti tā ir padomnieku komanda, kas atspoguļo institucionālo diskursu, kura centrā tiek izvirzīts pats runātājs (Reisiġl, 2008: 257). Kā atzīst Vīnes pētnieku grupa, lai gan politiskās runas visbiežāk raksta politiskie padomnieki, runas teikšana, tās efekts un rezultāti ir vienīgi paša runātāja atbildība (Wodak, de Cillia, Reisiġl, Liebhart, 2009: 71).

Turklāt to, vai runu rakstījis vai tās tapšanā piedalījies ir pats runātājs, ne vienmēr ir iespējams noskaidrot, tādēļ, analizējot politiskās runas, svarīga ir atsauce uz pašu runātāju kā institucionālā diskursa pārstāvi. Attiecīgi prezidents – kā simboliskais valsts līderis – uzskatāms par savas institūcijas pārstāvi, tādējādi runa kā šīs institūcijas kopdarbs uzskatāma par prezidenta atbildību. Tomēr, lai gan prezidentu runas uzskatāmas par politiskā diskursa sastāvdaļu, to funkcijas ir atšķirīgas un parasti netiek pamatotas ar spēcīgu argumentāciju vai eksplicītu pārliecināšanu, lai iegūtu atbalstītājus vai vēlētājus, bet drīzāk skatāmas kā rituālos pamatotas tautas kopības vai vienotību veidojošas darbības (Beasley, 2004: 10) vai kā dialogs ar tautu (Wilson, 2015: 1). Neskatoties uz to, mainīgu politisko apstākļu laikos un demokrātijā, kad pilsoniskā līdzdalība ir īpaši svarīga, arī prezidentu runām var būt būtiska nozīme valsts iedzīvotāju uzrunāšanā, tādēļ prezidentu runās var identificēt politiskajam diskursam un retorikai raksturīgos elementus. Līdz ar to prezidentu runām kā politiskajām runām atkarībā no to konteksta var būt gan pārliecināšanas un manipulācijas

runas veida iezīmes, gan epideiktiskās runas veida iezīmes, gan arī juridiskās runas veida iezīmes (Reisigl, 2008: 254).

2. Baltijas valstu identitātes laikā un telpā

Baltijas valstu nacionālās identitātes analitiskajam aprakstam izvēlēts trīsdimensionāls konteksta analīzes modelis, kas ietver vēsturiski un sociāli politiskā konteksta apskatu Baltijas valstu pētnieku darbos, ģeopolitiskos austrumus pārstāvošo pētnieku darbos, kā arī rietumvalstu pētnieku darbos. Tā, piemēram, Krievijas un Eiropas starptautisko attiecību pētnieks V. Morozovs (2004) analizē Krievijas nacionālo identitāti un Baltijas valstu kā “jaunās Eiropas” identitātes, kas ir raisījis Krievijas valdošās elites bailes par tiešu Krievijas un tās nacionālās identitātes kā “vecās Eiropas daļas” izolāciju un norobežošanu (*bordering*) (Morozov, 2004: 321). Kontekstos, kur neatkarība un suverenitāte izvirzās grupu identitātes elementu priekšplānā, var runāt arī par robežu identitāti (*bordering identity, identity of the other*), kas Baltijas valstu gadījumā ģeopolitiskā aspektā ir Krievija un vēsturiski Padomju Savienība. Politiskās zinātnes pētnieks A. Českins (*Ammon Cheskin*) apraksta dažādās Baltijas valstu (īpaši Latvijas) iedzīvotāju atmiņas par neatkarības zaudēšanu 20. gs. vidū un atgūšanu 20. gs. beigās un norāda, ka starp etnisko un minoritāšu populācijām Latvijā notiek “atmiņu karš”, kas kolektīvo atmiņu kā būtisku nacionālās identitātes sastāvdaļu šajās valstīs padara par sabiedrību šķeļošu elementu (Českin, 2016: 10). Līdzīgu situācijas analīzi veicis arī sociologs D. Andrejevs (2020), norādot, ka Krievijas un Baltijas valstīs mītošo krieviski runājošo minoritāšu ieskatā Otrais pasaules karš beidzās ar Krievijas varonīgu uzvaru pār nacismu, taču Baltijas valstu etnisko populāciju ieskatā tas beidzās ar “brutālās padomju varas ēras sākšanos un nelegālu iepriekš neatkarīgu valstu okupāciju” (Andrejevs, 2020: 1314). Pētnieku aprakstītā spriedze detalizēti analizēta arī Latvijas un pārējo Baltijas valstu pētnieku darbos, piemēram, sociologs A. Tabuns (1999) Padomju Savienības rusifikācijas politiku Baltijas valstīs (īpaši Igaunijā un Latvijā) apraksta kā “mērķi radīt valstīs asimetrisko bilingvalitāti un lingvistisko segregāciju”, kas praksē izpaudās kā prasība visiem prast krievu valodu, taču nacionālā valoda (attiecīgi latviešu vai igauņu) vairs nebija nepieciešama (Tabuns, 1999: 7). A. Tabuns (1999) arī norāda, ka tieši Latvijas galvaspilsētā Rīgā 20. gadsimta otrajā pusē, salīdzinot ar gadsimta pirmo pusi, “latvieši bija kļuvuši par etnisko minoritāti paši savā galvaspilsētā” (Tabuns, 1999: 5). Kā redzams prezidentu runu analizē, īpaši starptautiskajās runās, tieši šis aspekts ietekmējis prezidentu runās lietoto tematisko lauku (kopīgas politiskās pagātnes atspoguļojums) un leģitimizācijas un attaisnojuma stratēģiju lietojumu. Attiecīgi vairāku pētnieku darbos (Tabuns, 2001; Zepa, 2007; Castells, 2020; Mole, 2012) uzsvērtā demogrāfiskās proporcionalitātes nozīme nacionālo identitāšu veidošanas un veidošanās procesā Baltijas valstīs. Lietuvā pēc Padomju Savienības sabrukuma etniskā populācija veidoja ap 80% sabiedrības, Latvijā – 52%, Igaunijā – 61% (Mole, 2012). Tādējādi valoda un

nacionālā atmiņa zinātniskajos pētījumos raksturoti kā divi būtiski Baltijas valstu nacionālo identitāšu elementi un kopīgā 20. gadsimta vēsturiskā pieredze, kuru veido padomju okupācija, 20. gs. 80. gadu atmoda, 1989. gada akcija “Baltijas ceļš”; kopīgās Baltijas jūras robežas un robežas ar Krieviju. Kopīgo vēsturisko pieredzi veido arī jaunā loma Eiropas Savienības un NATO valstu “ģimenē”, kas raksturotas kā trīspusīgās Baltijas reģiona identitātes jeb “kopības” sastāvdaļas (Cheskin, 2016; Chulos, Piirainen, 2017; Jurkynas, 2021: 89).

Minēto pētnieku, īpaši, piemēram, Krievijas pētnieku, darbos bieži vērojama tieši atšķirību uzsvēršana, pievēršoties Baltijas valstu nacionālo identitāšu atspoguļojumam no valodas un kolektīvās atmiņas skatpunkta, tomēr, piemēram, B. Belas (2013) pētījums parāda, ka nacionālajai identitātei kā sociālai konstrukcijai ir tendence mainīties un kopīgi nacionālās identitātes elementi vērojami Latvijas iedzīvotāju attieksmē pret likumu ievērošanu, netaisnības novēršanu, nodokļu maksājumiem un citiem pilsoniskās līdzdalības elementiem (Bela, 2013: 7). Sociālo un politisko procesus pētniece M. Fabrikanta (*Fabrykant*, 2018) uzsver, ka, neskatoties uz Baltijas valstu teorētisko atbilstību kultūrnācības tipam un vairāku pētnieku uzsvērtajiem etniskā nacionālisma elementiem Baltijas valstu identitāšu diskursos, Baltijas reģions un tā kompleksās identitātes ir daudz bagātākas un to analīze ir daudzkārt sarežģītāka par tradicionālo identitātes analīzi. Tādējādi šo valstu identitātes nedrīkst nepārprotami klasificēt kā etniskā nacionālisma identitāšu tipam piederīgas, jo, piemēram, Lietuvā nacionālā identitāte atspoguļojas pilsoniskās, etniskās un konstruktīvisma komponentes līdzspastāvēšanā un pat savienojumā, nevis savstarpējā konkurencē, kur lepnums par vareno Lietuvas lielhercogisti un drosmīgo cīņu par brīvību 20. gadsimtā mijas ar noteiktas sabiedrības daļas nostalgiju pēc padomju laikiem un atmiņām par padomju laikos piedzīvoto nākotnes nedrošību (Fabrykant, 2018: 308). Tajā pašā laikā Igaunijas un Latvijas nacionālās identitātes parāda hibrīdu identitāšu eksistenci, kas paver daudz lielāku integrācijas un iekļaušanas potenciālu. Līdz ar to Baltijas valstīs priekšstati par etnisko nacionālismu kolektīvajā apziņā krietni atšķiras no faktiskās situācijas Igaunijā, Lietuvā un Latvijā un piederības sajūtas kolektīvajā apziņā, tāpēc nacionālās piederības sajūta un patriotisks lepnums ne vienmēr ir atkarīgi tikai no valsts veidošanās procesiem vēsturiskā naratīva kontekstā, bet drīzāk no jaunizveidotās valsts pieredzes (Fabrykant, 2018: 309). Tādi, piemēram, ir Latvijas sportistu vai kultūras pārstāvju starptautiskie panākumi vai “relīģija, vecāku un bērnu attiecības, cieņa pret autoritātēm un tradicionālās ģimenes vērtības” (Druviete, Požarnova, 2021: 94), kas arī nereti tiek uzsvērti politisko līderu runās. Pamatojoties uz iepriekš minēto, secināms, ka gan Baltijas valstu individuālās nacionālās identitātes, gan Baltijas kopīgā reģionālā identitāte ir mainīga un pielāgojas aktuālajam kontekstam. Igaunijas, Latvijas un Lietuvas nacionālās identitātes nesakņojas tikai etniskos elementos un nav “slēgtas”, bet – tieši otrādi – tās virzās uz pilsonisko vērtību nostiprināšanos līdzās jau pastāvošajām nācijas vērtībām, mūsdienās kļūstot vairāk atvērtas, kompleksas un spējīgas mijiedarboties. Vienlaikus var uzskatīt, ka īpaši

krīzes laikā valstu līderiem un vadošajam politiskajam un mediju diskursam ir plašākas iespējas ietekmēt grupu identitāšu veidošanas, transformācijas vai nojaukšanas procesus.

Vērtējot valodas nozīmi Baltijas valstu nacionālo un kopīgas reģionālās identitātes kontekstā, Druvieta (2010) norāda, ka Latvijas un Igaunijas pamatnācijas valoda un kultūra attīstījušies Vācijas un Krievijas varas ietekmē, savukārt Lietuvas identitāte, kuras saknes meklējamas tālākā Lietuvas lielhercogistes laiku vēsturē, pastāvējusi un veidojusies Polijas un Krievijas varu ietekmē (Druvieta, 2010: 403; Andrejevs, 2020: 1320). Tāpat atšķirības uzsveramas valodas izcelsmes jautājumos, jo latviešu un lietuviešu valoda ir indoeiropiešu valodu saimes baltu valodas, savukārt igauņu valoda pieder somugru valodu saimei (Druvieta, 2010: 402). Vienlaikus jānorāda, ka valsts iedzīvotāji “nav viendabīga masa” (Druvieta, Liepa, 2021: 119), un, tā kā Baltijas valstīs pēc Padomju Savienības dzīvo vairākas etnisko minoritāšu grupas, ir pamats uzskatīt, ka visu trīs pamatnāciju valodu kā šo valstu nacionālo identitāšu pamatvērtību uztvere Igaunijā, Latvijā un Lietuvā atšķiras atbilstoši valstīs dzīvojošo etnisko minoritāšu lingvistiskajai un kultūras integrācijas pakāpei (Druvieta, Liepa, 2021). Vienlaikus, kā atzīst B. Zepa un E. Kļave (2011) un B. Bela (2013), valoda, kultūra un piederības sajūta minamas kā galvenās nacionālo identitāti veidojošās vērtības gan mazākumtautību, gan latviešu izpratnē.

Par nacionālās identitātes elementiem tiek uzskatīti arī valsts simboli: karogs, himna, ģerbonis un tās vēsturiskie varoņi (Lietuvas valdnieks, dižkunigaitis un karalis Mindaugs (*Mindaugas*) un dižkunigaitis Vītauts Dižais (*Vytautas Didysis*), kā arī leģendām un varoņteismām apvītie mītiskie varoņi: Lāčplēsis Latvijā, Kalevipoegs Igaunijā. Šo tautas varoņu un simbolu iekļaušana diskursā var tikt uzskatīta par nacionālās identitātes konstruēšanas elementu, ko ikdienas diskursā nedrīkst lietot pārspīlēti, tādos gadījumos tas var kļūt par “banālā nacionālisma” piemēru (Billig, 1995). Tomēr jāuzsver, ka iedomātās komūnas kopības sajūtai nepieciešama ne vien abstraktu vērtību konstruēšana, bet arī “taustāmu” jeb redzamu fizisku simbolu reprezentācija, kas vizualizē nācijas identitāti un nodrošina tās atšķirību no citiem (Zappettini, 2016: 85). Latvijas nacionālajai identitātei piedēvēti arī tādi raksturīgi elementi kā “zems pašvērtējums, lepnums būt latvietim, spītīgums, individualitāte, skaudība, nodevība, noslēgtība, dziedātāju daba, tuvība dabai un dažādi tradīciju un mītiskie elementi, kā dziesmu svētki, sēņošana, bērzu sulu tecināšana un citi” (Veisbergs, 2015: 10). Atsaucoties uz akadēmiķa J. Stradiņa (2018) teikto, “latvieši esot emocionālāki nekā igauņi, bet piesardzīgāki nekā lietuvieši” (Druvieta, Liepa, 2021: 115). Mitoloģija, dziesmu svētku tradīcijas un vēsture kā nacionālā lepnuma elements raksturoti arī kā Lietuvas nacionālās identitātes elementi, kas tiek uzskatīta par rietumu un austrumu kultūru elementu kombināciju (Savicka, 2007: 11, Andrejevs, 2020: 1311). Savukārt Igaunijas – līdzīgi kā Latvijas – identitātes galvenais elements ir valoda (Subrenat, 2004: 7), kā arī sabiedrībā pieņemtais un atzītais mīts par to, ka Igaunija ir mazākā valsts Eiropā, ka tā

ir tilts starp Rietumeiropu un Austrumeiropu (Taagepera, 2018: 14). Turklāt būtisks Igaunijas nacionālās identitātes elements ir tehnoloģiskā attīstība un lepnums par valsts izaugsmi pēc neatkarības atgūšanas, tautas ziemeļnieciskais raksturs, pielīdzinot Igauniju Skandināvijas valstīm, kas plaši tiek pieminēts arī valsts prezidentu runās. M. Jurkīns (2020) pat secina, ka divdesmit pirmā gadsimta otrajā desmitgadē Baltijas valstu prezidenti vienbalsīgi pozicionē ne tikai Igauniju, bet arī Latviju un Lietuvu kā Ziemeļeiropu, nevis Austrumeiropu (Jurkynas, 2020: 102), kur skaidri tiek izteikta robeža starp nu jau plašāk izveidotu iekšgrupu un ārējo jeb svešo. Līdz ar to arī Baltijas reģionālā identitāte, tāpat kā šo valstu individuālās nacionālās identitātes tiek konstanti transformēta un no teorētiska koncepta pārtop praktiskā identificēšanās procesā starp Baltijas valstu iedzīvotājiem, kurus vieno nevis kopīga valoda, bet kopīga vēsture, atsevišķi kopīgi kultūras elementi, kopīgas vērtības un kopīga ģeopolitiskā telpa. Vienlaikus, kā atzinis E. Seids (1995), katrā laika posmā ne tikai sabiedrība, bet arī politiskie līderi kā šīs sabiedrības pārstāvji norobežo savējos no svešajiem jeb konstruē kopīgu "cita" tēlu (Said, 1995: 332). Tādējādi tiek stiprināta iekšgrupu identitāte, jo kopīga "cita" loma ir būtiska ne tikai agrīnā identitātes veidošanas procesā, bet arī krīzes laikā (Peterson, 2007). Tieši šādos brīžos cilvēkus vairāk par visu vieno cīņa pret kopīgu ienaidnieku, kas atgādina "kas mēs esam" un "kā mēs atšķiramies no viņiem" (Triandafyllidou, 1998: 603). Pamatojoties uz pašreizējo ģeopolitisko situāciju, ne vien Igaunijas, Latvijas un Lietuvas nacionālās identitātes un Baltijas valstu reģionālā identitāte, bet arī pārnacionālās Eiropas un ģeopolitisko rietumu identitāte un tās robežas varētu kļūt spēcīgāk izteiktākas, nekā tas bijis līdz šim.

3. Kritiskās diskursa analīzes un korpuslingvistikas sinerģija

Lai gan politisko runu analīze un kritika ir tikpat sena kā pats publisko runu radīšanas un teikšanas process, runu analīzē lietotās metodes un pieejas gadu gaitā būtiski attīstījušās (Reisigl, 2018: 261). Tādējādi mūsdienīga publiskā diskursa analīze ietver ne tikai valodas un diskursa elementu analīzi un kritiku, bet arī detalizētu kontekstuālo iezīmju izpēti un kritiku. Kritiskās diskursa studijas kā pētījumu virziens radās 20. gadsimta beigās, un tā pamatlicēji bija pētnieku grupa T. van Deika, R. Vodakas, N. Fērklova, G. Kresa un T. van Levēna sastāvā (Wodak, Mayer, 2016). Kritiskās diskursa studijas (KDS) (sākotnēji kritiskā diskursa analīze) radās kā reakcija uz varas diskursu bieži manipulatīvo praksi, kuru tā laika pētījumu metodes nespēja pietiekami detalizēti izskaidrot. Atšķirība starp diskursa analīzi un kritiskā diskursa analīzi meklējama to galvenajās funkcijās, jo kritiskās diskursa analīzes svarīgākā funkcija ir orientācija uz problēmu un starpdisciplināra pieeja valodas un sociālo fenomenu mijiedarbes analīzei, izpratnei, skaidrošanai un kritikai (Wodak, Mayer, 2016). Kā vairums inovāciju, arī šis pētījumu virziens radies, atbildot uz nepieciešamību risināt un izprast sabiedrības problēmas, tādēļ KDS

sākotnēji un visbiežāk pazīstamas kā ideoloģijas un varas diskursa semiotisko datu analīzes pieeju kopums, kas tiek pielāgots atbilstoši virzienam, disciplīnai, pētījuma objektam un plašākam vēsturiski sociālam kontekstam. Kritiskā diskursa analīze tikusi bieži kritizēta par koncentrēšanos uz negatīvajiem diskursa aspektiem, pētnieku aizspriedumiem, pētījumu datu pielāgošanu hipotēzēm, objektivitātes trūkumu un vispārinājumiem, jo, tā kā diskursa analīze paredz detalizētu teksta analīzi makro- un mikrolīmenī, ir samērā neliela iespēja runāt par tekstu kā diskursa reprezentāciju (Barlett, 2012). Reprerentatīvitāte nozīmē, ka pētījumā ir jāiekļauj minimālais datu apjoms, lai spētu veikt vispārīgus secinājumus par konkrētu diskursīvo praksi.

Reaģējot uz kritiku, KDS skolas pētnieki gadu gaitā papildinājuši KDS pieejas, iekļaujot tajās starpdisciplināras, eklektiskas un neierobežotas metodes, kas vairumā gadījumu ļauj izvairīties no iepriekšminētajiem trūkumiem. Diskursa vēsturiskā pieeja ir viena no KDS virziena starpdisciplinārajām pieejām, kas koncentrējas uz būtisku vēstures aspektu nozīmi diskursa struktūru veidošanā, taču vienlaikus analīzē atļauj lietot metožu un teoriju kopumu intralingvistiskos (leksiskās izvēles, kolokācijas, tematiskā un sintaktiskā koherence un dažādas diskursīvās stratēģijas) un ekstralingvistiskos faktoros (sociālie mainīgie un institucionālie ietvari) (Blackledge, 2005: 19). Diskursa vēsturiskās pieejas metodoloģiskajā aprakstā ir minētās diskursīvās stratēģijas. Pie tām būtu minama nominācijas, predikatīvās, argumentācijas, perspektivizācijas, kā arī mazināšanas un intensifikācijas stratēģija, kas palīdz definēt, aprakstīt un raksturot sociālos elementus, kā arī argumentēt runātāja viedokli, pozicionēt attieksmi un uzsvērt vai mazināt izteikuma spēku (Flowerdew, Richardson, 2017: 52). Tādējādi KDS saknes meklējamas retorikas un teksta lingvistikas, antropoloģijas, filozofijas, sociālās psiholoģijas, kognitīvās zinātnes, literatūrzinātnes, sociolingvistikas, lietišķās valodniecības un pragmatikas nozarē un KDS skatāma kā caurviju metodoloģiski teorētiskā skola, kuras pamatprincipi balstās interesē par dabisko valodas lietojumu un valodas lietotāja un vides mijiedarbi, par plašāku valodas vienību nekā teikums, ārpusteksta un neverbālo aspektu lomu diskursā kā sociālajā praksē, detalizētā un dinamiskā teksta tā plašākajā nozīmē un konteksta mijiedarbes analīzē, pievēršoties sociāli kognitīvo un saziņas procesu, stratēģiju un paņēmienu analīzei (Wodak, Mayer, 2016).

Viens no jaunākajiem pienesumiem tradicionāli kvalitatīvajam KDS raksturam minama korpuslingvistikas jeb kvantitatīvo datu analīzes integrācija. Divdesmit pirmā gadsimta valodas pētījumos korpusu dati uzskatāmi par nepieciešamu uzticamas, pārbaudāmas un reprezentatīvas metodoloģijas sastāvdaļu, jo tie veicina pētnieka objektivitāti, mazinot iespējamus aizspriedumus vai subjektīvu viedokļu ietekmi (Baker, 2006: 16). Korpuslingvistikas pamatprincipi pamatojas datorizētā un automātiskā analīzē, autentisku datu ieguvē un apstrādē, kā arī lielu, reprezentatīvu valodas piemēru analīzē (Baker, 2012). Turklāt korpuslingvistikas metodes piedāvā korpusu izmantot ne tikai kā kvantitatīvās analīzes metodi, bet arī kā teoriju, veidojot specializētu vēl

neizpētītu datu kopu un veicot pirmreizēju nemarkēta korpusa analīzi, tādā veidā atklājot konkrētā valodas piemēra iezīmes (Tognini-Bonelli, 2001: 84). Tādējādi korpusa dati palīdz statistiski apstiprināt kvalitatīvās analīzes rezultātus un veidot jaunus, vēl nebijušus datu modeļus (Johnstone, 2018). Korpusu dati un to analīze ir īpaši noderīgi diahroniskajā, kā arī komparatīvajā analizē, tādā veidā uzrādot lingvistisko iezīmju izmaiņas laikā (O'Keefe, McCarthy, 2014: 596). Attīstoties korpuslingvistikai kā valodniecības apakšnozarei, mūsdienās ir pieejami daudzi korpusu analīzes rīki un programmas, kā, piemēram, *AntConc* programma, *Sketch Engine* tiešsaistes rīks un *Voyant* tiešsaistes rīks, kas izmantoti promocijas darbā korpusa datu uzglabāšanai, klasifikācijai, analīzei un vizualizācijai.

4. Pētījuma rezultāti: Baltijas valstu nacionālo identitāšu konstruēšana prezidentu runās

Pētījuma rezultāti disertācijā atspoguļoti gan kā gadījumu izpētes (Igaunijas, Latvijas un Lietuvas prezidentu lingvistiskie profili nacionālās identitātes kontekstā, kur analīzes kritēriji ir atslēgvārdi, lietotie un lingvistiskie paņēmieni un diskursīvās stratēģijas, galvenie runu temati) rezultāti, gan kā kritiskās runu analīzes rezultāti (analīzes kritēriji atspoguļoti teksta saturisko, diskursīvo un lingvistisko dimensiju analizē), gan kā kvantitatīvas jeb korpusā balstītas un no korpusa izrietošas pieejas rezultātu apskats (analīzes kritēriji – atslēgvārdi, konkrētu leksisko elementu konkordanču un vārdu skiču analīze). Tādi analīzes kritēriji kā atslēgvārdu vai kolokāciju biežums promocijas darbā atspoguļoti, izmantojot korpusu analizē iegūtos kvantitatīvos datus, bet, piemēram, lingvistisko paņēmieni biežuma uzskaitījums, izmantojot datu analīzes rīkus, nav veikts, vienlaikus, veicot runu kritisko analīzi apakškorpusos, tika veikta konkrēto nacionālās identitātes konstrukcijās identificēto tematu, diskursīvo stratēģiju un lingvistisko paņēmieni uzskaitē, lai identificētu katras valsts pārstāvjiem raksturīgos nacionālās identitātes konstruēšanas tematus, lietotās stratēģijas un lingvistiskos paņēmienus. Runas ir marķētas ar kodiem, kas apzīmē runātāja vārda un uzvārda iniciāļus un skaitli, kurš norāda runas vietu klasifikācijā, piemēram, Vairas-Viķes Freibergas pirmā runa korpusā apzīmēta ar kodu VVF1.

4.1. Gadījumu izpēte – prezidentu lingvistiskie profili

Igaunija

Igaunijas kā tipiskas parlamentāras republikas simboliskais vadītājs ir parlamenta ievēlēts Valsts prezidents, kura pienākumi ir galvenokārt reprezentatīvi (Dumbrivok, 2009). Igaunijas prezidenti, to prezidentūras laiks un politiskā piederība, kā arī korpusā iekļauto runu skaits un garums atainoti 1. tabulā.

1. tabula. Igaunijas prezidentu runas korpusā

Prezidenti	Preziden- tūras laiks	Politiskā piederība	Runu skaits korpusā	Vārdu skaits	Vidējais vārdu skaits runās
Konstantīns Petss	1937–1940	(konservatīvisms– agrārisms)	10	8714	871,40
Lenarts Meri	1992–2001	Nacionālā koalīcija	31	46 867	1511,83
Arnolds Rītels	2001–2006	Tautas savienība	32	40 873	1277,28
Tomass Hendriks Ilvess	2006–2016	Sociāldemokrāti	32	58 562	1830,06
Kersti Kaljulaid	2016–2021	neatkarīga	25	35 103	1404,12

Izvērtējot gan igauņu, gan angļu valodā pieejamās runas, konstatēts, ka Igaunijas prezidentu runas angļu valodā ir salīdzinoši garākas nekā Lietuvas un Latvijas prezidentu runas angļu valodā, savukārt runas igauņu valodā ir garākas nekā Lietuvas prezidentu runas lietuviešu valodā un līdzīga garuma Latvijas prezidentu runas latviešu valodā. Turklāt, kā parāda ar *Voyant Tool* veiktās analīzes dati, garākās runas teikuši prezidenti T. H. Ilvess un A. Rītels, savukārt leksiski bagātākās runas pieder prezidentiem L. Meri un K. Kaljulaidai. Tāpat konstatēts, ka prezidenta K. Petsa runās uzsvērtie galvenie temati ir cilvēki un darbs, prezidenta L. Meri runās uzsvars bijis uz attiecībām ar kaimiņvalstīm, neatkarības simboliem, kā arī nacionālo garu, prezidentu A. Rītela un T. H. Ilvesa runās parādās un tiek izcelta pārnacionālā jeb Eiropas identitāte, savukārt prezidentes K. Kaljulaidas runās atspoguļojas prezidenta reprezentatīvās jeb ceremoniālās funkcijas, kā arī tiek uzsvērti valsts jubileju un svinamie datumi.

Igaunijas prezidentu diskursu detalizētāk raksturo izteikta nacionālā gara jeb *Homo Estonicus* konstruēšana, kā arī kopīgas politiskās pagātnes, tagadnes un nākotnes atspoguļojums, īpaši uzsverot smago pagātņi un Igaunijas tautas sasniegumus. Igaunijas prezidentu visbiežāk lietotie lingvistiskie līdzekļi ir intertekstualitāte, kas izpaužas kā atsauces ne tikai uz autoritātēm ar autoritātes toposu palīdzību, bet, salīdzinot ar citu Baltijas prezidentu runām, Igaunijas prezidentu runās bieži lietotas arī atsauces uz vienkāršiem valsts iedzīvotājiem un viņu dzīvi, kas skatāms kā patriotisma izpausmju attēlojums (*Homo Estonicus* konstruēšana) un palīdz radīt saikni jeb vienotības sajūtu starp prezidentu un tautu, kā arī atbildības sajūtu pret valsti. Runās bieži lietotas arī paralēlas teikuma konstrukcijas, kas atsevišķos gadījumos var tik uzskatītas par lingvistiskās manipulācijas piemēriem, jo tekstā funkcionē kā atkartojums, kas aktivizē klausītāja uztveres un atmiņas procesus, īpaši uzsverot paralēlismos ietvertos izteikumus, piemēram, “*Kā definēt cienīgu valsti?; Kas ietekmē šo cieņu?; Ko dara sevis cienīga valsts?; Ko tas nekad nedara?; Un ko tas vispār nozīmē, ja mēs sakām, ka valsts kaut ko dara?*” (KK3). Retoriskie jautājumi ir šķietami iecienīts visu Igaunijas prezidentu lingvistiskais paņēmiens, kas lietots emocionālākos un lingvistiski izteiksmīgākos nacionālās identitātes konstruēšanas mēģinājumos, piemēram, konstruējot kopīgu politisko nākotni, balstoties pagātnes kā skolotāja

argumentācijas shēmās, piemēram, “*No kurienes mēs nākam?; Kurp mēs dodamies?*” (LM1). Vienlaikus konstatēts, ka Igaunijas prezidenti, īpaši neatkarības atjaunošanās sākumā, vistiešāk un intensīvāk pozicionē *mēs – viņi* grupas jeb Igaunijas un Krievijas attiecības, īpaši laikā, kad Krievijas armija vēl nebija atstājusi Baltijas valsti, piemēram, “*Mēs piedodam, bet mēs neaizmirstam*” (LM3).

Starp visu Igaunijas prezidentu runām prezidenta Lenarta Meri runas atzīstamas par saturiski un lingvistiski bagātākajām, tomēr jānorāda, ka visu Igaunijas prezidentu runas, salīdzinājumā ar pārējo Baltijas valstu prezidentu runu kopainu, ir nemainīgi bagātas no diskursīvās un lingvistiskās analīzes skatpunkta, jo runās konstatēta diskursīvo stratēģiju un lingvistisko līdzekļu dažādība. Runās atspoguļoti nacionālās identitātes elementi ir Igaunijas konstitūcija, Igaunijas valūta (krona), nacionālā himna *Mu Isamaa (Mana tēvzeme)*, tautas sakāmvārdi, līdzība ar Skandināvijas valsim, kā arī vēsture un paši Igaunijas iedzīvotāji kā kolektīvās identitātes simbols. Tādas metaforas kā VALSTS IR CILVĒKS, UN IDENTITĀTE IR TĀ SEJA, kā arī ATTĪSTĪBA IR CEĻS un LAIKS IR GRĀMATA minamas starp Igaunijas prezidentu runās biežāk lietotajiem tropiem. Tāpat autoritātes toposs, atsaucoties uz spilgtiem citu valstu vadītāju citātiem, lietots nacionālā gara un atbildības diskursīvajā konstruēšanā, piemēram, “*Šeit būtu jāsaka Džona Kenedija vārdiem: nejaudājiet, ko jūsu valsts var darīt jūsu labā, bet ko jūs varat darīt savas valsts labā*” (LM3). Līdzīgi nacionālā gara konstruēšanā lietots arī salīdzinājuma toposs, kur Igaunijas ekonomiskā attīstība salīdzināta ar Ziemeļvalstu piemēru, kā arī lepnuma un ētikas dimensijas, kuras definētas kā īsta igauņa vērtības, piemēram, “*eestlane olla on uhke ja hää*” – *ir brīnišķīgi būt igauņim* (AR11).

Prezidenta Tomasa Henrika Ilvesa runās parādās tādu metaforu lietojums, kas nav identificētas citu prezidentu runās, piemēram, IGAUNIJA IR GRĀMATU PLAUKTS, KRĪZE IR TORNADO, VĒSTURE IR FOTOGRAFĪJU ALBUMS, un NEATKARĪBAS ATJAUNOŠANA IR KREDĪTS BANKĀ. Metaforu lietojums bieži parādās kombinācijā ar jau pieminētajām paralēlajām teikumu konstrukcijām un retoriskajiem jautājumiem, kas palīdz veikt pozitīvās manipulācijas funkciju diskursā, padarot svešo par pazīstamo un tālo par tuvo vai otrādi, tādā veidā konstruējot spēcīgu nacionālās identitātes tēlu un nacionālās pašapziņas izjūtu un verbāli veidojot nacionālās identitātes vizualizāciju klausītāja prātā. Kā spilgts piemērs minams paplašinātās metaforas lietojums prezidenta Ilvesa neatkarības dienas runā, kur nacionālā gara konstruēšanas nolūkos Igaunija metaforiski attēlota kā *meža zemeņu lauks*, savukārt igauņu tauta kā *meža zeme – maza, bet nevainojama un skaista tauta* (THI9). Tādējādi prezidents abstrakto un varbūt brīžiem attālināto nācijas jēdzienu ietērpis tuvā, pazīstamā un skaistā tēlā, kas saprotams katram Igaunijas iedzīvotājam.

Visbeidzot Kersti Kaljulaidas kā pirmās sievietes prezidentes runas to diskursīvo stratēģiju un lingvistisko līdzekļu izvēlē līdzinās pārējām Igaunijas prezidentu runām, tomēr atšķirības vērojamas iekļaujošo vietniekvārdu biežākā lietojumā, kā arī ētikas vērtību un sieviešu un ģimenes lomas kā Igaunijas

nacionālās identitātes elementu atspoguļojumā. Vienlaikus prezidentes runās bieži konstruēta politiskā tagadne un nākotne valsts ekonomiskās attīstības kontekstā, Igaunijas kultūras vērtības, kā arī izglītības un valodas loma igauņu dzīvē.

Latvija

Līdzīgi kā Igaunijai – arī Latvijas Republikas prezidents tiek netieši ievēlēts parlamenta balsojumā un ir funkcionāli reprezentatīvs valsts līderis. Salīdzinot Baltijas valstu prezidentu skaitu (Igaunijā līdz 2021. gada sākumam pieci, Lietuvā septiņi, Latvijā desmit), Latvijā Valsts prezidenti mainījušies biežāk un viņu skaits valsts neatkarības laikā ir salīdzinoši lielāks.

2. tabula. Latvijas prezidentu runas korpusā

Prezidenti	Preziden- tūras laiks	Politiskā piederība	Runu skaits korpusā	Vārdu skaits	Vidējais vārdu skaits runās
Jānis Čakste	1922 (1918)– 1927	Demokrātiskais centrs	8	4108	513,50
Gustavs Zemgals	1927–1930	Demokrātiskais centrs	3	608	202,67
Alberts Kviesis	1930–1936	Zemnieku savienība	5	2973	594,60
Kārlis Ulmanis	1936–1940	neatkarīgs	10	10 478	1047,80
Guntis Ulmanis	1993–1999	Zemnieku savienība	18	30 934	1718,55
Vaira Viķe-Freiberga	1999–2007	neatkarīga	24	29 026	1209,41
Valdis Zatlers	2007–2011	neatkarīgs	18	30 324	1684,66
Andris Bērziņš	2011–2015	Zaļo un Zemnieku savienība	18	14 579	809,94
Raimonds Vējonis	2015–2019	Zaļo un Zemnieku savienība	13	9137	702,85
Egils Levits	Kopš 2019	neatkarīgs	20	14 222	711,1

Garākās runas apakškorpusā pieder G. Ulmanim un V. Zatleram, savukārt lingvistiski bagātīgākās runas bijušas V. Viķei-Freibergai, G. Ulmanim un arī V. Zatleram. Viens no visu prezidentu runu zīmīgākajiem aspektiem ir vēsturiskās atsauces un pagātnes diskursīvais atspoguļojums, kas lietots, gan atsaucoties uz vēsturi kā briesmīgu un traģisku laiku, atspoguļojot Latvijas un latviešu vēsturisko upura lomu, gan arī konstruējot vēstures naratīvu kā latviešu varonības, drosmes, darba gribas un pašreizējās pierādījumu. Galvenie runās atspoguļotie nacionālās identitātes simboli ir latviešu valoda, sarkanbaltsarkanais karogs, Lāčplēsis, himnas vārdi “Dievs, svēti Latviju”, kā arī tādas vērtības kā darbs, ticība un mīlestība.

No 1918. līdz 1940. gadam Latvijas prezidentu runās manāms biežs vēstures toposa lietojums, īpaši atsaucoties uz Latvijas brīvības cīņām un kritušajiem latviešu karavīriem. Paraleli bieži lietotas tādas metaforas kā VALSTS IR CELTNE, ATTĪSTĪBA IR CEĻŠ, ATTĪSTĪBA IR BŪVNIECĪBAS PROCESS, VALSTS

PILSOŅI IR ĢIMENE un LATVIJAS JAUNATNE IR ZIEDS. Šajā laika periodā bieži lietots arī noderības toposs, proti, konstruēti argumenti par labu starptautiskajai sadarbībai, uzsverot “sabiedroto” (rietumvalstu) atbalstu Latvijai, kā arī par tautas un valdības vienotību kopīgam mērķim, kas īpaši parādās J. Čakstes runās. Valdības kritika un valdības darba analīze izteikta A. Kvieša un G. Ulmaņa runās, kur vērojama diskursīvā argumentu konstruēšana par labu valsts apvērsumam. Šajā periodā prezidentu runās vērojama tieša un atklāta *Homo Latviensis* jeb nacionālā gara konstruēšana, bieži uzsverot galvenos nacionālos simbolus (karogs, himna, Lāčplēsis), kā arī latviešu varonību, darba spēku un iespēju būt “*saimniekiem pašiem savā zemē*”. Galvenie atslēgas vārdi visu prezidentu runās šajā periodā ir *suverenitāte, brīvība, darbs un demokrātija*, vienlaikus līdzīga tematiskā tendence šajā laika posmā vērojama arī Igaunijas prezidentu runās. Vienlaikus novērojams, ka darbs kā latviešu nacionālās identitātes simbols bieži semantiski apzīmēts ar sinekdohas palīdzību, izmantojot semantisko saistību ar maizi kā darba rezultātu, piemēram, “*Ši darba svētie augļi būs vērtīgākais ieguvums, ko mums nesīs jaunais gads*” (AK1), “*Kas bija tie divi zīmīgie vārdi, kas 1918. gadā Ministru prezidenta uzrunā tūlīt pēc vārdiem “Latvijas valsts izbūve” izskanēja uz šis skatuves? – “Darbs un maize”*” (GU6). Visspilgtākās un lingvistiski bagātākās runas šajā periodā ir J. Čakstem un K. Ulmanim, tomēr arī A. Kvieša runās parādās dažādas jaundarinātas metaforas, īpaši aprakstot valdības darbu un konstruējot kopēju politisko pagātņi un tagadni, piemēram, NĀCIJAS EKONOMIKA IR ORGANISMS, kurš ir nonāvēts un tā ķermenim tiek veikta autopsija, KRĪZE IR SLIMĪBA, un tai ir dažādi simptomi kā priekšvēstneši, ARGUMENTI IR KARŠ, kā arī NEZINĀMAIS IR TUMSA, UN ZINĀŠANA IR GAISMA, kas lietotas, konstruējot kopīgu politisko pagātņi un tagadni, izmantojot atbildības toposu argumentos, kas vērsti uz valdības darba kritiku. K. Ulmaņa runās ļoti spilgti atspoguļojas autoritārā režīma jeb autoritātes valoda, piemēram, vēlējuma izteiksmes vietā biežāk lietota pavēles izteiksme, iepriekšējo prezidentu uzrunas “latvju tauta” vietā parādās uzrunas forma “mana tauta”, īpaši konstruējot *Homo Latviensis* jeb nacionālo garu un ideāla pilsoņa tēlu, kā arī kopēju politisko nākotni ar tādu metaforu palīdzību kā ATTĪSTĪBA IR CEĻŠ un LATVIJA IR MĀTE, biežu kopīgas teritorijas jeb zemes konstruēšanu, lietojot konstruēšanas un singularizācijas stratēģijas un skaistas, idilliskas vietas toposu, uzsverot reģionus Vidzeme, Zemgale, Kurzeme un Latgale kā māsas un Daugavas un Baltijas jūras kā nacionālo simbolu nozīmību. Tāpat prezidenta runās manāmas *mēs – viņi* grupu jeb implicētas robežu identitātes konstrukcijas.

Lai uzrāda man pilsētu, kas īsā laikā tā mainījusi savu seju, savu raksturu, kas ieguvusi tik daudz jauna daiļuma – un iegūs vēl vairāk kā mūsu Rīgā; vecā Rīga top latviskā! Latviskā Rīga ar saviem jauniem, plašiem skatiem, ar jauniem laukumiem, Ar jaunām celtnēm, jauniem dārziem, jaunām ielām – kā pērle iznirst no veco

laiku putekliem un gruvešiem. Viņai seko viņas māsas – Latvijas pilsētas (KU10).

K. Ulmaņa runās, īpaši tādos kultūras notikumos kā Dziesmu svētki, atklāta patriotisma konstruēšana, atsaucies uz latviešu dzejniekiem un tiešas skatītāju un klausītāju uzrunāšanas formas, kas vēlāk vērojamas arī V. Viķes-Freibergas runās, piemēram, *Vai ir šis laiks atnācis, vai piepildīti Pumpura pravietīgie vārdi? Ja ir, tad jūs visi sakiet – jā!* (KU9). K. Ulmaņa runās ļoti spilgti atspoguļojas arī tādi viņa individuālās identitātes elementi kā atsaucies uz lauksaimniecības terminiem un izteicieniem, darba kā latvietības galvenās sastāvdaļas uzsvēršana, kā arī tādu vērtību kā spēks un vienotība diskursīvā konstruēšana. Attiecīgi K. Ulmaņa lingvistiskais profils apstiprina tādos pētījumos kā Abens (2015) un Kopolovecas (2017) norādīto, ka K. Ulmanis uzskatāms par “nācijas tēvu un latviešu nacionālās pašapziņas attīstītāju”, kā arī “ideāla politiskā līdera tēlu”, kas līdzās J. Čakstem un V. Viķei-Freibergai tiek bieži citēts arī mūsdienu politiķu runās.

Periods pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas 1991. gadā līdz 2004. gadam prezidentu runās raksturojams ar intensīvu latviešu nacionālā gara jeb *Homo Latviensis* konstruēšanu, vienlaikus izmantojot tādas iekļaujošās stratēģijas kā vietniekvārdi (iekļaujošais *mēs*), atsaucoties uz *visiem tiem Latvijas iedzīvotājiem, kuri gatavi valsti saukt par savām mājām* (īpaši G. Ulmaņa un V. Viķes-Freibergas runās). Jānorāda arī, ka šajā periodā prezidentu runas raksturojamas kā garākās un lingvistiski bagātākās jeb kā “lingvistisko resursu karnevāls”, jo tajās apvienoti ne vien visi tematiskie lauki, proti, vēstures, tagadnes un nākotnes konstruēšana, nacionālā gara konstruēšana un nacionālās kultūras un teritorijas (lai gan retāk nekā K. Ulmaņa runās) konstruēšana, bet arī daudzveidīgu diskursīvo makro- un mikrostratēģiju lingvistiska realizācija. Tāpat šajās runās vērojama multiplu identitāšu sinerģija, jo lingvistisko līdzekļu lietojumā vērojamas ne vien prezidentu individuālās identitātes iezīmes un nacionālās identitātes atspoguļojums, bet arī apzināta pārnacionālās jeb Eiropas identitātes konstruēšana (kas vēlāk apstiprināta intervijā ar visu trīs prezidentu ārštata padomnieci Vitu Savicku). Jānorāda gan, ka būtiska loma runu saturiskajā un stilistiskajā uzbūvē, īpaši G. Ulmaņa un V. Zatlera runās, ir sociālajam, ekonomiskajam un politiskajam kontekstam, jo G. Ulmaņa runu galvenais uzdevums bija ne vien pārveidot jeb transformēt līdz tam eksistējošo latviešu etniskajā nacionālismā balstīto identitāti, bet arī veidot jaunu pilsonisku identitāti, noārdot nevēlamās vecās identitātes (arī padomju kolektīvisma) iezīmes, kā arī konstruējot Eiropas Savienības identitāti un tās vērtības, kas Latvijas iedzīvotājiem ne vienmēr bija pieņemamas, piemēram, valodas un integrācijas politikas un nāvessoda moratorija jautājumos. Līdzīgi arī V. Zatlera runu lingvistiskajā profilā manāmas spēcīgas ekonomiskā, sociālā un politiskā konteksta jeb globālās ekonomiskās krīzes ietekmes iezīmes, jo bieži tiek runāts par Padomju Savienības mantojuma noārdīšanu un pašaušanu uz sevi, kā arī pilsoniskajām rūpēm par valsti, lietojot

metaforas LATVIJA IR MĀTE un MIGRĀCIJA IR PLŪDI, kā arī biežu paralēlu konstrukciju lietojumu un atsaucēm uz Latvijas nacionālajiem simboliem, piemēram, *Šodien mums Lāčplēsis jāatrod sevī un savos līdzcilvēkos – tikai tā varēsīm tikt galā ar izaicinājumiem. Tēvzemes mīlestība, darbs, griba, mērķtiecība un vienotība ir mūsu šodienas Lāčplēsis* (VZ1). Savukārt V. Viķes-Freibergas runas raksturojamas kā lingvistiski pārbagātas, tās uzrunā klausītāju noskaņojumu un emocijas, kas norāda uz prezidentenes individuālās identitātes (psiholoģijas izglītības un prasmju) ietekmi diskursīvo stratēģiju un lingvistisko līdzekļu izvēlē. Runās bieži citētas latviešu tautasdziesmas, lietotas paralēlas teikumu konstrukcijas, kurās atspoguļojas arī hibrīdu identitāšu diskursīvā konstruēšana, izmantojot pakāpenisku metaforu kāpinājumu jeb gradāciju un intertekstualitāti (*Mūsu Rīga vēl nav gatava. Mūsu Latvija vēl nav gatava. Mūsu Eiropa vēl nav gatava.*), kā arī biežas klausītāju tiešās uzrunas formas un iekļaujošo vietniekvārdu lietojums, līdzīgi kā K. Kaljulaidas runās. V. Viķes-Freibergas runās bieži izmantotas binārās opozīcijas un antitēzes, piemēram, *spēks, nevis vājība; veiksmē, nevis kļūdas; Eiropu nedrīkst iedalīt lielajās un mazajās valstīs, vecajās un jaunajās valstīs, bagātajās un nabadzīgajās valstīs*. Tādas metaforas kā LATVIJA IR MĀTE un LATVIJAS IEDZĪVOTĀJI IR BRĀĻI UN MĀSAS, EIROPA IR MĀJAS, VĒSTURE IR GRĀMATA, NĀKOTNE IR DURVIS, MŪSU VĀJĪBA IR MŪSU IENAIDNIEKS, ATTĪSTĪBA IR IZBŪVES PROCESS identificētas nacionālā gara konstruēšanas un kopīgas politiskās nākotnes konstruēšanas tematiskajos laukos, piemēram, *“Latvija ir zeme ar senu kultūru, ar senu valodu, tā ir zeme ar savdabīgām un bagātām tradīcijām. Latvija ir gatava uzņemt visus, kas spēj šīs tradīcijas cienīt un tajās iekļauties”* (VVF1). Vienlaikus runās manāma arī pielāgošanās mērķa auditorijas valodai (piemēram, uzrunas franču valodā), kā arī latviešu valodas kā Latvijas nacionālās identitātes galvenās sastāvdaļas uzsveršanā (piemēram, iesākot starptautiskas uzrunas latviešu valodā).

Laiks pēc 2004. gada, bet īpaši no 2008. gada līdz 2021. gadam, raksturojams ar nacionālo robežu un teritorijas integritātes tematiskā lauka konstruēšanu, nacionālā gara un kopīgas politiskās pagātnes un nākotnes konstruēšanu, īpaši pievēršoties drošības un robežu – kā Latvijas nacionālās identitātes sastāvdaļu – konstruēšanai. Tāpat prezidenti savās runās atspoguļo kopīgu politisko tagadni un konstruē pilsonisko atbildību, īpaši atsaucoties uz ekonomiskās krīzes radītajām sekām un vēlāk E. Levīta runās arī Covid-19 radītās krīzes sekām. Neskatoties uz to, katra prezidenta lingvistiskais profils šajā periodā ir raksturojams dažādi, lai gan vienjošie elementi ir runu garums (kas ir salīdzinoši īsāks nekā prezidentiem pirms tam) un runu vienkāršums, jo pēc V. Zatlera nākamo prezidentu runās vērojams retāks retorisko paņēmieni un ekspresīvo izteiksmes līdzekļu lietojums. Neskatoties uz to, A. Bērziņa runas raksturojamas ar krīzes seku diskursīvās novēršanas stratēģiju, piemēram, asimilācijas un iekļaušanas stratēģiju lietojumu, kā arī starptautiskās sadarbības nozīmības uzsveršanu, kas kopumā drīzāk atbilst kopīgas politiskās tagadnes (problēmu un atbildību), kā

arī politiskās nākotnes konstruēšanai un retāk – nacionālā gara vai kultūras konstruēšanai. R. Vējoņa runās parādās runu “kā dialoga ar tautu” funkcija un izteikta *Homo Latviensis* konstruēšana, uzsverot latviešu kā Eiropas Savienības un pasaules iedzīvotāju vērtības (ģimene, bērni, mīlestība, ticība), piemēram, *Šīs ir amerikāņu vērtības, šīs ir eiropiešu vērtības, šīs ir latviešu vērtības, šīs ir mūsu vērtības*. Šajā piemērā lejupejošā identitāšu atspoguļojumā izmantota metaforu antigradācija, kas tiek pabeigta ar visaptverošas identitātes konstrukciju – iekļaujošo vietniekvārdu mūsu (mēs), kas diskursā funkcionē kā komplementārā anafora, ar vienu vārdu atsaucoties uz iepriekš uzskaitītu nozīmju kopumu (Nouwen, 2003), kā arī politiskās pagātnes konstruēšana, starptautiskajās runās lietojot vēstures kā skolotāja toposu.

Valsts prezidenta E. Levita runās galvenās iezīmes ir spilgtas leksikas izvēle un leksēmu biežs atkārtojums. Kā atzīst sociolingviste D. Liepa, “plašu pamatu diskusijām raisījuši prezidenta runās iekļautie iepriekš maz (vai reti) lietotie vārdi: [...] sākotne, atjaunotne, likteņgadsmits, satvars” (Liepa, 2020). Prezidenta E. Levita runās tiek izmantoti arī saliekteni, piemēram, *sirdsgudrs, vienvērtība, likteņkopība, valstsgriba, raksturlielums, jāvūtība*; dažādi retāk dzirdēti substantīvi: *turpinātība, nepārtrauktība, neiztērēšanās, sākotne*; arī verbi ar neierastu priedēkļa lietojumu, piemēram, *ietiekties*.

Jānorāda gan, ka šādu retāk dzirdētu leksēmu, kā arī atsevišķos gadījumos vārddarinājumu lietojums raksturīgs arī V. Viķes-Freibergas runām, piemēram, *svētšvinīgs* un *sirdssiltums*. Vienlaikus E. Levita runām raksturīgas arī izteiktas diskursīvās kohēzijas struktūras, klasificējot argumentus ar diskursa marķieru palīdzību *pirmkārt, otrkārt, treškārt, visbeidzot*, profesionalismu (īpaši juridisko un lingvistiskas terminu) un internacionālismu lietojums, piemēram, *multilaterālisms, manifestācija, mobilitāte, datīvs, pirmšķietami*. Viena no prezidenta runu galvenajām funkcijām ir izglītojošā un skaidrojošā funkcija (līdzīga funkcija manāma arī G. Ulmaņa runās), kur skaidrots ne vien prezidenta amata pienākums un funkcijas, bet arī valsts neatkarības un vēstures, kā arī identitātes aspektu nozīmīgums, valsts himnas un Brīvības pieminekli iekalto vārdu simboliskā nozīme. Iepriekšminēto lingvistisko un diskursīvo paņēmieni lietojuma apzinātību, lai konstruētu un transformētu nacionālo identitāti, kā arī noārdītu nevēlamos identitātes elementus, pētījumā veiktajā intervijā 2020. gada 3. oktobrī apstiprina arī pats E. Levits. Arī jaunvārdu darināšanas un latviešu valodas bagātināšanas mērķus, kā arī asimilācijas un iekļaušanas funkcijas (piemēram, “iedzīvinot vārdu *līdztautieši*, ar to aizstājot vārdus *cittautieši, sveštautieši* un *mazākumtautību pārstāvji*”) savās runās E. Levits uzsvēris gan pētījumā veiktajā intervijā, gan arī pirms tam “intervijā Latvijas Televīzijas “Rīta Panorāmā”” (Liepa, 2020). Salīdzinot ar citiem Latvijas un Baltijas valstu prezidentiem, E. Levita runās mazāk lietoti tādi retoriskie līdzekļi kā metaforas, personifikācijas un intertekstualitāte, taču bieži lietotas paralēlas teikuma konstrukcijas un atslēgas vārdu atkārtojums.

Izvērtējot Latvijas prezidentu lingvistiskos profilus, interviju un arī iedzīvotāju aptauju datus, konstatēts, ka lingvistiski un emocionāli spilgtāks valodas līdzekļu lietojums, īpaši nacionālās identitātes un *Homo Nationalis* jeb nacionālā gara konstruēšanā, vairāk paliek atmiņā un vairāk uzrunā iedzīvotājus, tāpēc atzīstams par efektīvu lingvistiskās pārliecināšanas un pozitīvās manipulācijas veidu. Arī Latvijas prezidentu runu konteksts, īpaši sociālās, ekonomiskās un politiskās situācijas iekļaušana, kā arī prezidentu individuālās identitātes iezīmes ir būtisks runu saturu un lingvistisko noformējumu ietekmējošs faktors.

Lietuva

Lietuva ir pusprezidentāla Republika, un Lietuvas prezidentu tiešās vēlēšanās ievēlē tauta, nevis tautas vēlēti priekšstāvji. Šis faktors var būt uzskatāms par būtisku prezidentu runu ietekmējošu faktoru. Lietuvas neatkarības saknes meklējamas tālākā politiskajā vēsturē, proti, 13. gadsimtā Lietuvas lielhercogistes un karaļa Mindauga laikā, tāpēc 1918. gada neatkarības pasludināšana Lietuvā tiek svinēta kā neatkarības atjaunošana un valsts turpināšanās svētki. Attiecīgi Lietuvas prezidentu runas vērtējamas no būtiski atšķirīga skatpunkta, īpaši vērtējot arī disertācijā aprakstītos valsts demogrāfijas un minoritāšu situācijas aspektus. Korpusā iekļautās Lietuvas prezidentu runas un to garums redzams 3. tabulā.

3.tabula. Lietuvas prezidentu runas korpusā

Prezidenti	Prezidentūras laiks	Politiskā piederība	Runu skaits korpusā	Vārdu skaits	Vidējais vārdu skaits runās
Aļģirds Brazausks	1993–1998	Sociāldemokrāti	17	30 157	1773,94
Valds Adamkus	1998–2001 un 2004–2009	neatkarīgs	45	41 006	911,24
Rolands Pakss	2003–2004	Nacionālā partija Kārtība un Likums	15	6790	452,67
Artūrs Paulausks	2004	Darba partija (konservatīvie)	3	6425	2141,67
Daļa Gribauskaite	2009–2019	neatkarīga	55	20 214	367,52
Gitans Nausēda	Kopš 2019	neatkarīgs	12	11 205	933,75

Lietuvas prezidentu runas salīdzinājumā ar pārējo Baltijas valstu prezidentu runām kopumā ir īsākas un lingvistiski mazāk bagātas, īpaši salīdzinot ar Igaunijas prezidentu runām, tomēr vienīgais Lietuvas prezidents, kura runas korpusa mērogā ir gan garākas, gan arī lingvistiski izteiksmīgas, ir Aļģirds Brazausks. Jāņem vērā gan apstākļi, ka Lietuvas prezidentam ir salīdzinoši lielāka ietekme un plašākas funkcijas nekā Igaunijas un Latvijas prezidentiem, tāpēc Lietuvas prezidentu runas tiek teiktas biežāk un tās ir strukturāli īsākas. Vienlaikus konstatēts, ka, salīdzinot ar Igaunijas un Latvijas prezidentu runām,

Lietuvas prezidentu retorikā mazāk konstruēta kopīga politiskā pagātne, izmantojot vēstures kā briesmīgas vietas toposu, mazāk parādās Lietuvas kā upura, Krievijas kā ienaidnieka konstruēšana un idealizējums starp etnisko un minoritāšu populāciju Lietuvā – šis fakts ir tieši atkarīgs no iepriekš aprakstītā Lietuvas politiskā, ekonomiskā un vēsturiskā konteksta, ko intervijā apstiprina arī Lietuvas prezidenta G. Nausēdas padomnieks A. Manstavičs (*A. Manstavičius*). Lietuvas prezidentu runās, īpaši uzreiz pēc neatkarības atjaunošanas 1990. gadā, bieži lietoti eifēmismi, atsaucoties uz kopīgu politisko pagātņi un cenšoties izvairīties no Padomju Savienības un Krievijas negatīvās lomas pieminēšanas Lietuvas vēsturē. Šajā laikā bieži tika uzsvērta bilaterālu Lietuvas un Krievijas attiecību veidošanas nozīme, paredzot nākotnes Eiropā vietu arī demokrātiskajai Krievijai. Šādu nostāju pret Krievijas Federāciju intervijā 2021. gada 6. augustā apstiprināja arī Lietuvas prezidenta padomnieks, norādot, ka Lietuvas prezidentiem pēc valsts neatkarības atjaunošanas 1990. gadā bija lielas cerības uz Krievijas jauno un plaukstošo demokrātiju, kas ļautu valstīm sadarboties, taču gadu gaitā šīs cerības ir zudušas un to apstiprina runu salīdzinošajā analizē konstatētās izmaiņas saturiskajā, diskursīvajā un lingvistiskajā dimensijā attiecībā uz nacionālās un robežidentitātes konstruēšanu.

Vērtējot prezidentu lingvistiskos profilus, jānorāda, ka visspilgtākā valoda vērojama A. Brazauska runās, kur lietotas tādas metaforas kā KARŠ IR SIMFONIJA, LIETUVA IR MĀTE, NETIKUMI IR DĒMONI un tādi metaforiskie izteicieni kā *“Miera izlīguma vilnis veļas uz austrumiem, miera pīpe starp Vāciju un Krieviju ir nopīpēta”*. V. Adamkus runās īpaša loma tiek piešķirta kopīgas politiskās vēstures konstruēšanai, atsaucoties uz Lietuvas nacionālajiem varoņiem un mītiskajiem tēliem, kā arī lietojot vēstures kā skolotāja toposu un metaforas VĒSTURE IR GRĀMATA un VĒSTURE IR MĀCĪBU STUNDA. Bieži arī lietoti retoriskie jautājumi un paralēlās teikuma konstrukcijas, kas papildina metaforu lietojumu nacionālā gara (*Homo Lietuvensis*) un politiskās pagātnes, tagadnes un nākotnes konstruēšanā. Arī šajās runās iekļauti eifēmismi, atsaucoties uz Krievijas lomu Lietuvas vēsturē (kopīgas politiskās pagātnes un nākotnes konstruēšana, kopīga ienaidnieka diskursīvās dekonstrukcijas stratēģijas, draudu topos), piemēram,

Lietuvā ir politiķu un politisko spēku grupa, kas iestājas par jaunām robežlīnijām Eiropā. Viņi uzskata Krieviju par mūžīgu ienaidnieku un vēlas, lai Rietumi īstenotu Krievijas izolācijas politiku. Tas nozīmē, ka Lietuva kļūtu par pierobežas valsti – tāpat kā pirmskara gados. Šāda veida politika nav droša, un tai nav daudzsološa nākotne. (AlB1).

Savukārt prezidentu R. Pakša un A. Paulauska runās spilgti iezīmējas pārnacionālās jeb Eiropas un Eiropas Savienības identitātes konstruēšana, izmantojot atslēgvārdu, iekļaujošu vietniekvārdu un retorisko jautājumu lingvistisko efektu. Lietuvas pirmās sievietes prezidentes D. Grībauskaites runās galvenais

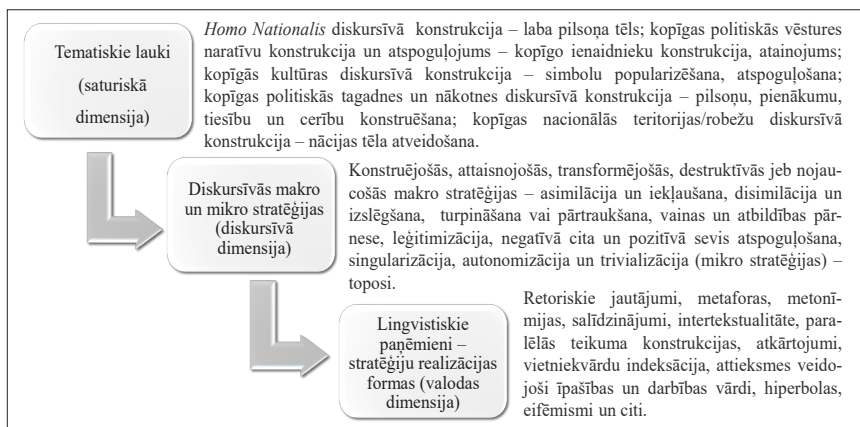
tematiskais lauks, līdzīgi kā pārējiem prezidentiem, ir nacionālā gara (*Homo Lituanensis*) konstruēšana, tomēr prezidentes runas ir salīdzinoši daudz īsākas. Runās lietotas paralēlās teikuma konstrukcijas, atkārtojumi un tādas metaforas kā VALSTS IR BŪVE, ATTĪSTĪBA IR CEĻŠ un VĒSTURE IR SKOLOTĀJS, biežas atsauces uz Lietuvas atceres dienām un nacionālo svētku datumiem, kā arī atsauces uz Lietuvas pilsētu nosaukumiem un nacionālās identitātes simboliem (kopīgas teritorijas konstrukcija). Vienlaikus jāuzsver, ka D. Grībauskaites runās un vēlāk arī G. Nausēdas runās izteikti un kontrastā ar iepriekšējo prezidentu runām, bet, līdzinoties pārējo Baltijas valstu prezidentu (īpaši starptautiskajām) runām, parādās kopīgā cita jeb kopīga politiskā ienaidnieka konstruēšana, bieži atsaucoties uz Krievijas agresiju Gruzijā, Ukrainā un Baltkrievijā, kā arī konstruējot kopīgu politisko pagātni kā briesmīgu laiku, izmantojot briesmīgas vietas toposu (*locus terribilis*) un uzsverot Krievijas negatīvo lomu Lietuvas un Baltijas valstu okupācijā, piemēram,

“Daži politiskie līderi nākuši klajā ar domu par jaunas ģeopolitiskās telpas veidošanu starp Atlantijas okeānu un Vladivostoku, tādā veidā iekļaujot Krieviju. Tas var šķist interesanti, bet vai mums šādai rīcībai ir iemesli? Vai mums ir kopīgas vērtības? Atbilde ir nē! Mums jāatceras vēstures mācību stundas!” (GN1).

Kā redzams piemērā, kopīgā politiskā ienaidnieka diskursīvajā konstruēšanā tiek lietotas disimilācijas stratēģijas, kā arī salīdzināšanas un vēstures kā skolo-tāja toposs, kas papildināts ar retorisko jautājumu lietojumu, tādā veidā uzsverot Krievijas kā ienaidnieka, nevis drauga lomu Lietuvas politiskajā pagātnē, tagadnē un nākotnē. G. Nausēdas runās, līdzīgi kā D. Grībauskaites runās, bieži konstruēti Lietuvas teritorijas un patriotisma simboli, kā arī pārnacionālās identitātes (Eiropas Savienības mērķu un vērtību) nozīme Lietuvas politiskajā tagadnē un nākotnē. Lai arī iestāšanās Eiropas Savienībā un NATO visu Baltijas valstu prezidentu runās kopš 1991. gada atspoguļota kā “ATGRIEŠANANĀS MĀJĀS” un “ATGRIEŠANĀS RIETUMU DEMOKRĀTISKO VALSTU ĢIMENĒ”, Lietuvas prezidentu runās šī pārnacionālā identitāte atspoguļota biežāk un spilgtāk nekā Latvijā un Igaunijā.

4.2. Kvalitatīvie dati – tematiskie lauki, diskursīvās stratēģijas un lingvistiskie līdzekļi

Kvalitatīvo datu jeb runu kritiskajā analizē, izmantojot diskursa vēsturisko pieeju, atspoguļoti Vodakas, de Silijas, Reisiņa un Libhārtas (Wodak, Reisiņš, de Cillia, Liebhart, 2009), kā arī Žiberno (Guibernau, 2007) piedāvātā trīs teksta analīzes dimensiju analīzes modeļa lietojuma rezultāti. Runu kritiskās analīzes trīsdimensionālais modelis atspoguļots attēlā.

1. attēls. Kritiskās diskursa analīzes trīs teksta dimensiju deduktīvās analīzes modelis

Promocijas darbā nacionālās identitātes diskursīvās konstrukcijas prezidentu runās analizētas, balstoties uz attēlā redzamā modeļa saturisko, diskursīvo un valodas dimensiju analīzi, atspoguļojot deduktīvu teksta piemēru analīzi saistīt ar plašāku runas situācijas kontekstu. Attiecīgi kvalitatīvā analīze balstīta piecu tematisko lauku un tajos ietvertu diskursa stratēģiju un toposu, kā arī lingvistisko stratēģiju realizācijas formu izpētē. Veicot runu kvalitatīvo analīzi, konstatēts, ka visbiežāk un lingvistiski spilgtāk konstruētie tematiskie lauki jeb diskursa makrolīmeņa temati ir kopīgas politiskās pagātnes konstruēšana un vēstures naratīva atspoguļojums (ko apstiprina arī atslēgvārdu analīze korpusā), kas visspilgtāk attēlots Latvijas un Igaunijas prezidentu runās, īpaši attiecinot to uz padomju okupācijas laiku, piemēram,

Tieši jūs mums šo īsteno vēsturi nebeidzāt atgādināt un mācīt visus ilgos okupācijas gadus, kad mums valsts bija nolaupīta. Svešinieki centās izdzēst no mūsu apziņas pat 18. novembri. Viņi baidījās arī no jūsu vēstulēm un nolaida dzelzs aizkaru, lai tikai tam cauri neizsprauktos patiesība un nepamodinātu mūs. Tas tomēr notika, jo Baltais tēvs tā bija nolīcis un Antīšs uzjāja stikla kalnā un Saulcerīte – Brīvība atkal ir uzmodināta un atdota tautai. Bet kā jau pēc gara un neveselīga miega, tā ir vārģa un sargājama. Mēs vārētu prīcārēties garšāk un bagātāk, ja visus trīs gadsimta ceturkšņus mums būtu bijis ļauts savā etniskajā teritorijā veidot un celt savu valsti pēc pašu grības. Bet notika ļauna, netaisna savvērestība. Vai mums tagad dzīvot, mūžīgi atpakaļ skatoties un izliekoties, ka šo 50 gadu vispār nav bijis mūsu valsts vēsturē? Bet tie bija, un tajos ir palicis mūsu mūžs. Cik piepildīts un cik laimīģs – jā, tas ir jautājums katram (GU7).

Piemērs ilustrē paralēlu politiskās pagātnes naratīva atspoguļojumu un nacionālā gara (*Homo Latviensis*) konstrukciju, un, lietojot disimilācijas un negatīvo “cita” atspoguļošanas stratēģiju, kur ciešamās kārtas lietojums signalizē par eifēmisma funkciju, proti, darbību starpniecības jeb darītāja tīšu lingvistisku abstrahēšanu, tādējādi atspoguļo slēptās politiskās bailes un valsts kā upura lomas simboliku. Vienlaikus, lietojot intertekstualitāti kā lingvistisko paņēmieni jeb atsaucē uz mītisko varoņu tēliem, tiek paralēli konstruētas nacionālā gara vērtības. Līdzīgi piemēri atrodami arī Igaunijas prezidentu runās, kur paralēli vēstures notikumu svarīgās lomas atspoguļojumam redzami arī centieni transformēt upura lomas simboliku kā nevēlamu identitātes daļu, piemēram,

*Jo cik ilgi gan mēs varam būt **nomākti par pagātni**? Ir vieglāk vadīt savu dzīvi, kad **pagātne** mūs pamazām ir **atbrīvojusi no savām nomācošajām važām**. Pat ja tā **straujais amnēzijas sākums ir nedaudz biedējošs** (TH18, autore tulkojums).*

Piemērā lietota pārtraukšanas stratēģija, kā arī retorisko jautājumu un metaforisko izteicienu apvienojums, kurā klausītāja uzmanība tiek piesaistīta ar jautājuma palīdzību, savukārt identitātes noārdīšana notiek ar uztveres maiņas uzstiepšanu, kur pagātne atspoguļota kā cietums, taču pagātnes pilnīga aizmiršana salīdzināta ar amnēziju.

Kā spilgti nacionālā gara jeb *Homo Nationalis* elementi, kas arī ir biežāk konstatētais runu tematiskais lauks arī Latvijas un Lietuvas prezidentu runās, uzsveramas Igaunijas prezidentu runās bieži lietotās tuvināšanās stratēģijas, ar kuru palīdzību prezidenti apraksta Igaunijas vienkāršo iedzīvotāju rīcības un domāšanas piemērus:

*“Esterbijas ciemā Zviedrijas ziemeļrietumu Igaunijā **Adele Pāvelta** apsēdās uz savas gultas malas un noadīja zeķu pāri kā **Neatkarības dienas dāvanu nezināmam Igaunijas Republikas** aizsardzības spēku **karavīram**. Pirms daudziem gadu desmitiem viņa adīja zeķes arī savam vīram, kurš nu **guļ Sibīrijas zemē**. Tagad **Adele Pāvelta jautā jums, mani dārgie tautieši, vai jūs karavīriem esat adījuši zeķes?**” (LM3, autore tulkojums).*

Piemērā atspoguļojas galvenokārt emocionāls *Homo Estonicus* diskursīvās konstruēšanas mēģinājums, taču vienlaikus tiek atspoguļota politiskā pagātne un kopīga nacionālā teritorija, kā arī, lietojot salīdzināšanas toposu un nākotnes kā skaistas vietas toposu, tiek konstruēta potenciāla politiskā nākotne, kurā Igaunijas iedzīvotāji savā patriotismā līdzinātos piemērā aprakstītajam cilvēkam. Spilgti nacionālā gara konstruēšanas un patriotisma sajūtas radīšanas mēģinājumi (singularizācijas stratēģija, pozitīvā sevis atspoguļošanas stratēģija) atrodami arī V. Viķes-Freibergas runās, piemēram,

“Mēs esam stipra tauta! Sakiet, lūdzu, visi kopā – mēs esam stipri! Mēs esam diženi! Mēs esam raženi! Mēs esam skaisti! Mēs zinām, ko mēs gribam! Un ko mēs gribam, to mēs varam! Ko mēs varam, to mēs darām! Mēs iesim un darīsim visi, lai Latvija būtu skaista, lai Latvija būtu dižena, lai Latvija būtu varena!” (VVF3).

Piemērā redzamas paralēlās teikumu konstrukcijas, atslēgvārdu atkārtojumi, iekļaujoša vietniekvārda *mēs* lietojums, kā arī tieša klausītāju uzruna, lietojot pavēles izteiksmi.

Kopīgas politiskas tagadnes un nākotnes konstrukcijās bieži paralēli parādās arī atsaucis uz pagātni, izmantojot, piemēram, vēstures kā skolotāja toposu un personifikāciju. Pie šādiem piemēriem minama metafora KOMUNISMS IR CILVĒKS, metonīmija “*Visi runā par komunisma nāvi, bet kur ir tā mirstīgās atliekas?*” (LM4) un upura lomas diskursīvā konstruēšana (“*Vai Eiropā ir daudzas valstis, kuru etniskā populācija sastāda knapi pusi no kopējo iedzīvotāju skaita?*” GU1996), tomēr visbiežāk nākotnes konstrukcijās paralēli parādās arī pārnacionālās (Eiropas Savienības) reģionālās (Baltijas, rietumu vai ziemeļu) identitātes paralēla diskursīvā konstruēšana, piemēram,

Vērtējot Latvijas iespējamās attīstības modeļus, skaidri saskatām tikai divas alternatīvas: vai nu Latvija kļūst par NATO, Eiropas Savienības un Rietumeiropas Savienības dalībvalsti un līdz ar to sastāvdaļa Eiropas un transatlantiskās drošības joslā, vai nu kļūst par apdraudējuma avotu reģiona un kontinenta stabilitātei (GU5).

Kopīgas kultūras un teritorijas konstruēšanā visbiežāk lietota singularizācijas stratēģija, kā arī skaistas un idilliskas vietas konstruēšanas stratēģija, kas ar toponīmu, nacionālo simbolu (piemēram, upes vai kalni) bieži atkārtojumu, kā arī ar autoritātes toposu, paralēlo teikuma konstrukciju, metaforu un tādu leksēmu palīdzību, kas uzsver pozitīvo valsts vērtību, atspoguļo valstis kā ideālu mītnes zemi un klausītāju vienīgās iespējamās mājas.

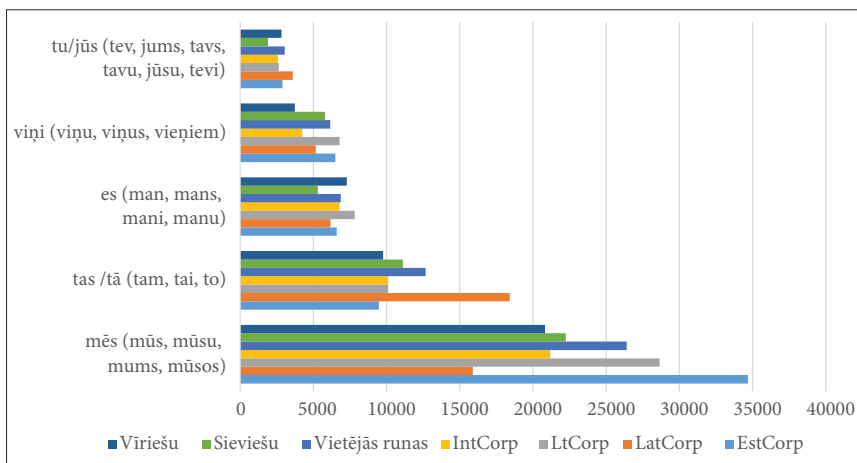
No Viļņas uz Klaipēdu, no Telšiem uz Šaļčininkiem. Mēs esam viena Lietuva. Kopā dziedot un paceļot nacionālo trīskrāsu karogu. Aizsargājot dārgāko, kas mums ir, – Lietuvu, mūsu mājas. Lietuvu – mūsu pienākumu un galveno mērķi (DG11);

Latgale ir trešā zvaigzne Latvijas vainagā jaunākā, skaistākā, spožākā zvaigzne. Latgale, paturēdama savu skaistumu, sadarbībā ar abām vecākām māsām, jaunības spēkā un sparā ķersies pie darba, lai savu spožumu vēl vairāk uzspodrinātu. Auglīgā zeme, cilvēku enerģija, uzņēmība, garīgās slāpes, patriotisms, ticība un pašlūgums pat iedomāti neiespējamo padarīt par iespējamu, iedomāti nesasniedzamo – par sasniedzamu (KU3).

Kopīgas kultūras galvenie uzsvērtie elementi valstīs ir nacionālā valoda, dziesmas un dziedāšana, kā arī atsauces uz tautas sakāmvārdiem un dzeju.

4.3. Kvantitatīvie dati – uz korpusu virzītas un korpusā balstītas pieejas rezultāti

Kvantitatīvo datu analīze atspoguļo ne vien korpusu virzītas pieejas jeb korpusu datu kā teoriju avota izpētes rezultātus (atslēgvārdu un biežāk lietoto vārdkopu, kā arī vārdu skiču atspoguļojumu), bet arī korpusos balstītas pieejas jeb korpusa kā metodes lietošanas rezultātus (konkordances, kolokāciju un atsevišķu leksisko elementu meklējumu rezultāti). Tā kā pētījumā izmantoti vairāki paralēlie apakškorpusi, atkarībā no tādiem analīzes mainīgajiem kritērijiem kā runu valodas, runu tipa vai runu autoriem, apakškorpusiem piešķirti kodi, piemēram, *EstCorp* – Igaunijas prezidentu runu korpusss igauņu valodā, vai *EstCorpInt* – Igaunijas prezidentu starptautisko runu korpusss. Korpusu analīzes rezultāti apstiprina kvalitatīvajā analizē identificēto galveno tematisko lauku konstruēšanas biežumu, proti, kopīgas politiskās pagātnes (piemēram, akcijas “Baltijas ceļš” biežs atspoguļojums) un nacionālā gara (valsts nosaukuma un iekļaujošo vietniekvārdu biežs lietojums) konstruēšanas tematu dominanci visos apakškorpusos, kā arī saliktu jeb hibrīdu identitāšu tiklošanos, īpaši starptautisko runu apakškorpusā, kur, izmantojot Matrjoškas lelles metaforu (Wodak, 2018) – mazāko iekļaujot lielākajā –, identificētas tādas identitātes kā prezidenta individuālā identitāte, nacionālā identitāte, Baltijas reģionālā identitāte, Eiropas Savienības pārnacionālā identitāte, rietumu reģionālā identitāte un globālā identitāte. Līdz ar to Igaunijas prezidentu runās kā galvenie atslēgvārdi identificēti *cilvēki/tauta, Igaunija, igauņi, Riigikogu (valdība), Tartu, valstiskums, krona, Tallina un Baltija*. Latvijas prezidentu runās pie šādiem vārdiem minami *svētīt, tēvzeme, Latvija, latviešu, valstsgriba, likteņkopība, satiecība, simtgade, varonīga, proklamēt, pašreizējā, savukārt Lietuvas prezidentu runās tie ir Lietuva, lietuvieši, Seims (Seimas), Viļņa, neatkarības deklarācijas parakstītāji, Kaļiņingrada, Baltija, valstiskums un mātes zeme*. Starptautiskajās runās visbiežāk identificētie atslēgvārdi ir *Latvija, Igaunija, Lietuva, Baltija, latviešu, Riigikogu (Igaunijas parlaments), igauņu, ekselence, latvieši, paplašināšana, igauņi, multilaterālisms, lietuviešu, sadarbība, miera nodrošināšana, savukārt visbiežāk lietotās vārdkopas (multiword) ir starptautiskā komūna, Baltijas ceļš, starptautiskais miers, preventīva diplomātija, Eiropas Savienība, politiskā griba, teritoriālā integritāte, reformu process, Eiropas drošība un padomju okupācija*. Tāpat korpusa dati palīdz ne vien izprast, bet arī atspoguļot identitāšu izpausmes arī vietniekvārdu lietojumā, kā arī identitāšu veidu atspoguļojumu, kas izsekojams ar leksisko tendenču analīzes palīdzību. 2. attēlā redzams vietniekvārdu lietojuma biežums dažādos apakškorpusos, kā arī hibrīdu identitāšu konstruēšanas biežuma un tendenču atspoguļojums starptautisko runu apakškorpusā.

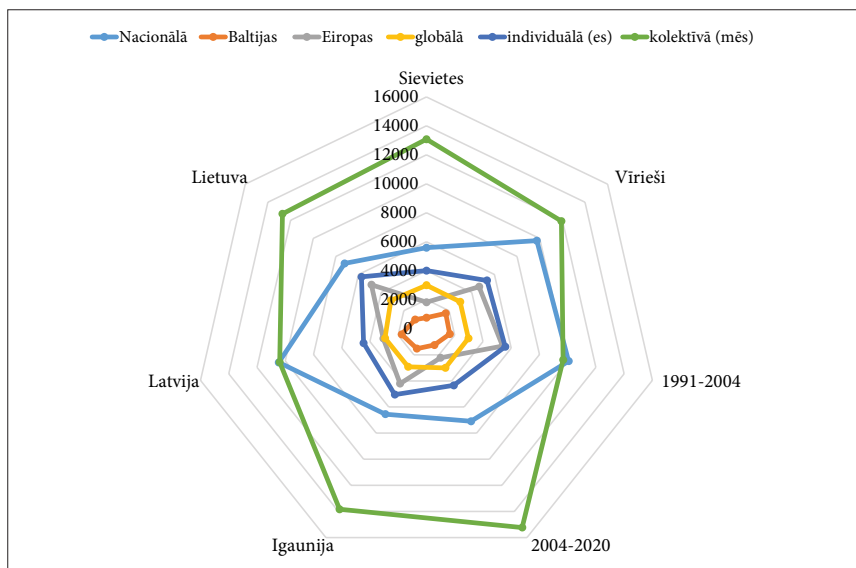
2. attēls. Vietniekvārdu kā atsauču lietojuma biežums korpusos

Kā redzams attēlā, visbiežāk lietotais vietniekvārds ir iekļaujošais *mēs*, kas vairāk parādās Igaunijas prezidentu un īpaši sieviešu prezidentu runās, savukārt retāk – Latvijas prezidentu un vīriešu runās. Visretāk lietoti otrās personas vietniekvārdi *tu* un *jūs*, kas apliecina, ka klausītāji tieši tiek uzrunāti vien retos gadījumos, visretāk – sieviešu runās – un visbiežāk – vīriešu runās.

3. attēls. Termina “identitāte” relatīvais biežums korpusā dalījumā pa valstīm

4. attēls. Hibrīdu identitāšu konstrukcijas modelis prezidentu runās

Kā redzams modelī, grupu identitātes (nacionālā, reģionālā, pārnacionālā) un nacionālā identitāte runās tiek konstruēta visbiežāk, īpaši Latvijas prezidentu (redzams arī 3. attēlā), vīriešu runās un runās laikā no 1991. līdz 2004. gadam, kas norāda uz nepieciešamību uzsvērt nācijas tēlu, īpaši attiecīgā laika ģeopolitiskajā kontekstā. Individuālās identitātes konstruēšana visbiežāk parādās Lietuvas prezidentu runās un laikā no 1991. līdz 2004. gadam. Eiropas Savienības pārnacionālā identitāte visbiežāk konstruēta Lietuvas prezidentu vīriešu runās un runās līdz 2004. gadam, savukārt globālā identitāte visbiežāk atspoguļojas sieviešu runās un runās laikā no 2005. gada līdz 2021. gadam. Baltijas reģionālā identitāte kopumā konstruēta reti, taču salīdzinoši vairāk parādās tieši Latvijas un Igaunijas prezidentu runās, turklāt prezidentu vīriešu runās tieši laikā pēc neatkarības atjaunošanas 1991. gadā. Līdz ar to secināms: kamēr nacionālā identitāte ir nemainīgi spēcīgs prezidentu diskursīvās prakses elements visās runās, citas grupu identitātes tiek konstruētas, kad runātājam tas ir izdevīgi, piemēram, Baltijas reģionālā identitāte tiek konstruēta, lai uzsvērtu Baltijas valstu kopīgo politisko pagātņi, tādā veidā parādot argumenta nozīmīgumu, bet, piemēram, globālā identitātes konstrukcijas parādās argumentos, kuru mērķis ir aicināt uz kopīgu rīcību visām, piemēram, ANO valstīm.

NOBEIGUMS

Pētījumā lietotā korpusu pieeja kritiskajai diskursa analīzei veicina kvalitatīvo un kvantitatīvo datu sinerģiju leksisko tendenču, tematisko lauku, runātāju individuālo lingvistisko profilu analīzē, kā arī objektīvu kvantitatīvo datu atspoguļojumā. Tekstu korpus un tam pakārtotie apakškorpusi atbilstoši izvēlētiem analīzes kritērijiem ļauj atklāt runātājam vai tā pārstāvētajai institūcijai tipiskās lingvistiskās iezīmes, kuras ne vienmēr var pamanīt atsevišķā tekstā, kā arī ļauj salīdzināt konkrēta prezidenta vai konkrētas valsts prezidentu runu iezīmes ar vispārīgām konkrētā diskursa iezīmēm.

Pētījuma rezultāti parāda, ka, lai gan atslēgvārdu un diskursīvo stratēģiju, kā arī dažādu valodas līdzekļu lietojums detalizētā griezumā atšķiras un ir tieši atkarīgs no runas konteksta (runas laika, runātāja, valsts, ekonomiskās, politiskās un sociālās vides, kā arī runas vietas un notikuma), ir vairāki kvalitatīvās analīzes kritēriju rezultāti, kas Baltijas valstu prezidentiem ir kopīgi, proti, kopīgas politiskās pagātnes veidošana, izmantojot vēstures kā skolotāja toposu, kopīgas politiskās tagadnes un nākotnes veidošana, izmantojot iemūžināšanas jeb turpināšanas stratēģijas, nacionālā gara (*Homo Estonicus*, *Homo Latviensis*, *Homo Lietuvensis*) veidošanas, apvienošanas un turpināšanas stratēģiju, kas balstās nacionālo simbolu, vērtību un patriotisma emociju (lepnums, nostalgija) izmantojumā.

Argumentu veidošanā un atspoguļojumā tiek izmantoti daudzi retoriskie līdzekļi un lingvistiskie paņēmieni, kuru mērķis ir vai nu konstruēt, vai iemūžināt nacionālās identitātes elementus, tādi ir, piemēram, metaforas, eifēmismi, metonīmijas, retoriskie jautājumi un vietniekvārdi kā identitātes indeksi. Nacionālo un starptautisko runu analīze, kā arī prezidentu interviju analīze liecina, ka nacionālās identitātes diskursīvā konstruēšana ir apzināts process, kura mērķis ir saliedēt tautu un nodrošināt valsts nepārtrauktību, apzināti atkārtojot spēcīgu nacionālās identitātes elementu nozīmi, atjaunojot vai veidojot jaunas vērtību ķēdes, kā arī noārdot nevēlamās identitātes izpausmes diskursā. Vienlaikus tiek secināts, ka runās tiek iekļautas un caurviju modelī vienkopus ir sastopamas vairākas identitātes, kuras tiek apzināti izmantotas atkarībā no konkrētās runas mērķiem.

Pētījuma rezultāti apliecina, ka nacionālās identitātes konstruēšana vietējās un starptautiskajās runās būtiski atšķiras, jo vietējās runās "cita" jeb potenciāli apdraudošā ienaidnieka tēls netiek atspoguļots tik bieži un tik izteismīgi, kā tas tiek darīts prezidentu starptautiskākajās runās, īpaši Latvijas un Igaunijas prezidentu runās pēc neatkarības atjaunošanas un visu trīs Baltijas valstu prezidentu runās pēc 2014. gada notikumiem un Krievijas iejaukšanās Ukrainas teritoriālajā integritātē, kad prezidentu runās parādās iepriekš neizmantotās apdraudētas identitātes diskursīvās konstruēšanas stratēģijas un lingvistiskās intensifikācijas paņēmieni. Būtiskas atšķirības konstatētas arī katras valsts nacionālās identitātes

diskursīvo konstrukciju tematiskajos laukos, stratēģiju lietojumā un lingvistisko paņēmienu izvēlē. Savukārt tas atkarīgs no runas laika, runātāja individuālās identitātes un plašāka konteksta, piemēram, Igaunijas nacionālā identitāte konstruēta salīdzinājumā ar Skandināvijas valstīm, Latvijas nacionālā identitāte konstruēta salīdzinājumā ar Baltijas un citām Eiropas Savienības valstīm, savukārt Lietuvas nacionālā identitāte konstruēta salīdzinājumā ar citām Eiropas valstīm, piemēram, Poliju. Tādējādi tiek secināts: lai gan Igaunijas, Latvijas un Lietuvas nacionālās identitātes atšķiras, prezidentu runās identificētās diskursīvās konstrukcijas parāda arī valstīs dzīvojošo kopienu līdzības, īpaši kolektīvās atmiņas un vērtības, kas apliecina kopīgās Baltijas reģiona identitātes paralēlu veidošanu un īpaši tiek akcentēts prezidentu starptautiskajās runās.

TĒZES

1. Visbiežāk un intensīvāk prezidentu runās konstruētie tematiskie lauki ir kopīga politiskā pagātne, kam seko kopīgas politiskās tagadnes un nākotnes konstruēšana; vietējās runās visbiežāk paralēli tiek atspoguļots *Homo Nationalis* jeb ideāla pilsoņa tēls; visbiežāk lietotie lingvistiskie paņēmieni ir tādas metaforas kā ATTĪSTĪBA IR CEĻŠ, VALSTS IR MĀTE, EIROPAS SAVIENĪBA IR ĢIMENE, metonīmijas, retoriskie jautājumi, vietniekvārdi kā identitātes indeksi, paralēlās teikumu konstrukcijas un intertekstualitāte.
2. Visbiežāk lietotās nacionālās identitātes konstruēšanas un atspoguļojuma stratēģijas diskursa makro- un mikrolīmeņos ir konstruktīvās un attaisnojošās, tai skaitā turpināšanas un nepārtrauktības stratēģijas, kā arī transformējošās stratēģijas, leģitimizācijas stratēģijas un pozitīvā sevis atspoguļojuma stratēģijas, nomierināšanas stratēģijas, asimilācijas, iekļaušanas un apvienošanas stratēģijas. Izslēdzošās (neiekļaujošās) un negatīvā cita atainošanas stratēģijas, kā arī šaubu un pamatojuma konstruējošās stratēģijas lietotas kopīga ienaidnieka pagātnes un nākotnes diskursīvajās konstrukcijās.
3. Igaunijas nacionālā identitāte prezidentu runās biežāk tiek implicēti konstruēta un atspoguļota, bastoties ne tikai vēsturiskajos aspektos un upura lomas atainojumā, bet arī uzsverot valsts mazo teritoriju, tās nelielo populāciju, tehnoloģisko attīstību un Skandināvijai pietuvināto raksturu; Latvijas nacionālās identitātes diskursīvās konstrukcijas balstās galvenokārt vēstures nozīmīguma atainojumā (tai skaitā upura lomas uzsvēršanā), kopējo Baltijas reģiona vērtību diskursīvajās konstrukcijās, kā arī darba kultūras atainojumā un piederības konstruēšanā demokrātiskai Eiropai. Lietuvas nacionālā identitāte balstīta vēsturiskās turpināšanās naratīva atainojumā, kas sakņojas Lietuvas dižkunigaitijas jeb lielhercogistes laikā, kā arī neatkarīgās Lietuvas Republikas kā piltiesīgas Eiropas Savienības dalībvalsts diskursīvajā konstrukcijā.
4. Prezidentu runās gan vietējā, gan starptautiskā līmenī nacionālās identitātes diskursīvā konstruēšana un atspoguļojums parādās kā viens no galvenajiem mērķiem, tomēr lingvistiskie dati apstiprina arī vairāku citu identitāšu veidu (individuālās, reģionālās, nacionālās, pārnacionālās, globālās un kopīga ienaidnieka) un diskursīvo konstrukciju sapludināšanu, kur atkarībā no konteksta priekšplānā var izvirzīties katrs no identitāšu veidiem.
5. Argumentu, diskursīvo stratēģiju un lingvistisko paņēmieni izvēle un to ietekme uz klausītāju ir tieši atkarīga no sociālā, politiskā, ekonomiskā un vēsturiskā konteksta, kā arī no vairāku institucionālu un individuālu faktoru ietekmes, tomēr apzināta nacionālās identitātes konstruēšana un atspoguļojums, lai apvienotu cilvēkus vienam mērķim un nodrošinātu valsts kā politiskas institūcijas turpināšanos, visās runās vērtējama kā viena no galvenajām funkcijām. Vienlaikus lielāka ietekme uz klausītāju ir lingvistiski un diskursīvi bagātākām runām.

**UNIVERSITY
OF LATVIA**

Faculty of Humanities

Līga Romāne-Kalniņa

**CONSTRUCTION AND REPRESENTATION
OF NATIONAL IDENTITY IN THE SPEECHES
OF THE PRESIDENTS OF THE BALTIC
STATES: CORPUS-ASSISTED CRITICAL
DISCOURSE ANALYSIS**

SUMMARY OF DOCTORAL THESIS

Submitted for the degree of Doctor of Philosophy
in the Field of Linguistics and Literature
Subfield of Applied Linguistics

Rīga, 2022

The doctoral thesis was carried out at the University of Latvia Faculty of Humanities, Department of English Studies from year 2017 to year 2022.

The thesis contains the introduction, 4 chapters, reference list, 12 appendices.

Form of the thesis: dissertation in the field of linguistics and literary studies and in the subfield of applied linguistics.

Supervisor: Professor *Dr. philol.* **Indra Karapetjana**

Reviewers:

- 1) Professor **Ina Druviete**, University of Latvia,
- 2) Professor **Dace Markus**, University of Liepāja,
- 3) Professor **Jānis Sīlis**, Ventspils University of Applied Sciences.

The thesis will be defended at the public session of the Doctoral Committee of Linguistics and Literary Studies and Music, Visual Arts and Architecture, University of Latvia, at 16:30 on 6 September 2022 in auditorium 402 of the Faculty of Humanities, University of Latvia (Visvalža street 4a, Riga).

The thesis is available at the Library of the University of Latvia, Raiņa blvd. 19.

Vice-Chair of the Board of the Doctoral Committee
of Linguistics and Literary Studies and Music,
Visual Arts and Architecture

Secretary of the Doctoral Committee

Ina Druviete

Iveta Narodovska

© University of Latvia, 2022
© Līga Romāne-Kalniņa, 2022

ISBN 978-9934-18-854-1

ISBN 978-9934-18-855-8 (PDF)

ABSTRACT

The goal of the dissertation 'Construction and Representation of National Identity in the Speeches of the Presidents of the Baltic States: Corpus-Assisted Critical Discourse Analysis' is to investigate the discursive construction of national identities in the presidential speeches of the Baltic States as well as their functions and potential impact on the target audience. By applying the synergy of qualitative and quantitative methods – corpus approach and the Discourse-Historical Approach to Critical Discourse Analysis, the study not only analyses the content of the speeches, including their thematic areas, discursive strategies, and linguistic means of realisation of these strategies but also provides statistical data and presents the analysis of the corpus data offering a detailed and objective insight into the individual linguistic profiles of the Presidents, their lexical choices, which point to the linguistic features of multiple identities constructed in the speeches. Additionally, the theoretical sources that pertain to understanding the socio-political and historical context influencing the content of the selected speeches have also been analysed, and interviews with the Presidents and their advisors, as well as opinion surveys with the target audience have been conducted to investigate the explicit and implicit goals of the speeches as well as their potential effect.

Key words: presidential speeches, Baltic States, national identity, Critical Discourse Studies, Corpus Linguistics

CONTENTS

ABSTRACT	47
INTRODUCTION	49
OUTLINE OF THE CONTENTS OF THE DISSERTATION	58
1. Language and Identity	58
1.1. The Concept of Discourse	58
1.2. The Concept of Identity	59
1.3. The Concept of Rhetoric	61
1.4. Presidential Speeches	63
2. National Identities of the Baltic States in Time and Space	64
3. The Synergy of Critical Discourse Analysis and Corpus Linguistics	68
4. Research Results: Discursive Construction of National Identities in Presidential Speeches of the Baltic States	70
4.1. Case Study – Linguistic Profiles of the Presidents	71
4.2. Qualitative Data – Thematic Areas, Discursive Strategies and Linguistic Means	82
4.3. Quantitative Data – Results of the Corpus-Driven and Corpus-based Analysis	86
CONCLUSION	90
THESES	92
REFERENCES	93
Corpus Tools and Corpus Data	97

INTRODUCTION

Over the past two decades of the 21st century, the concept of nation as interrelated with the concept of identity has gained increased attention from scholars across disciplines such as sociology, political science, and psychology, as well as interdisciplinary studies such as sociolinguistics, cognitive linguistics and psycholinguistics. It has been generally agreed that identity, be it individual or collective, is a sense of self and a sense of belonging on the one hand, and, on the other hand, a sense of distinction and individuality, rooted in traditions, history, memories, social practices, and common language. Nevertheless, language is not only a part of identity, but also a means of expressing and constructing identity in the discourses of power.

Presidents as symbolic leaders of parliamentary republics aim to construct national identities with the main goal to unite the people living in the country and thus ensure the political continuity of the state. Another rhetorically based goal of presidents is to represent the state and its identity internationally, thereby ensuring not only a stable positive image of the state and the nation, but also international cooperation in achieving the state-individual and common political goals of international organisations.

The Presidents of the Baltic States as symbolic leaders of these nations have constructed national identities of Estonia, Latvia, and Lithuania locally and have represented the interests of the states on the international arena through tremulous times. Their presidencies have been marked by the declaration of independent republics in 1918 and the loss of independence in 1940, the restoration of independence in the early 1990s, joining international political organisations in 2004, the economic and political crisis since 2008 to 2011, and the ongoing Covid-19 caused crisis in 2020. The current study deals with the analysis of presidential speeches from multiple perspectives through the years of independence of the Baltic States to identify how national identities have been discursively constructed and represented by the Presidents of Estonia, Latvia, and Lithuania, and to establish the role of language in this complicated and continuous process.

The goal of the research is to examine the discursive constructions of national identities of Estonia, Latvia and Lithuania during their independence in the speeches by the Presidents of the Baltic States on nationally significant occasions and internationally with regards to the topics, discursive strategies and linguistic means used in the speeches, their goal and potential effect on the target audience, as well as the changes in this discursive practice across time and space.

Research Procedure

1. To study the literature on political discourse, rhetoric, and presidential speeches and to investigate the literature on the discursive construction of national identity.
2. To study the social, political, economic, and historical context of the Baltic States, as well as its potential impact on the speeches of the Presidents.
3. To collect and classify an unmarked speech corpus by the Presidents of the Baltic States covering a period of one hundred years for the qualitative and quantitative analysis.
4. To conduct a critical analysis of the thematic areas, discursive strategies and linguistic means applied in the speeches, as well as to implement an analysis of interviews with the Presidents and their advisers.
5. To conduct questionnaire-based surveys with the target audience of the Presidents, thus reinforcing the analysis of the aims of the linguistic choices in the presidential speeches and their potential impact on the listeners.
6. To implement a corpus data analysis as a method using the collected speech corpus in order to validate the qualitative data and as a theory to determine the lexical, semantic, and stylistic tendencies, and their variation in the presidential speeches.

The research questions set for the current study are

1. Which thematic areas, discursive strategies and linguistic techniques have been used in the construction of the Latvian national identity in the presidential speeches over one hundred years, what is the goal of these means and how their application changes diachronically?
2. What is the difference between the language use in the discursive construction of national identity in the speeches by the Presidents of Latvia, Estonia, and Lithuania?
3. Which types of identity are represented in the speeches and how?
4. What are the implicit and explicit goals of the presidential speeches and what is their potential effect on the target audience?

Research Object

The object under analysis is a specialised unmarked multilingual corpus of 414 presidential speeches (500 166 words) given by the Presidents of the Baltic States on nationally significant occasions and international assemblies in the period from 1918 to 2021.

Empirical Basis of the Research

The corpus of the selected speeches has been collected from the official databases and archives of the offices of the Presidents of the Baltic States; the speeches in the English language have been provided by the offices of the Presidents of Estonia and Lithuania, and international speeches have been acquired from the official online archives of the United Nations. The corpus is stored in the *Sketch Engine* online corpus tool, and it is divided into several sub-corpora:

1. The sub-corpus for qualitative analysis consists of 204 speeches (244 185 words), 40 of which (79 155 words) have been given by the Presidents of Estonia in the period from 1991 to 2021 (the English versions provided by the office of the President of Estonia), 113 (112 259 words) have been given by the Presidents of Latvia from 1918 to 2021 (the English and Latvian versions collected from the national archives), and 51 speeches (52 771 words) have been given by the Presidents of Lithuania from 1990 to 2021 (the English versions provided by the office of the President of Lithuania).
2. The sub-corpus of presidential speeches by the Presidents of Estonia in Estonian from 1918 to 2021 consists of 50 speeches (48 012 words) for quantitative data analysis to reconfirm the results of the qualitative analysis.
3. The sub-corpus of presidential speeches by the Presidents of Lithuania in Lithuanian from 1990 to 2021 consists of 50 speeches (18 867 words) for quantitative data analysis to reconfirm the results of the qualitative analysis.
4. The additional sub-corpus of 140 speeches (191 502 words) has been collected from international speech archives, and it stores the speeches by the Presidents of the Baltic States on international assemblies such as the United Nations General Assembly and meetings at the European Parliament in the period from 1991 to 2021.

Each of the above listed sub-corpora is structured according to the criteria that allow for categorisation and a detailed analysis of the speeches, for example, an occasion of the speech, a year or time period, a speaker, gender, and a country. Corpus analysis has been conducted using the *Sketch Engine* corpus tool and the *AntConc* corpus software as well as using the online corpus tool *Voyant Tools* to secure the reliability of the findings as well as provide the visualisation of the results. The empirical basis for the present study has been extended by incorporating the qualitative and quantitative data collected in the questionnaires with the target audience of the Presidents and the interviews with the Presidents and their speechwriters, which have served to confirm the validity of the critical speech analysis.

Theoretical Basis of the Research

The theoretical basis for the current study is grounded in the research by critical discourse analysts, specifically Fairclough (2013), Wodak and Mayer (2016), van Dijk (2008), Boukala (2016), corpus linguists such as Tognini-Bonelli (2001), Baker (2012), Haider (2016), Friginal and Hardy (2020) and identity researchers such as Mole (2012), Guibernau (2007), Jurkynas (2021), Kasekamp, Fabrykant (2018), Druvieta (2018 and 2021) and Zappettini (2016–2021), as well as in the research on socio-historical and political issues in the Baltic States carried out by Tabuns (1999), Šūpule (2012), Bela (2013), Kļave (2015), Kaprāns (2016), Kopoloveca (2017), Andrejevs (2020) and Bergmane (2020). Considering the theoretical significance of the dissertation not only in the field of linguistics, but also in the fields of social and political sciences, and the multifaceted nature of the notion of national identity, the theoretical basis for the current research is grounded in the analysis of the scholarly contributions by researchers across the Baltic States, as well as researchers from Western and Eastern countries, thus creating an expanded and critical context analysis relevant to the scope of Critical Discourse Studies (henceforth CDS).

Research Methods

The methodology of the current study is based on the synergy of Corpus Linguistics (henceforth CL) and CDS, and it includes the Discourse-Historical Approach (hereafter DHA) that allows for the incorporation of the triangulation of methods, a corpus-driven approach that allows one to study a self-collected unmarked corpus as a theory, and a corpus-based approach that allows one to use corpus data as a method to reconfirm the results the qualitative analysis. Moreover, a comparative approach has been selected to make comparisons between the corpus data and the research results across time and countries, and the questionnaire-based opinion surveys with the citizens of Latvia and the semi-structured interviews with the Presidents of the Baltic States and their advisers have been used to investigate the goals and the effects of presidential rhetoric.

Novelty of the Research

The novelty of the current dissertation is reflected not only in the applied methodology, namely, the combination of interdisciplinary methods from the qualitative and quantitative research families, but also in the selection of the empirical data that allows one to conduct a comparative analysis of the speeches by the Presidents of the Baltic States both synchronically and diachronically. Moreover, the extended corpus of speeches allows for an additional contrastive analysis of keywords and frequently used words in

the parallel sub-corpora of the speeches by the Presidents of Estonia, Latvia, and Lithuania over a hundred years.

Topicality of the Research

The topicality of the study is displayed in the combination of techniques, strategies and approaches that deal with the detailed collection, systematization, and analysis of large corpora of speeches representing a period of one hundred years and three states, as well as the incorporation of questionnaires and interviews into the critical study of discursive construction of national identities in the presidential rhetoric of the Baltic States. In other words, the approach taken in the doctoral research attempts to combine the approaches used in CDS with those used in CL to create a useful methodological synergy. Moreover, the unmarked corpus of the collected presidential speeches provides a unique opportunity to uncover the linguistic details and data that have not yet been studied and marked which, in turn, provides an opportunity to use the corpus not only as a method (a corpus-based approach) but also and eminently to create theoretical propositions based on the retrieved corpus data and its subsequent analysis. The results of the corpus-driven approach provide a vast amount of data for the analysis including word frequency lists and keywords, where the lexical prominence of the word in the focus corpus in comparison to a general reference corpus may point to noteworthy features of an individual rhetorical style of the president, as well as to the implicit features of the thematic areas across the speeches. Thus, the corpus data and corpus analysis constitute a significant contribution to the discourse-historical analysis of identity construction in the presidential speeches of Estonia, Latvia, and Lithuania.

Research Approbation

The results of the current research have been demonstrated in 12 scientific publications. Additionally, the results have been presented in 17 international scientific conferences and workshops in Latvia, Lithuania, the Czech Republic, and France, as well as in India and the United Kingdom (online). The dissertation has been discussed and accepted at the doctoral committee of the University of Latvia, Faculty of Humanities on 10 December 2021.

List of publications

1. Romāne-Kalniņa, L. (2019) the Use of Metaphors to Represent National Identity in the Speeches of the Presidents of the Baltic States. *Language 2019 – Language in Various Cultural Contexts. Proceedings of Scientific Readings XXIX*: 175–185.

2. Romāne-Kalniņa, L. (2020) We Are Estonians, Latvians, Lithuanians: Pronouns as Indices of (Supra)National and Individual Identities in Presidential Rhetoric in the Baltic States. *Linguistica Lettica*, (28): 11–34.
3. Romāne-Kalniņa, L. (2020) We are the Sons and Daughters of Our Mother, the State: Family Metaphors in Presidential Speeches in the Baltics: a Comparative Analysis. *Language 2020 – Language in Various Cultural Contexts. Proceedings of Scientific Readings XXIX*: 206–218.
4. Romāne-Kalniņa, L. (2020) Keyword Analysis in Presidential Rhetoric Throughout Hundred Years of Independence of Estonia, Latvia and Lithuania: Corpus Linguistic Tools in Critical Discourse Analysis. *Language for International Communication: Linking Interdisciplinary Perspectives*, (3): 95–109.
5. Romāne-Kalniņa, L. (2020) Rhetorical Questions as Orator's Means of Addressing the National Spirit of Estonians, Latvians and Lithuanians in Presidential Speeches. *the Word: Aspects of Research*, (24): 399–411.
6. Romāne-Kalniņa, L. (2021) Common Political History as an Important Aspect in Constructing the National Identity in the Presidential Rhetoric of the Baltic States. COMMUNICATION no. 2021: Degradation and/or innovation? 22nd Annual International Meeting of Young Linguists, 17th–18th May 2021, Online at ZOOM: Book of Abstracts Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, 2021. P. 25, URL: <http://mladilingviste.upol.cz/wp-content/uploads/2021/05/Book-of-2021-1.pdf>.
7. Romāne-Kalniņa, L., Karapetjana, I. (2021) Latvijas valsts prezidentu retorika latviešu nācijas simts gados – dialogs, argumentācija, pārliecināšana vai manipulācija? *Valodas Prakse: vērojumi un ieteikumi*, (13): 28–45.
8. Romāne-Kalniņa, L. (2021) Latvijas prezidenta Egila Levita runu valodiskais profils: ceremoniālā, juridiskā vai politiskā retorika? *Vārds un tā pētīšanas aspekti*, (25): 333–345.
9. Kalniņa, L. R. (2021) Discursive Narration of the Collective Self in Strategically Important Speeches: the Baltic Approach to Rhetoric in International Assemblies from 1991 through 2021. SPAST Abstracts, Smart Green Connected Societies 1(01). Retrieved from <https://spast.org/techrep/article/view/3075>.
10. Romāne-Kalniņa, L. (2022) 'Return to the international family of democracies': keyness factor in the international speeches of the Baltic presidents. Accepted for publishing in the *Baltic Journal of English Language and Literature and Culture*.
11. Romāne-Kalniņa, L. (2022) Discursive Narration of the Collective Self in the International Speeches of the Baltic Presidents. *ECS Transactions*, 107 (1). Available from: <https://doi.org/10.1149/10701.4241ecst>.
12. Romāne-Kalniņa, L. (2022) Communication of Parliamentary Leaders in the Baltic States: the Discursive Construction of Enduring Democracy. Accepted for publishing in *Parliamentary Studies*.

Research presentations in conferences and workshops

1. Romāne-Kalniņa, Līga (2019). 24.01.2019.–25.01.2019. Daugavpils, Latvia: the annual international conference “Scientific Readings XXIX” Paper: ‘The Use of Metaphors to Represent National Identity in the Speeches of the Presidents of the Baltic States.’
2. Romāne-Kalniņa, Līga (2019). 11.04.2019.–12.04.2019. Riga, Latvia. International Symposium on Language for International Communication 2019 (LINCIS). Paper: ‘Keyword Analysis in Presidential Rhetoric Throughout Hundred Years of Independence of Estonia, Latvia and Estonia: Corpus Linguistic Tools in Critical Discourse Analysis.’
3. Romāne-Kalniņa, Līga (2019). 25.04.2019.–27.04.2019. Prague, Czech Republic. Annual International conference “Linguistics Prague 2019”. Paper: ‘Use of Rhetorical Questions in Constructing National Identities in Presidential Speeches of the Baltic States over a Century.’
4. Romāne-Kalniņa, Līga (2019). 11.10.2019.–12.10.2019. Riga, Latvia. Annual International conference “Bridges in the Baltics.” Paper: ‘Motherland and Mother Tongue in the Baltic States: Positioning of State and Language in Presidential Speeches.’
5. Romāne-Kalniņa, Līga (2019). 29.11.2019.–30.11.2019. Liepāja, Latvia. Annual International conference “The Word: Aspects of Research.” Paper: ‘Questions as Rhetorical Moves for Addressing the National Spirit of Estonians, Latvians and Lithuanians in Presidential Speeches.’
6. Romāne-Kalniņa, Līga (2020). 27.01.2020.–28.01.2020. Daugavpils, Latvia: the annual international conference “Scientific Readings XXX”. Paper: ‘We are the Sons and Daughters of Our Mother, the State,’ Family Metaphors in Presidential Speeches in the Baltics – a Comparative Analysis.’
7. Romāne-Kalniņa, Līga (2020). 20.02.2020.–21.02.2020. Riga, Latvia. International Scientific Conference “Language in Society” to commemorate the 147th anniversary of academician Jānis Endzelīns. Paper: ‘We are Estonians, Latvians, Lithuanians’: Pronouns as Indices of (Supra)national and Individual Identities in Presidential Rhetoric of the Baltic States.’
8. Romāne-Kalniņa, Līga (2020). 26.11.2020.–27.11.2020. Liepāja, Latvia. Annual International conference “The Word: Aspects of Research.” Paper: ‘The linguistic profile of the speeches of the President of Latvia Egils Levits: ceremonial, judicial or political rhetoric?’
9. Romāne-Kalniņa, Līga (2020). 11.12.2020.–12.12.2020. (Online): Prague, Czech Republic. Annual International conference “Mezinárodní setkání mladých lingvistů 21”. Paper: ‘The Linguistic Guise of (Supra)National Symbols in the Rhetoric of the Presidents of the Baltic States: How has the Soviet Uniform Been Displaced by the EU Fashion?’
10. Romāne-Kalniņa, Līga (2021). 27.01.2021.–28.01.2021. (Online): Daugavpils, Latvia: the annual international conference “Scientific Readings XXXI”. Paper: ‘Topoi in Political Discourse in late 2020.’

11. Romāne-Kalniņa, Līga (2021). 06.05.2021.–07.05.2021. (Online) Dijon, France: FORTHEN First Annual Student Conference, “Europe Today and Tomorrow.” Paper: ‘Europe is and has always been our home’ – Reflections of the European Identity in the Presidential Speeches of the Baltic States.’
12. Romāne-Kalniņa, Līga (2021). 17.05.2021.–18.05.2021. (Online) Prague, Czech Republic: Annual International conference “Mezinárodní setkání mladých lingvistů 22”. Paper: ‘Common Political History as an Important Aspect in Constructing the National Identity in the Presidential Rhetoric of the Baltic States.’
13. Romāne-Kalniņa, Līga (2021). 21.05.2021. (Online) Riga, Latvia: Scientific Conference “New Researchers Day / Jauno pētnieku diena.” Paper: ‘The concept of national identity in presidential discourse – the synergy of qualitative and quantitative data / Nacionālās identitātes jēdziens prezidentu diskursā – kvalitatīvo un kvantitatīvo datu sinerģija.’
14. Romāne-Kalniņa, Līga (2021). 23.09.2021.–24.09.2021. (Online) Liepāja, Latvia: International conference “VIA SCIENTIARUM.” Paper: ‘(De) Construction of Common Enemy in Presidential Speeches of the Baltic States.’
15. Romāne-Kalniņa, Līga (2021). 12.11.2021.–13.11.2021. (Online) Punjab, India: “Chitkara University Doctoral Consortium – CUDC 2021”. Paper: ‘Discursive Narration of the Collective Self in Strategically Important Speeches: the Baltic Approach to Rhetoric in International Assemblies from 1991 through 2021.’
16. Romāne-Kalniņa, Līga (2021). 24.11.2021.–25.11.2021. Vilnius, Lithuania: International Research conference by the Martynas Mažvydas National Library of Lithuania “Political Leadership in a Parliamentary Democracy.” Paper: ‘Communication of Political Leadership against the Background of Parliamentary Democracy in the Baltic States – a Linguistic Perspective.’
17. Romāne-Kalniņa, Līga (2022). 01.02.2022.–02.02.2022. (Online) London, United Kingdom: Journal of Baltic Studies Special Issue Authors’ Workshop “(Beyond) National Identity in the Baltic Countries: Varieties, Correlates, and Takeaways.” Presentation of the paper submitted for publication: “Multiple Identities in the Presidential Speeches of the Baltic States: Construction of Self, Us and Others.”

Structure of the Dissertation

The dissertation consists of four chapters supported by 12 appendices, including 61 tables and 21 figure. Chapter 1 introduces the theoretical grounds for the critical analysis of political discourse and presidential rhetoric, focusing on the essence of political speeches, their aims, functions, and linguistic effects. Chapter 2 reviews the concept of identity and national identity, specifically focusing on the historically, politically, and socially contextualised

identities of the Baltic States. Chapter 3 presents the results of the critical study of the discursive practices by the presidents of the Baltic States from a qualitative perspective including a case study analysis of the linguistic profiles of the Presidents based on the critical analysis, the corpus data results, the questionnaire and interview data and a top-down analysis of the thematic areas of identity construction in the presidential speeches, the identity construction strategies and the use of linguistic means of realisation of all the aforementioned. Chapter 4 displays the results of the quantitative corpus-based and corpus-driven studies. the theoretical and empirical discussions are supported by additional data presented in the appendices that include the supplementary data and illustrations of the research process and procedure, as well as the results of the current research including the detailed results of the corpus queries, corpus-markup system, the results of the interviews and questionnaires, and the three-dimensional model of the critical study of national identity construction with additional examples from the corpus.

OUTLINE OF THE CONTENTS OF THE DISSERTATION

1. Language and Identity

Language as one of the means of forming and expressing power relations is an endless topic of discussion and continuous research, which has been reflected in numerous academic studies (Fairclough, 1989; Chilton, 2004; Roziņa and Karapetjana, 2009; van Dijk, 2010; David, 2014; Rūmniece, Paparinska, Rotkale, Lāms, Laizāns and Kukjalko, 2020, Druvieta 2021). Language is not only a medium via which identity is expressed, but also a fundamental component of identity itself that is a significant aspect in the life of every individual, social group, society and country, and the use of a particular language can be evaluated from the point of view of the individual, social group, national identity or even of global linguistic diversity, which may, in turn, lead to opposing conclusions (Druvieta, 2021: 18). Although language may not be considered only an instrument of power, it offers a wide range of possibilities for influencing social reality, including the possibility of constructing, transforming, or even dismantling individual elements of existing collective identities. Thus, as noted by Wodak (1989) and David (2014) 'language is a powerful tool in the hands of strong people' (Wodak, 1989: 1; David, 2014: 164). Social reality, in turn, is reflected in the discursive practice of individuals and groups of which language is an integral part, both as a symbol of the identity of a nation and as a form of expression of that identity.

1.1. The Concept of Discourse

The concept of discourse has gained considerable scholarly recognition over the recent decades, specifically in the field of linguistics. Although interdisciplinary scientific publications display a variation in the treatment of discourse analysis as a theory and as a method, Teun van Dijk, one of the recognised researchers in the discourse studies, notes that discourse is as vague a concept as society, ideology, and identity (van Dijk, 2010). At the same time, it can be stated that the more complex the nature of a particular concept, the more widespread seems to be its application and interpretation. The current study thereby uses the conceptualisation of discourse in the broadest sense of the concept, thus seeing discourse as social practice or the interactions of social actors and situations. Discourse structure in its widest meaning may be seen from different perspectives, and several types of discourse may be distinguished. Political discourse is a form of institutional or power discourse that not only reflects, but also implements political value systems or ideologies (Fairclough, 2013: 10). One of the political ideologies to be associated with the 'image of a nation as an imaginary community' (Wodak et al., 2009: 18) or national

identity is nationalism. Nationalism is seen as the belief that nation is the central principle of the division of political organizations, and that the world is divided into separate nations or communities entitled to their own independent states (Heywood, 117:16). Two types of nations have been distinguished in the scholarly literature on political discourse, namely the state-nation (*Staatsnation*) where the state as a political project is seen to have existed before the formation or the establishment of a common identity, and culture-nation (*Kulturnation*) that is seen as a project where national identity and the momentum of a particular ethnic group for self-affirmation has historically resulted in the nation-building process and subsequently a common state (Meinecke, 1908, Fabrykant, 2018: 307), thus representing a form of ethnic nationalism (Šūpulis, 2013; Zepa, 2007). According to Kļaviņš (2021), the notions of state-nation and culture-nation have developed along with the emergence of ethnic nationalism and are directly connected to disparities between national borders and populated regions (cited in Druviete, 2021: 46). Considering that discourse as social practice is a linguistic form of action motivated by social reality (context) but being able to influence social reality in turn, it is concluded that discursive practice allows one to change the forms of expression of nationalism, also allowing for the construction, transformation, or dismantling of the elements of national identities.

1.2. The Concept of Identity

Based on the theories of constructivism and post-structuralism, identity may be seen as a discursive construct (Guibernau, 2007; Dolón and Todolí, 2008; Mole, 2007, 2012; Wodak et al. 2009; Šūpulis, 2013; Flowerdew and Richardson, 2017). the notion of identity reflects a sense of togetherness or belonging, at the same time its dual nature also implies difference and differentiation. Identity, thus, should be seen as a perpetual process of self-identification rather than a product of discourse, or a way in which a person or group position themselves in relation to the others (Flowerdew and Richardson, 2017: 4).

Furthermore, there are several forms (discursive, situated and transformational) and types (individual, collective, and external or identities of the 'other') of identities (Wodak, 2005; Bull, 2000; Risse, 2010; McEntianis and Zappettini, 2014; Wodak, 2020). Within this hierarchy, national identity is defined as a transformational form of collective identity that can be seen as a sense of collective belonging based on elements such as common history and shared memory, common values and attitudes, language, culture, and shared symbols. (Guibernau, 2007; Wodak et al., 2009; Mole, 2012; Hoffman and Buhr, 2013; Druviete, 2018). According to Garda-Rozenberga and Krūmiņa (2013), national identity is a multifaceted construction, which not only expresses the individual's belonging to a community but also strengthens the existence of the state and the nation (2013: 23). Thus, the concept of national identity includes 'both personal and collective sense of belonging, memory and self-confidence' (ibid.).

Collective identity research in the first half of the 21st century has come to the forefront of social research topics and has been widely reflected not only in the research by Latvian scholars (Tabuns, 1999 and 2010; Zepa, 2007, 2006, 2011 and 2015; Maple, 2010; Cradle, 2012; Kopoloveca, 2017; Daina, 2018), but also at the Baltic, European and global levels (MCEntee-Atalianis and Zappettini, 2014; Wodak and Boukala, 2015; Zappettini, 2016; Cheskin, 2016; Fabrykant, 2018; Wodak, 2018; Andrejevs, 2020; Jurkynas, 2021). Thus, given the multifaceted nature of the concepts of identity and discourse, discussion on the role of language not only in the expression of identity but also in its construction is an important contribution to the multidisciplinary field of identity research.

Accordingly, following the framework of CDS in identity research (Wodak et al., 2009; Guibernau, 2007; Mole 2012), the dissertation raises three dimensions of textual analysis – content or thematic areas, discursive micro and macro level strategies, and linguistic forms of realization of these strategies, thus revealing how national identity and its dimensions are constructed in specific types of discourse, where these different dimensions are intertwined in the act of speech and can be separated only in the process of analysis (Šūpulis, 2013: 53). The thematic areas adopted in the study are the construction of a common political past, the construction and confabulation of a common political present and future, the construction of *the Homo Nationalis* or national spirit, the construction of a common culture and the construction of a common national body meaning territories, monuments, and borders (Wodak et al., 2009: 30). The macro and micro levels of discourse are further divided into strategies, which are defined as discursive action plans. Constructive and justifying strategies are used to construct and maintain an existing national identity, to secure collective unity and to differentiate a collective identity from other identities, as well as to preserve ‘the status quo of national identity’ and justify specific forms of expression of that identity (Wodak et al., 2009, Šūpulis, 2013: 53). Transformative strategies aim to change an already established and sustained identity and perception of its elements into different perception of national identity, which has already been conceptualised by the speaker (Šūpulis, 2013: 53; Wodak et al., 2009: 30). Destructive strategies or the strategies of demontage and dismantling of national identities in discourse can be recognised as discursive acts that are used by social actors to destroy or dismantle the established constructs of national identities (ibid.). Furthermore, the above-mentioned macro-level strategies of discourse also integrate several micro-level strategies that help to implement such discursive functions as assimilation and inclusion, dissimilation and exclusion, continuation or termination, transfer of blame and responsibility, legitimization, negative other-presentation and positive self-presentation, singularization, autonomation and trivialization, in which, in turn, argumentation schemes including topoi and various rhetorical techniques and linguistic means may be incorporated (Wodak et al., 2009: 37–43). Topoi

as described in Aristotle's writings are places of political discourse (Kopoloveca, 2017; Vogiatzi, 2019), which can be expressed as statements that are either valid forms of expression or fallacies (Rūmniece et al., 2020: 169). It should be noted, though, that *topoi* have different interpretations in the ancient literature and in the contemporary literary and discourse analysis. Thus, depending on the applied methodology and the field of scientific study, the application and interpretation of *topoi* may vary (Žagar, 2011; Boukala, 2016; Kļave, 2010; Gorņeva, 2015; Kopoloveca, 2017; Rūmniece et al., 2020). Nevertheless, in CDS the term the *topos*, although widely criticized for its generalization (Žagar, 2010 and 2011), is not used in its antique sense but is rather seen as a part of argumentative schemes that 'form the necessary basis for the transition from an argument to the conclusion' (Wodak, 2001; Wodak et al., 2009; Kopoloveca, 2017). Moreover, since *topoi* are not always explicit in the text, it is possible to follow certain formula to identify them, for example, *if a is good, then B is bad, or if B is bad, then a is good* (Wodak et al., 2009: 244). Thus, the term the *topos* in the current study is seen as a component of argumentation schemes which helps to analyse arguments from the linguistic point of view.

1.3. The Concept of Rhetoric

Rhetoric as defined in the ancient literature is the art of speech or the 'the ability, in each particular case to see the available means of persuasion' (Aristotle in Barlett, 2019: 10 and in Rūmniece, Paparinska, Rotkale, Lama, Laizāns, and Kukjalko, 2020: 29), but in discourse analysis it is seen as a science about the persuasion of people with the help of words (Kopoloveca, 2017: 36). Persuasion, in turn, depends on three separate criteria, namely those reflected in the credibility of the speaker's character or attitude (*ethos*), those which depend on the listeners' emotions (*pathos*) and those related to the speech itself, its topics, and the arguments set out in the speech. (*logos*) (Flowerdew and Richardson, 2017: 228). As a result, the function of rhetoric is persuasion, which, in turn, involves argumentation and may also include manipulation. Argumentation is a 'strategic model of linguistic and cognitive actions that aims to justify or challenge opinions or statements that have become problematic or questionable' in a particular situation (Hart and Cap, 2014: 73). the main components of arguments, as discussed above, are *topoi* or formal and substantive parts of arguments, which link the statement or claim made in the argument to the conclusion which follows from it (Wodak and Mayer 2016, Vogiatzi, 2019). Accordingly, argumentation in political discourse and specifically in relation to national identity construction may include such argumentation schemes as the *topos* of numbers, the *topos* of lovely and idyllic place (*locus amoenos*), the *topos* or terrible place (*locus terribilis*), the *topos* of similarity or difference, the *topos* of history as a teacher, the *topos* of definition, the *topos* of threat, and the *topos* of responsibility (Wodak et al., 2009: 36–43). Similarly, linguistic manipulation, or conscious application of specific linguistic means with the aim

to hide the true intentions and control the emotions and perception of the target audience in a way that benefits the speaker, may be applied in political speeches as an element of persuasion (van Dijk, 2008; Roziņa and Karapetjana, 2009).

Furthermore, it is notable that linguistic manipulation in discourse may be either illegitimate (when due to the lack of knowledge of the target audience it is easier to exercise one's power over it) or legitimate (when the knowledge of the target audience allows it to decipher the speaker's intentions), as well as positive manipulation that is seen as the use of manipulative language to persuade the target audience to think or act in a way that benefits not only the speaker but also the target audience or their common goals (van Dijk, 2008; James, 2018). As a result, it is possible to integrate various linguistic means in political arguments which can influence not only the emotions of the target audience, but also create an impression of the speaker and the topic of the speech. One of these rhetorical techniques or linguistic forms of realisation of discursive strategies is rhetorical questions or statements in the form of a question, the use of which, depending on the context, can be interpreted as linguistic manipulation, as rhetorical questions address the listener's sense of social responsibility to answer the question or at least reflect on the answer, thus cognitively manipulating the listener towards agreeing with the point of view of the speaker (Black, 1992: 2). Moreover, rhetorical questions can be used to reflect political identity (Chilton and Schaffner, 2002: 231).

Another linguistic means that is seen as a rhetorical technique of persuasion is euphemisms – linguistic means that can semantically reduce the potential negative effects of what is being said, which is thus seen as one of the most commonly used methods of linguistic manipulation in political discourse (van Dijk, 2006a: 737; Placinska and Karapetjana, 2016: 6). One of the linguistic means of manipulation discussed in cognitive linguistics is metonymy or word change – a rhetorical technique by means of which the meanings of two associatively related concepts can be transferred (Roziņa and Karapetjana, 2009: 113), thus discursively performing a similar function to euphemisms, pronouns, or the passive voice, which help to hide or obscure agency or transfer responsibility from one agent onto another or to a group (Wodak et al., 2009: 43). One of the forms of metonymy, as seen by representatives of cognitive linguistics, is synecdoche or the substitution of a referent with another referent who is representative of either a narrower or broader meaning in the same semantic category (Lakoff and Johnson, 2003).

Cognitive linguistics also emphasizes the importance of metaphors as a way of thinking, as metaphors help not only to embed complex concepts into familiar and simple terms, but also to influence the target audience's perceptual and memory processes at the conceptual level (Laundau, 2017: 56; Boukala 2016: 261). Additionally, personification as a type of metaphor is distinguished not only in cognitive linguistics, but also in discourse analysis (Landau, 2017; Lakoff and Johnson, 2003; Wodak et al., 2009). Personification allows inanimate

objects to be suggestively attributed to humans, thus creating a strong emotional effect which, like rhetorical questions, helps to build social contact, connection, and unification in political discourse (Wodak et al., 2009: 44).

Finally, pronouns as a form of reference or indexing can be used both to reflect identities and to form them by classifying people as belonging to or being distanced from specific groups (we-they categorization) (O’Keeffe, 2006; Cramer, 2010; Mulderrig, 2012). Critical discourse analysis places special emphasis on the use of pronouns in discourse, as they are able, like metaphors, to construct similarities and differences, include and exclude, or discriminate between internal and external groups, thus creating deictic centres that express internal belonging (Fairclough, 2013; Wodak et al., 2009, van Dijk, 2008; O’Keeffe, 2006). As a result, critical discourse analysis examines pronouns and their functions in discourse not only as elements of syntax but rather as social identifiers that help to reflect value systems, belonging, or differences, to construct internal groups or to reflect internal boundaries, as well as to transfer responsibility from a speaker to a group or vice versa, while personal pronouns such as *they* and the demonstrative pronoun *those* may point to the construction of an external or bordering identity that does not belong to the internal group or “us”. Thus, it is considered that the use of different pronouns in discourse is seldom considered neutral because, for example, the use of inclusive pronouns itself always means that someone is excluded from the group because, if there is a ‘we’, there must also be ‘they’ – those who are not included in ‘our’ collective (Wales, 1996; O’Keeffe, 2006: 130; Cramer, 2010; Kļave, 2010; Mulderrig, 2012; Fairclough, 2013).

1.4. Presidential Speeches

Speech is a form of rhetorical expression. According to Aristotle’s theory, three types of speeches may be distinguished, namely, deliberative or political speech, judicial or legal speech, and epidemic or ceremonial speech (Rūmniece et al., 2020: 42). Each type of speech is characterized by different temporal situatedness and focus (deliberate speeches focus on future, judicial speeches – on the past, and ceremonial speeches refer to the present), goals (persuasion or dissuasion, condemnation or justification, and glorification or denigration), topics (finance, politics, law; unfair treatment, its causes, perpetrators and victims; virtue and immorality, beautiful or shameful) and techniques (samples, pleadings or declarations) (ibid.).

Nevertheless, it should be noted that the focus and the nature of presidential speeches is multidimensional rather than focused on one or two topics and objectives; therefore, depending on the wider context of the speech, multiple topics, goals and temporal and spatial frames may be identified in presidential speeches (Reisigl, 2008). At the same time, as Reisigl (2008) points out, the author of a speech is not always the same person as the speaker, but rather a team of advisers who reflect the goals of institutional discourse of which the speakers

themselves are the central part (2008: 257). A group of Viennese researchers (Wodak, de Cillia, Reisigl and Liebhart, 2009) emphasize that although political speeches are most often written by political advisers, the performance as well as the effect and the results of the speeches are the sole responsibility of the speaker (2009: 71).

In addition, it is not always possible to determine whether a speech has been written or contributed to by the speaker him/herself, so analysis of political speeches should integrate references to the speakers as representatives of institutional discourse. Accordingly, the president, as a symbolic leader of the state, is considered to be the representative of his or her institution; therefore, the rhetorical result of the coproduction of this institution in the form of a speech is considered to be the responsibility of the president. However, although presidential speeches are seen as part of political discourse, their functions are different in nature and typically do not rely on strong argumentation or persuasion to gain supporters or voters, but rather act as 'ritual re-enactments of peoplehood and unity' (Beasley, 2004: 10), which are classically seen as a dialogue with the people (Wilson, 2015: 1). Nevertheless, in the times of changing political circumstances, and notably in democratic systems where civic participation is particularly important, presidential speeches can also play a significant role in addressing the population of a country, thus displaying elements of political discourse and rhetoric. Consequently, depending on the context, presidential speeches may display characteristics of persuasion and manipulation as features of deliberative, epideictic and judiciary speeches (Reisigl, 2008: 254).

2. National Identities of the Baltic States in Time and Space

A three-dimensional model of theoretical review has been applied for the analytical description of the national identities of the Baltic States that includes an overview of the historical and socio-political context in the works of Baltic researchers and researchers representing the geopolitical East and West. Thus, for example, Morozov (2004) analyses the national identity of Russia in relation to the identities of the Baltic States as representatives of the 'new Europe' raising fear in Russia of the isolation and bordering of its own national identity as 'old Europe' (Morozov, 2004: 321). In contexts where independence and sovereignty come to the forefront of collective identity, it is possible to talk about bordering identity, which in the case of the Baltic States in geopolitical terms is Russia and historically the Soviet Union.

Cheskin (2016) further describes the various memories of the people of the Baltic States (specifically – Latvia) about the loss and the restoration of independence and points out that there is a 'memory war' between the ethnic and minority populations of Latvia, which makes collective memory an essential element of national identity and an element of social division in these countries

(2016: 10). A similar analysis of the situation has been carried out by Andrejevs (2020), who points out that according to the Russian-speaking minorities living in Russia and in the Baltics, World War II ended with Russia's heroic victory over Nazism while according to the Baltic ethnic population, it ended with an era of brutal Soviet power and illegal occupation of the previously independent states (2020: 1314). The tensions described by the researchers are also analysed in the works of Latvian researchers, for example, Tabuns (1999) describes the russification policy exercised by the Soviet Union in the Baltic States (most intensively in Estonia and Latvia) as the practice of creating asymmetric bilingualism and linguistic segregation, which practically meant that the ethnic language of the country in which the population was located was no longer necessary (1999: 7). In this regard, Tabuns (1999) also points out that in the second half of the 20th century, eminently in Riga when compared to the first half of the century, 'Latvians had become an ethnic minority in their own capital' (1999: 5). As can be seen in the empirical analysis below, this fact seems to have a significant influence on the selection of thematic areas (discursive construction of a common political past) and use of the strategies of legitimisation and justification in the international presidential speeches of the Baltic States.

Similarly, several researchers (Tabuns, 2001; Zepa, 2007; Castells, 2020; Mole, 2012) emphasize the importance of demographic relations in the processes of forming and developing national identities in the Baltic States because, while the ethnic population in Lithuania after the collapse of the Soviet Union constituted approximately 80 percent of the total population of the state, the ethnic population in Latvia was evaluated to constitute 52 percent of the total population, and in Estonia it was 61 percent (*ibid.*). Thus, it can be stated that language and collective memory are two essential elements of the national identities of the Baltic States. It should also be emphasized here that the common historical experience in the 20th century (Soviet occupation, national awakening and the peaceful protest of the Baltic citizens or 'the Baltic Way' that led to the restoration of independence of Estonia, Latvia and Lithuania in the 1990s), common borders with the Baltic Sea and Russia, and the new role in the 'family of the European Union and NATO' are the elements of a tripartite Baltic regional identity or the Baltic community (Cheskin, 2016; Chulos and Piirainen, 2017; Jurkynas, 2021: 89).

While it seems that the studies mentioned above, specifically the studies by the Russian scholars, seem to emphasize the differences between the national identities of the Baltic States from the point of view of the national language and collective memory, the research by Bela (2013) indicates that there seems to be a tendency for the common elements of national identities to change towards such elements of collective identity as the abiding of the law, prevention of injustice, payment of taxes and other elements of civic participation, as observed in the attitude of the Latvian population (2013: 7). Similarly,

Fabrykant (2018) emphasizes that despite the theoretical correspondence of the Baltic States to the type of *Kulturnation* and the analysis of elements of ethnic nationalism in the public discourses of Baltic identities conducted by several researchers, the Baltic region and its complex identities are a much richer and more complex subject of investigation. Thus, the identities of these countries should not be categorically classified as belonging to the type of ethnic nationalism because in Lithuania, for example, national identities are reflected in the coexistence and even combination of elements of civic nationalism, ethnicity, and constructivism that are not mutually exclusive or rival but rather coexistent or even merged with the sense of pride for the Duchy of Lithuania and the brave fight for freedom in the 20th century alternated with a sense of Soviet nostalgia and insecurity (Fabrykant, 2018: 308). At the same time, the national identities of Estonia and Latvia show the existence of hybrid forms of identification, thus providing greater potential for integration and inclusion of the minority population in the imagined communities of these states (ibid.). As a result, the notions of ethnic nationalism in the collective consciousness of the Baltic citizens, as considered by individual scholars or even individual citizens in the Baltic States, differ significantly from the factual situation and the sense of belonging in the collective consciousness of Estonians, Latvians and Lithuanians; therefore, the sense of national belonging and patriotic pride do not always depend only on the historical memory, but also on the contemporary experiences of the national statehood (Fabrykant, 2018: 309). Such are, for example, the international success of Latvian athletes or cultural representatives, or elements of national identity such as 'religion, parent-child relations, respect for authorities and traditional family values' (Druviete, Požarnova, 2021: 94), which are also often emphasized in the speeches by political leaders. Considering the aforementioned, it can be concluded that both the individual national identities of Estonia, Latvia and Lithuania and the common regional identity of the Baltic States are changing and adapting to the current context. Therefore, it cannot be said that national identities of these states are based only on the ethnic elements and form a 'closed' type of identity, but on the contrary, they are moving towards strengthening civic values alongside existing national values, thus becoming more open, complex, and capable of interacting. Nevertheless, it should be stated that in times of crisis, state leaders of and the discourses of power, such as political and media discourse, have extensive opportunities to influence the processes of identity formation, transformation, and dismantling.

Regarding the importance of language in the context of national identity and common regional identity of the Baltic States, Druviete (2010) points out that the Latvian and Estonian languages and cultures developed under the German and Russian rule, while the Lithuanian nation has been under the influence of Polish and Russian powers (Druviete, 2010: 403; Andrejevs, 2020: 1320). Differences in the origin of language are also emphasized, as

Latvian and Lithuanian are Baltic languages of the Indo-European language family, while the Estonian language belongs to the Finno-Ugric language family (Druviete, 2010: 402). Nevertheless, it should be noted that the population of the country is 'not a homogeneous mass' (Druviete, Liepa, 2012: 119), and since there are several ethnic minority groups in the Baltic States, the role of national language as the fundamental value of Estonia, Latvia and Lithuania differ in the understanding of the ethnic minorities living in the countries, depending on the degree of linguistic and cultural integration of these ethnic minorities (Druviete, Liepa, 2021). At the same time, as Zepa and Kļave (2011) and Bela (2013) acknowledge, the language, culture, and the sense of belonging remain among the main values of forming the national identity in the opinions of both the minorities and the ethnic Latvians.

Other elements of these national identities that should be considered are the different national symbols such as the flag, the anthem, the coat of arms and the mythical heroes such as *Lāčplēsis* (Bearslayer) in Latvia and *Kalevipoeg* (the Son of Kalev) in Estonia, as well as the historical figures – Kings Mindaugas and Vytautas the Great in Lithuania. However, frequent reflection of these symbols in political rhetoric may be seen an example of 'banal nationalism' (Billig, 1995). Nevertheless, it should be emphasized that the sense of togetherness of an imaginary community requires not only the construction of abstract values, but also the representation of 'tangible' or visible physical symbols that visualize the identity of this nation and ensure its singularization or difference from others (Zappettini, 2016: 85).

Furthermore, the national identity of Latvia has also been described as including such characteristic elements as a 'low self-esteem, pride in being a Latvian, stubbornness, individuality, envy, betrayal, seclusion, love for singing, closeness to nature and various traditions and mythical elements, such as song festival, mushroom picking, birch sapping and others' (Veisbergs, 2015: 10). According to Stradiņš (2018), 'Latvians are more emotional than Estonians, but more cautious than Lithuanians' (Druviete, Liepa, 2021: 115). Mythology, song festival traditions and history, as an element of national pride, have also been described as elements of Lithuanian national identity which, in turn, is seen as a combination of elements of Eastern cultures (Savicka, 2007: 11, Andrejevs, 2020: 1311). The Estonian identity (like Latvian identity), on the other hand, places language as the central element of national selfhood (Subrenat, 2004: 7), and is based on the accepted and recognized myth that Estonia is the smallest country in Europe and a bridge between Western and Eastern Europe (Taagepera, 2018: 14). In addition, the technological development and the character of the Nordic countries (the Scandinavian character) are considered to be essential elements of Estonian national identity, which is also widely reflected in the speeches by the Presidents of Estonia. Jurkynas (2020) even concludes that in the second decade of the 21st century, the Presidents of the Baltic States unanimously position Estonia, Latvia, and Lithuania as Northern Europe rather

than Eastern Europe (2020: 102), where the borders between ‘the self’ and ‘the other’ are more explicit.

Consequently, the Baltic regional identity, like the individual national identities of these countries, is constantly transforming and being transformed from a theoretical concept into a process of practical identification between the people of the Baltic States, united not by a common language, but also by a common history, separate and common cultural elements, common values, and common geopolitical space. At the same time, it is concluded that not only the society but also the political leaders as representatives of this society tend to isolate their own collectives (*us*) from strangers (*them*), thus simultaneously constructing an image of the common ‘other’ (Said, 1995: 332). This process aimed at strengthening the identity of the in-group, as the role of the common ‘other’ and even the common enemy is important not only in the early process of identity formation, but also in times of crisis (Petersoo, 2007). It is in such moments that the people are united above all by the struggle against a common enemy, reminiscent of ‘who we are’ and ‘how we differ from them’ (Triandafyllidou, 1998: 603). Consequently, considering the current geopolitical situation, it may be concluded that not only the national identities of Estonia, Latvia and Lithuania and the regional identity of the Baltic States, but also the supranational European and geopolitical Western identities have the potential for strengthening their role in the perception of collective unity of the people.

3. The Synergy of Critical Discourse Analysis and Corpus Linguistics

Although the analysis and critique of political speeches is as ancient as the process of speechwriting and speaking itself, the methods and approaches used in their analysis have evolved significantly over the years (Reisigl, 2018: 261). Thus, contemporary analysis of public discourses includes not only the analysis and critique of language and discursive elements, but also a detailed analysis of contextual features. Thus, CDS (initially CDA – Critical Discourse Analysis) emerged as a field of research at the end of the 20th century and as a scholarly movement it was founded by a group of researchers consisting of Teun van Dijk, Ruth Wodak, Norman Fairclough, Gunther Kress, and Theo van Leeuwen (Wodak and Mayer, 2016). Hence, the movement emerged as a reaction to the research methodology at the time that was unable to decipher and explain the often-manipulative practice of power discourses in sufficient detail. The difference between Discourse Analysis and CDS lies in their main functions, as the principal functions of CDS are the problem-orientation and the interdisciplinary approach to the analysis, understanding, interpretation and critique of the interaction between language and other social phenomena (Wodak and Mayer, 2016). Like most innovations, this line of research has

emerged in response to the need to address and understand societal challenges; therefore, CDS has initially and most commonly been recognized as a set of approaches to the analysis of semiotic data in ideological and power discourses which is adjusted to the direction, discipline, research object, and broader historical and social context. CDA has often been used as an isolated research method or a set of methods, which has, in turn, led to considerable amount of critique. CDA has been accused of the 'focus on negative aspects of discourse, researchers' bias and lack of objectivity' and because it requires a detailed analysis of the text at its macro and micro levels, there is relatively little opportunity to speak of the text as a representation of discourse (Barlett, 2012). Representability, however, means that the study must include a minimum amount of data in order to be able to draw general conclusions about a particular discursive practice.

In response to the received criticism, the researchers representing CDS as framework for critical studies of discourse have expanded the range of approaches and methods that may be used within CDS over the years, allowing to integrate more interdisciplinary, eclectic, and limitless set of methods, which often allow one to avoid the limitations of the methodologies used within the framework. the DHA is one of the multidisciplinary approaches to CDS focusing on the essential role of historical aspects in shaping discourse structures, but also allowing to analyse the intra-linguistic features (lexical and collocational patterns, thematic and syntactic coherence patterns, and various discursive strategies) and extra-linguistic factors (social variables and institutional frameworks) (Blackledge, 2005: 19). the discursive strategies identified in the methodological description of the DHA are the strategies of nomination, predication, argumentation, perspectivation, mitigation and intensification that help to define, describe, and characterize social elements, as well as to express speaker's arguments, position attitudes and intensify or mitigate the illocutionary force of these expressions (Flowerdew and Richardson, 2017: 52). Consequently, CDS can be seen as a pervasive methodological-theoretical school, the basic principles of which are based on the interest in the natural language use and the interaction between the language user and the environment, interest in a broader language unit than a sentence or isolated words, and their role in a detailed and dynamic text in its broadest sense, and in the analysis of text and context interactions, focusing on the analysis of socio-cognitive and communication processes, and therein applied strategies and techniques. the study directions or focal points of CDS are various; however, the aforementioned basic principles unite all the directions of CDS.

One of the recent contributions to the traditionally qualitative nature of CDS is the integration of corpus-linguistic methods and corpus data in the critical analysis of discourse. Corpus data are considered to be an indispensable component of a reliable, verifiable, and representative methodology in the 21st century language studies because they enhance researcher's objectivity by

reducing potential bias or the influence of subjective opinions (Baker, 2006: 16). the key principles of CL are based on the computerized and automatic analysis, collection, and processing of authentic language data, as well as classification of large, representative language samples (Baker, 2012). In addition, corpus-linguistic methods offer to use the corpus not only as a method for quantitative analysis, but also as a source for the formation of theories based in raw corpus data (creating a specialized unexplored dataset and performing an initial analysis of an unmarked corpus, thus revealing the features of particular linguistic samples) (Tognini-Bonelli, 2001: 84). As a result, corpus data help to statistically validate the results of the qualitative analysis, as well as to develop new, unprecedented data models (Johnstone, 2018). Corpus data and analysis are particularly useful in the diachronic analysis as well as in the comparative analysis, thus showing the variations in linguistic features over time (O’Keeffe and McCarthy, 2014: 596). Likewise, as a result of the development of CL as a sub-discipline of linguistics, numerous corpus tools and programs for data storage and detailed analysis are widely available, for example, the *AntConc* programme, the *Sketch Engine* online tool, and the *Voyant Tools* online used to store, classify, analyse, and visualize the results of corpus data analysis.

4. Research Results: Discursive Construction of National Identities in Presidential Speeches of the Baltic States

The results of the current research are presented in the form of case studies, a critical analysis of the discursive dimensions of the presidential speeches and the corpus-assisted analysis of the quantitative linguistic data. the case studies display the analysis of linguistic profiles of the Presidents of Estonia, Latvia, and Lithuania in the context of national identity, where the criteria for the analysis include the keywords and the main topics of the speeches, the discursive strategies and the linguistic means used by each president. the results of applying the three-dimensional model of critical discourse analysis of identity construction display the main thematic areas, discursive strategies, and linguistic means in the discursive construction of identities in Estonia, Latvia, and Lithuania. the results of the quantitative or the corpus-based and the corpus-driven approach display the analysis of keywords, concordances and word sketches of specific lexical elements related to identities. While it is not possible to reflect accurate frequencies of the use of the specific thematic areas, discursive strategies, and linguistic techniques used in the speeches, because these criteria are based on a qualitative analysis and interpretation and are, thus, not subjected to statistical analysis, corpus linguistic methods provide tools for the analysis of linguistic features such as keywords and KWIC (keyword in context) that allow one to reconfirm the results of the qualitative study. It should also be noted that the speeches are marked with codes – the initials of the name and surname of the speaker and a number that indicates the place

of speech in the classification, for example, Vaira Viķe-Freiberga’s first speech in the corpus is marked with the code VVF1.

4.1. Case Study – Linguistic Profiles of the Presidents

Estonia

The symbolic leader of Estonia as a typical Parliamentary Republic is elected by the Parliament and presidential duties are mainly representative (Dumbrivok, 2009). the Presidents of Estonia, their presidency and political affiliation, as well as the number and length of the speeches included in the corpus are displayed in Table 1:

Table 1. Speeches by the Presidents of Estonia

President	Years of service	Political affiliation	Number of speeches in the corpus	Length of the speeches	Average words per speech
Konstantin Päts	1937–1940	conservative	10	8714	871.40
Lennart Meri	1992–2001	National Coalition	31	46867.00	1511.83
Arnold Rüütel	2001–2006	People’s Union – conservative	32	40873.00	1277.28
Toomas Hendrik Ilves	2006–2016	Social Democrats	32	58562.00	1830.06
Kersti Kaljulaid	2016–2021	independent	25	35103	1404.12

The analysis of the speeches by the Presidents of Estonia in both Estonian and English displays that the speeches by the Presidents of Estonia are comparatively longer than the speeches by the Presidents of Lithuania and Latvia. In addition, it has been identified that the longest speeches have been given by Presidents T. H. Ilves and A. Rüütel, while the lexically richest speeches belong to Presidents L. Meri and K. Kaljulaid. Furthermore, it is also noted that the main keywords highlighted in the speeches by President K. Päts are *people* and *work*, while L. Meri’s speeches focus on the relations with the neighbouring countries, symbols of independence and reflect the representative or ceremonial functions of the President as well as the emphasis on national anniversaries and celebrations.

The linguistic profiles of the Presidents may be characterised by a frequent and explicit construction of the national spirit of Estonians or *the Homo Estonicus*, as well as by the construction of a common political past, present and future, with particular emphasis on the use of the topoi of (history as) terrible place and the achievements of the Estonian people. the most frequently used linguistic means by the Presidents of Estonia are intertextuality, which is used to refer not only to the authorities via the topos of authority but also to

the ordinary people and their life and patriotism (construction of *the Homo Estonicus*) comparatively frequently, thus aiming to create a connection between the President and the people, as well as the sense of civic responsibility. Parallel sentence constructions are also often used in the speeches, which may be considered as an example of linguistic manipulation because the text functions as a repetition that addresses the perceptual and memory processes of the listener, paying special attention to the ideas expressed in the parallelisms, for example, ‘How to define a **dignified country**? What impacts that dignity? What does a dignified country do? What does it never do? And what does it even mean when **we say that a country does something**?’ (KK3). In addition to parallelisms, rhetorical questions seem to be a favoured linguistic technique of all the Presidents of Estonia and are often used in the most emotional and linguistically expressive attempts to construct Estonian identity, such as constructing a common political future based on argumentation schemes including the topos of history as a teacher, for example, ‘where do **we** come from? Where are we going?’ (LM1). At the same time, the Presidents of Estonia, specifically at the beginning of the restored of independence, have constructed the *we-they* groups or represented the Estonian-Russian relations more directly and intensively, specifically at the time when the Russian army had not yet left the Baltics, for instance, ‘We forgive but we do not forget’ (LM3).

Among the speeches of the Presidents of Estonia, the speeches by the President L. Meri may be considered to be the richest in terms of the thematic areas therein included and the linguistic means applied; however, it should be noted that the speeches by all the Presidents of Estonia are continuously rich in the linguistic forms of realisation of different discursive strategies of national identity construction when compared to the speeches by the Presidents of Lithuania and Latvia. The elements of Estonian identity reflected in the speeches are the constitution of Estonia, the former Estonian currency (krona), the national anthem *Mu Isamaa (my homeland)*, folk expressions, as well as history and the Estonian people themselves as a symbol of this collective identity. Metaphors such as COUNTRY IS PERSON and IDENTITY IS ITS FACE, DEVELOPMENT IS ROAD, and TIME IS BOOK are among the most frequently identified rhetorical techniques. The topos of authority has also been used in the discursive construction of national spirit referring to the well-known quotes by internationally recognised political leaders, for example, ‘Here it is suitable to use the words of **John Kennedy: don’t ask what your country can do for you, but what you can do for your country**’ (LM3). Similarly, the topos of comparison has been used in the construction of the national spirit, comparing Estonia’s economic development with the Nordic countries as an example, as well as the feelings of pride and ethics defined as true Estonian values, for example, ‘*eestlane olla on uhke ja hää – it is wonderful to be an Estonian*’ (AR11).

The speeches by President T. H. Ilves show a more frequent use of metaphors, the most prominent of which are metaphors such as ESTONIA

IS a BOOKSHELF, CRISIS IS TORNADO, HISTORY IS ALBUM OF PHOTOGRAPHS, and RESTORATION OF INDEPENDENCE IS a LOAN IN the BANK. the use of metaphors often appears in combination with the already mentioned parallel sentence constructions and rhetorical questions, which help to perform the function of positive manipulation in discourse, construct a strong image of national unity and a sense of national self-confidence, as well as to verbally visualize the national identity of Estonia. a vivid example of this practice is the use of the extended metaphor in President Ilves' Independence Day speech, where Estonia is metaphorically depicted as *a field of wild strawberries* and the Estonian nation is depicted as a strawberry – *a small but beautiful nation* (THI9). Thus, the President has en clothed the abstract and perhaps distant concept of the nation in a close, familiar and beautiful description that is understandable to every Estonian citizen.

Finally, the speeches by President K. Kaljulaid as the first female President of Estonia are similar to the other speeches by Estonian Presidents in terms of the selection of discursive strategies and linguistic means, but there are differences in the use of the inclusive pronouns and the reflection of ethical values, as well as in the depiction of the role of women and family as Estonian national values. At the same time, the speeches by K. Kaljulaid often construct the political present and future in the context of economic development, as well as the role of the Estonian cultural values, education and language in the Estonian life.

Latvia

Like the Presidents of Estonia, the Presidents of the Republic of Latvia are elected by the Parliament and are functionally representative leaders of the country. When comparing the number of Presidents of the Baltic States (five in Estonia until the beginning of 2021, seven in Lithuania and ten in Latvia), it should be noted that the Presidents of Latvia have changed more often, and their number is relatively higher during the period of independence of the state:

Table 2. Speeches by the Presidents of Latvia

President	Years of service	Political affiliation	Number of speeches in the corpus	Length of the speeches	Average words per speech
Jānis Čakste	1922 (1918) – 1927	Democratic Centre – agrarianism	8	4108	513.50
Gustavs Zemgals	1927–1930	Democratic Centre	3	608	202.67
Alberts Kviesis	1930–1936	Farmer's Union – Euroscepticism	5	2973	594.60

President	Years of service	Political affiliation	Number of speeches in the corpus	Length of the speeches	Average words per speech
Kārlis Ulmanis	1936–1940	independent	10	10478	1047.80
Guntis Ulmanis	1993–1999	Farmer's Union	18	30934	1718.55
Vaira Viķe-Freiberga	1999–2007	independent	24	29026	1209.41
Valdis Zatlers	2007–2011	independent	18	30324	1684.66
Andris Bērziņš	2011–2015	Union of Greens and Farmers	18	14579	809.94
Raimonds Vējonis	2015–2019	Union of Greens and Farmers	13	9137	702.85
Egils Levits	2019–present	independent	20	14222	711.1

The longest speeches in the sub-corpus belong to G. Ulmanis and V. Zatlers, while the most linguistically diverse speeches have been given by V. Viķe-Freiberga, G. Ulmanis and V. Zatlers. One of the most significant aspects of all the speeches by the Presidents of Latvia is the frequent historical references and the narration of common history which has been used to depict history as a terrible and tragic place and time, as well as a proof of Latvian heroism, courage, love for work and selflessness. The main symbols of national identity reflected in the speeches are the Latvian language, the red-white-red flag, Lāčplēsis (Bearslayer) as a mythical national hero, the words of the national anthem 'God, bless Latvia,' as well as such values as work, faith, and love. In addition, it has been established that Latvia's national identity is largely constructed based on the experiences of the difficult history and the role of the Latvian people as victims.

The speeches by the Presidents of Latvia in the period from 1918 to 1940 display frequent use of the topos of history, with special reference to the Latvian freedom fights and the fallen Latvian soldiers. At the same time, such metaphors as COUNTRY IS BUILDING, DEVELOPMENT IS ROAD, DEVELOPMENT IS BUILDING PROCESS, CITIZENS ARE FAMILY and LATVIAN YOUTH IS FLOWER are frequently used. During this period, the topos of usefulness is often used in the arguments referring to international co-operation and the support of the political and military 'allies' of Latvia, as well as the unity of the people and the government for a common goal, which often appear in the speeches by J. Čakste, while the critique of the government is identified in the speeches by A. Kviesis and K. Ulmanis. References to work as Latvian national value are observed in the speeches by A. Kviesis and K. Ulmanis. During this period, direct and explicit construction of *the Homo Latviensis* or the national spirit of Latvians is observed in the speeches, often emphasizing the main national symbols (flag, anthem, Bearslayer), as well as Latvian heroism, love for work,

and the opportunity to be ‘*masters in their own land*’. *Sovereignty, freedom, work, and democracy* are the most frequently used keywords in the presidential speeches during this period. At the same time, it can be observed that work as a symbol of Latvian national identity is often semantically marked with the help of a synecdoche using the semantic connection between bread as the result of work, for example, ‘*The **blessed fruits of this work** will be the most valuable benefits the new year will bring us*’ (AK1), ‘*What were the two significant words that appeared on this stage in 1918 in the address of the Prime Minister immediately after the words “**Construction of the State of Latvia**”? – “**Work and bread**”*’ (GU6). the most vivid and linguistically rich speeches in this period have been given by J. Čakste and K. Ulmanis; however, A. Kviesis has also applied various unique metaphors in his speeches, specifically when describing the work of the government and constructing a common political past and present, for example, ECONOMICS OF the NATION IS AN ORGANISM THAT HAS BEEN KILLED AND AUTOPSY HAS BEEN PERFORMED ON ITS BODY, CRISIS IS a DISEASE THAT HAS VARIOUS SYMPTOMS, ARGUMENTS ARE WAR, the UNKNOWN IS DARK and KNOWLEDGE IS LIGHT are applied to construct a common political past and present through the topos of responsibility used to criticize the work of the government. the speeches by K. Ulmanis reflect very clearly the language of the authoritarian regime or authority, for example, the sentences using the imperative mood are more often used than the sentences using the indicative of subjunctive mood. Moreover, direct address forms such as ‘*my people, my nation*’ instead of ‘*Latvian nation*’ are frequently used, specifically when constructing the *Homo Latviensis* or the national spirit and image of an ideal citizen, as well as the construction of a common political future through metaphors such as DEVELOPMENT IS ROAD and LATVIA IS MOTHER. the speeches also display a frequent construction of common territory or land, emphasizing the regions of Vidzeme, Zemgale, Kurzeme and Latgale as sisters (family metaphor), and the river Daugava and the Baltic Sea as national symbols. the speeches likewise include the constructions of the *we–they* groups, for example,

*Show me another city that has changed its face in such a short time, its character, which has acquired so much new beauty – and will gain even more **than ours in Riga; old Riga is becoming more Latvian! Latvian Riga** with its **new, wide views, with new squares, with new buildings, new gardens, new streets – like a pearl emerging from the dust and rubble of old times. She is followed by her sisters – Latvian cities.*** (KU10)

Similarly, K. Ulmanis’ speeches, specifically in such cultural events as the Song Festival, display the explicit construction of patriotism, references to Latvian poets and the forms of direct address of the audience, which can later be observed in V. Viķe-Freiberga’s speeches as well, for example, *has this time*

come, or have the prophetic words of Pumpurs been fulfilled? If so, you all say yes! (KU9). Finally, K. Ulmanis' speeches also reflect the elements of his individual identity, such as references to agricultural terms and expressions, the emphasis on work as a key component of Latvianness, and the discursive construction of values such as strength and unity. Accordingly, the linguistic profile of K. Ulmanis confirms the results of studies by Abens (2015) and Kopoloveca (2017), who conclude that K. Ulmanis is considered to be a 'the father of Latvian nation and the creator of Latvian national self-confidence' as well as an 'ideal political leader' alongside J. Čakste and V. Viķe-Freiberga, who are often quoted in the speeches by politicians in the 21st century.

The period after the Restoration of Independence from 1991 to 2004 is characterized by an intensive construction of the national spirit of Latvians or *the Homo Latviensis*, while applying such inclusive strategies as the pronominal indices (the inclusive *we*), referring to *all Latvians ready to call the country their home* (specifically in the speeches by G. Ulmanis and V. Viķe-Freiberga). It should also be noted that the speeches by the Presidents during this period can be described as the longest and linguistically richest, or even as a 'carnival of linguistic resources' as they combine not only all the thematic areas, namely, the construction of a common political past, present and future, the construction of a national spirit and a national culture as well as a common national body (although less often than in K. Ulmanis' speeches – a direct result of historical and political context), but also the use of various discursive macro and micro strategies and linguistic forms of realisation of these strategies. The hybrid forms of multiple identities are also observed in these speeches, as the use of linguistic means shows not only the features of the individual identities of these presidents and the respective national identity, but also the deliberate construction of the supranational or European identity (later confirmed in the interview with Vita Savicka, an adviser to presidents G. Ulmanis, V. Viķe-Freiberga and V. Zatlers). It should be noted here that the social, economic and political context plays an important role in the process of content selection and stylistic formation of the speeches, specifically in the case of G. Ulmanis and V. Zatlers because the main task of G. Ulmanis' speeches has been not only to transform the existing ethnically-based Latvian identity, but also to create a new civic type identity by deconstructing the undesirable features of the old identity (the Soviet legacy), as well as constructing the identity of the European Union and its values, which were not always acceptable to the people of Latvia, for example, language and integration policy and moratorium of the death penalty. Similarly, the linguistic composition of V. Zatlers' speeches shows strong features of the economic, social and political context or the effects of the global economic crisis, as the President has often talked about leaving the Soviet legacy behind, being self-reliant, as well as about the civic responsibility for the state, using metaphors such as MIGRATION IS FLOOD and LATVIA IS MOTHER, as well as the frequent use of parallel sentence constructions and references

to the Latvian national symbols, for instance, *Today we must find Lāčplēsis [Bearslayer] in ourselves and in our closest people – it is the only way we will be able to deal with the challenges. Love for the fatherland, work, will, sense of purpose and unity is our Lāčplēsis today* (VZ1). V. Viķe-Freiberga's speeches, in turn, can be described as linguistically rich, and aimed at addressing the moods and emotions of the audience, which indicates the influence of the individual identity (education and skills in psychology) in the choice of discursive strategies and linguistic means. Latvian folk songs are often quoted in the speeches and parallel sentence constructions that display the discursive construction of hybrid identity via metaphor extension or gradation and intertextuality are frequently applied (*Our Riga is not ready yet. Our Latvia is not ready yet. Our Europe is not ready yet*), together with the frequent use of the forms of direct address and inclusive pronouns (a similar tendency to the speeches by K. Kaljulaid). Additionally, the use of binary oppositions and antitheses, such as *strength and not weakness, success and not mistakes*, and *Europe must not be divided into big and small countries, old and new, rich, and poor* is often identified in the speeches. Metaphors such as LATVIA IS MOTHER and ITS POPULATION ARE BROTHERS AND SISTERS, EUROPE IS HOME, HISTORY IS BOOK, FUTURE IS DOOR, OUR WEAKNESS IS OUR ENVISION are identified in the attempts to construct national spirit and a common political future, for instance, '*Latvia is a land with an ancient culture, with an ancient language, it is a land with unique and rich traditions. Latvia is ready to welcome everyone who is able to respect and join these traditions*' (VVF1). At the same time, the adaptation of the language to the target audience is also noticeable (for example, speeches in French), as well as the emphasis on the Latvian language as the main component of the national identity of Latvia (for example, the introductions of international speeches in Latvian).

Finally, the period from 2004, but specifically from 2008 through 2021, can be characterized by the construction of the thematic field of national borders and territorial integrity, the construction of national spirit and a common political past and future, with a special focus on the security and borders as the main elements of national identity of Latvia. the speeches also reflect the construction of a common political present and the construction of civic responsibility, referring, in particular, to the consequences of the economic crisis and later in the speeches by President E. Levits also to the consequences of the Covid-19 crisis. Nevertheless, the linguistic profile of the speeches by each President during this period is different, although the unifying elements are the length of speeches (which are relatively shorter than those by the other Presidents) and the simplicity of speeches, as displayed in the absence of frequent and explicit rhetorical techniques in the presidential speeches from 2011 to 2021. Nevertheless, the speeches by A. Bērziņš are characterized by the use of the discursive strategies aimed at the prevention of the consequences of the crisis, such as the use of the strategies of assimilation and inclusion,

as well as emphasizing the importance of international cooperation, which is more in line with the construction of a common political present and future (problems and responsibilities) and less aimed at the construction of a national spirit and a common culture. the speeches by R. Vējonis display the presence of the function of speeches 'as a dialogue with the people' and strong elements of constructing *the Homo Latviensis* via emphasizing the Latvian values (*family, children, love, faith*) as citizens of the European Union and the world, for example, *These are American values; these are European values; these are Latvian values; these are our values.* the example displays the descending representation of hybrid identities and the use of anti-gradation of metaphors in parallel sentence constructions leading to the construction of a comprehensive identity via the inclusive pronoun *our* (we), which functions as a complementary anaphora in discourse, using a single word (inclusive pronoun) to refer to the set of previously listed elements (Nouwen, 2003). the speeches by R. Vējonis also display the construction of a common political past, using the topos of history as a teacher in the international speeches.

Conclusively, the speeches by President E. Levits display explicit and frequent use of distinct lexical items. Liepa (2020) notes that a broad basis for discussion has been created by the use of words such as *sākotne* (beginning), *atjaunotne* (renewal), *likteņgadsmits* (centenary of destiny), *satvars* (framework) which have never been used in the Latvian language or have rarely been used in the past (Liepa, 2020). the use of compounds has also been often identified in the speeches by President E. Levits, for instance, *'sirdsgudrs* (heart-wise), *vienvērtība* (equal value), *likteņkopība* (common destiny), *valstsgriba* (state-will), *raksturlielums* (characteristic), *jābūtība* (noun expressing the modality of very strong necessity and obligation), together with several rare substantives such as *turpinātība* (continuity), *nepārtrauktība* (perpetuity), *neiztērēšanās* (energy saving – about people), *sākotne* (beginning), and also verbs with an unusual use of the prefix, for example, *ietiekties* (reach in).

It should be noted, however, that the use of this type of word formation is also characteristic of V. Viķe-Freiberga's speeches, for example, *svētšvinīgs* (adjective referring to the characteristics of being holy and ceremonial) un *sirdssiltums* (noun metaphorically referring to the warmth of the heart). At the same time, the speeches by E. Levits are also characterized by distinct structures of discursive cohesivation, classifying arguments and using discourse markers such as *'first, second, third, finally'*; the use of professionalisms (specifically legal and linguistic terms) and internationalisms, such as *multilaterālisms* (multilateralism), *manifestācija* (manifestation), *mobilitāte* (mobility), *datīvs* (dative – a linguistic term), *pirmšķietami* (preliminary – a legal term). It has also been found that one of the main functions of the speeches by E. Levits is the educational and explanatory function, as well as the emphasis of the aspects of national identity, where the symbolic meaning of the national anthem and the words inscribed in the Freedom Monument are explained. the President

has also confirmed the awareness of the use of the above-mentioned linguistic and discursive techniques with the aim to construct and transform the national identity of Latvia, as well as to deconstruct and dismantle the undesirable elements of this identity in the interview on 3 October 2020. E. Levits has also confirmed his goals of creating new words and enriching the Latvian language, as well as the functions of assimilation and inclusion in his speeches (for example, introducing the term *lidztautieši* (compatriots) to replace the terms *cittautieši*, *sveštautieši* (non-Latvians, foreigners) and *mazākumtautību pārstāvji* (representatives of national minorities) both in the interview with the author of the dissertation and before that in an interview with Latvian Television in the 'Morning Panorama' (Liepa, 2020). It should be noted, however, that in comparison with the other Presidents of Latvia and the Baltic States, the speeches by E. Levits seem to be avoiding the use of such rhetorical means as metaphors, personifications, and intertextuality, but often use key words and repetitions as well as parallel sentence constructions.

Consequently, the evaluation of the linguistic profiles of the speeches by the Presidents of Latvia and the results of the interviews and opinion surveys has led to the conclusion that the linguistically and emotionally explicit use of linguistic means in constructing national identity is not only a more effective, but also a more memorable form of linguistic persuasion and positive manipulation. It has also been established that the context of the speeches of the Presidents of Latvia, for example, the social, economic, and political situation, as well as the features of the individual identity of the Presidents is an important factor influencing the content and linguistic design of the speeches.

Lithuania

When analysing the context of Lithuania, it should be emphasized that formally Lithuania is a Semi-Presidential Republic, and the President of Lithuania is directly elected by the people and not by the representatives (the Parliament), which can be considered a significant factor influencing the presidential speeches. The roots of the independence of Lithuania can also be traced back to the political history of the 13th century, during the reign of the King Mindaugas in the Duchy of Lithuania, thus the proclamation of Lithuania's independence in 1918 is celebrated as restoration of independence and the political continuation of the nation-state. Accordingly, the speeches by the Presidents of Lithuania should be assessed from a slightly different perspective, specifically considering demographic aspects and the minority situation in the country, as described above. The speeches by the Presidents of Lithuania included in the sub-corpus and their length are displayed in Table 3:

Table 3. Speeches by the Presidents of Lithuania

President	Years of service	Political affiliation	Number of speeches in the corpus	Length of the speeches	Average words per speech
Algirdas Brazauskas	1993–1998	Social Democrats	17	30157	1773.94
Valdas Adamkus	1998–2001 and 2004–2009	independent	45	41006	911.24
Rolandas Paksas	2003–2004	Order and Justice National Party	15	6790	452.67
Arturas Paulauskas	2004	Labour Party	3	6425	2141.67
Dalia Grybauskaitė	2009–2019	independent	55	20214	367.52
Gitanas Nausėda	2019 – Present	independent	12	11205	933.75

The speeches by the Presidents of Lithuania are generally shorter and less linguistically rich when compared to the speeches by the Presidents of the other Baltic States, notably when compared to the speeches by the Presidents of Estonia, apart from the first President of Lithuania after leaving the Soviet Union, A. Brazauskas, whose speeches are comparable to those by the Presidents of Estonia in terms of their linguistic composition. It should be emphasized here that, given the relatively greater presidential power and functions of the President of Lithuania in comparison to the Presidents of Estonia and Latvia, the speeches of the Presidents of Lithuania are more frequent and thus also structurally shorter. It has also been found that when compared to the speeches by the Presidents of Estonia and Latvia, the speeches by the Presidents of Lithuania display less frequent references to the common political past using the topos of (history as a) terrible place, the construction of Russia as the other or the enemy (though this tendency is gradually changing) and the division between the ethnic and minority populations in Lithuania – a peculiarity directly depending on the previously described political, economic and historical context, that is also confirmed in an interview with the presidential speechwriter (*A. Manstavičius*) of G. Nausėda on 6 August 2021. At the same time, euphemisms have been frequently used in the speeches by the Presidents of Lithuania, specifically in the speeches after the restoration of independence in 1990, where references to the common political past display the function of euphemising or trying to avoid portraying the role of the Soviet Union and Russia in the history of Lithuanian people. During this time, the role of cooperation between Russia and Lithuania has been constructed as an important condition for securing the existence of the state of Lithuania and its common political future in Europe but in cooperation with Russia. This position in reference to the Russian Federation has been confirmed in the interview with the adviser

to the President of Lithuania who confirmed that after the restoration of independence in 1990, the Presidents of Lithuania had high hopes for Russia's new and prosperous democracy, which would allow the countries to cooperate; however, these hopes faded over the years, leading to the change of rhetoric in reference to Russia, which is also confirmed in the analysis of the presidential speeches that displays notable variation in the thematic, discursive and linguistic dimensions of the construction of the national identity and the border identity in the speeches.

The analysis of the linguistic profiles of the Presidents of Lithuania shows that the most colourful use of the linguistic means is seen in the speeches by A. Brazauskas, where metaphors such as WAR IS SYMPHONY, LITHUANIA IS MOTHER, VICES ARE DEMONS, and expressions such as *the wave of peace is coming to the East and the pipe of peace has been smoked between Russia and Germany* are frequently found. It is observed that the speeches by V. Adamkus seem to be giving a special role to the construction of a common political past by referring to the Lithuanian national heroes and mythical characters, as well as using the topos of history as a teacher and metaphors such as HISTORY IS BOOK and HISTORY IS LESSON. Rhetorical questions and parallel sentence constructions have also been frequently applied, complementing the use of metaphors in the construction of the national spirit (*the Homo Lietuvenensis*) and a common political past, present and future. The use of euphemisms in representing Russia's role in Lithuanian history is also noticeable in these speeches (the construction of a common political past and a common political future, the strategies of discursive deconstruction of common enemy, and the topos of threat), for example,

There is a group of politicians and political forces in Lithuania who speak out for new division lines in Europe. They view Russia as an eternal enemy and want the West to pursue a policy of Russia's isolation. This means that Lithuania would become a border state – just as it was in pre-war years. This kind of policy is not safe, and it does not have a promising future. (AIB1)

The speeches by Presidents R. Paksas and A. Paulauskas, on the other hand, highlight the construction of the supranational (the European Union) identity using key word repetitions, pronominal inclusion, and rhetorical questions as a means of unification. At the same time, the main thematic area in the speeches by the first female President of Lithuania – D. Grybauskaitė, like in the speeches by the other Presidents of Lithuania, is the construction of *the Homo Lietuvenensis*; however, the speeches by D. Grybauskaitė are significantly shorter. Parallel sentence constructions, repetitions, and metaphors such as COUNTRY IS BUILDING, DEVELOPMENT IS ROAD, and HISTORY IS TEACHER are often used in these speeches, as well as frequent references to Lithuanian remembrance days, national holidays, references to Lithuanian cities

and other national symbols (the discursive construction of national body). It has been observed that in the speeches by D. Grybauskaitė and later in the speeches by G. Nausėda, unlike in the speeches by the previous presidents of Lithuania but much like in the speeches by the presidents of Estonia and Latvia, the construction of the common other or the common political enemy is comparatively more explicit, as the Presidents often refer to the political and military conflicts and the aggression of Russia in Georgia, Ukraine, and Belarus. These references are often paralleled with the construction of a common political past of Lithuania in relation to Russia via the topos of history as horrible place, and the role of Russia in the occupation of Lithuania and the other Baltic States, for example,

Some political leaders are raising an idea to create a new geopolitical space from the Atlantic Ocean to Vladivostok, drawing Russia in. It may sound interesting, but do we have common ground for it? Do we have shared values? the answer is no! We have to remember the hard lessons of history. (GN1).

The example displays the discursive construction of a common political enemy using the strategy of dissimilation as well as the topos of comparison and the topos of history as a teacher, supplemented by the use of rhetorical questions, thus emphasizing Russia's role as an enemy, not as a friend in the political past, present and future of Lithuania. Similar to the approach used by D. Grybauskaitė, the symbols such as the Lithuanian land and patriotism, as well as the importance of supranational identity (European goals and values) in the political past, present and future of Lithuania are often constructed in the speeches by President G. Nausėda. Although the historical event of joining the EU and NATO has been portrayed as RETURNING HOME and RETURNING TO the FAMILY OF WESTERN DEMOCRATIC STATES in the speeches of the Presidents of the Baltic States since 1991, the speeches by the Presidents of Lithuania display the most frequent and most explicit construction of this supranational identity.

4.2. Qualitative Data – Thematic Areas, Discursive Strategies and Linguistic Means

The critical analysis of the qualitative data using the DHA reflects the results of the application of the three-dimensional model proposed by Wodak et al. (2009) and Guibernau (2007). the three-dimensional model is displayed below:

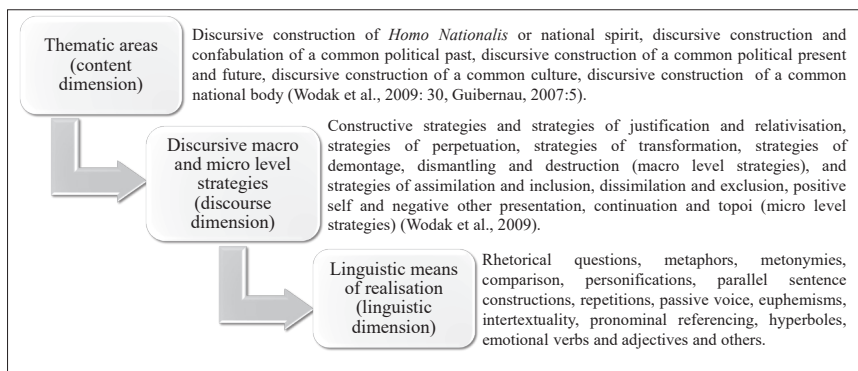

Figure 1. Three-dimensional model for the analysis of discursive construction of national identity

Figure 1 displays the theoretical model for the critical analysis of the discursive constructions of national identity in the presidential speeches based on the analysis of the dimensions of content, discursive and linguistic levels and reflecting the top-down analysis of the selected speeches in the wider historical and socio-political context. Accordingly, the qualitative analysis is based on the study of the five thematic areas, discursive strategies including topoi, as well as the linguistic means of realisation of these strategies. The results indicate that the most frequently and explicitly constructed thematic areas or macro-level topics of discourse in the corpus of the presidential speeches are the construction and the confabulation of a common political past and the narration of collective history (the results are also supported by the keyword analysis), which is most clearly depicted in the speeches by the Presidents of Latvia and Estonia, specifically in reference to the Soviet occupation, for example,

*It was you who did not stop reminding and teaching us this **true history** during all the **long years of occupation** when our state was **abducted**. **Strangers** tried to **erase the memories of 18 November from our consciousness**. They were also **afraid** of your letters and **lowered the iron curtain, lest the truth should break through and awaken us**. However, this happened because the **White Father** had intended for it to happen and **Antiņš went up the hill of glass and Saulcerīte – our Freedom had been awakened and given back to the people**. But as after a **long and unhealthy sleep**, it [the freedom] is **weak and protected**. We could have rejoiced brighter and richer if, for all three quarters of the century, we had been allowed to build and construct our own country on our own **ethnic territory**. But there was an **evil, unjust conspiracy**. Should we now live, **looking back forever, and pretending that these 50 years have not taken place***

in the history of our country at all? But they did happen, and our lifetime has been left there. How fulfilled and how happy – yes, it is a question for everyone (GU7).

The example illustrates a simultaneous construction of a common political past and the construction of national spirit (*the Homo Latviensis*), where the use of the passive voice points to the strategy of mitigation via the use of euphemism, namely, the deliberate linguistic abstraction of agency, thus reflecting internal political fear and the symbolism of the state as a victim. At the same time, using intertextuality as the linguistic technique of referencing mythical characters, the values of *the Homo Latviensis* are also being constructed in the speech. Similar examples can be found in the speeches by the Presidents of Estonia where in addition to reflecting the key role of historical events, efforts are being made to transform elements of identity, namely, to portray the symbolism of the victim's role as an unwanted part of identity, for example,

*Because for how long can we remain depressed about the past? It is easier to lead our lives when the **past has gradually freed us from its oppressive shackles**. Even so, the **rapid onset of amnesia** is somewhat frightening (THI8).*

The example illustrates the use of the combination of the strategy of discontinuation, rhetorical questions, and metaphorical expressions, where the rhetorical question attracts the attention of the listener, and the deconstruction of existing unwanted elements of identity is carried out through the change of perception, where the past is portrayed as prison, but the complete oblivion is compared to amnesia.

Furthermore, the speeches by the Presidents of Estonia may be seen as an explicit example of constructing the national spirit of Estonians or *the Homo Estonicus* through the strategies of assimilation and inclusion, which is also the most frequently identified thematic area in the speeches by the Presidents of Latvia and Lithuania:

*In Österby village in Swedish north-western Estonia, Adeele Paavelt sat on the edge of her bed and knitted a pair of socks as an Independence Day present for an **unknown soldier in the defense forces of the Republic of Estonia**. Many decades ago, she also knitted socks for her husband, who lies buried in Siberian earth. Now Adeele Paavelt asks you, my dear compatriots, have you knitted socks for the soldier boys. She has **not run out of longing and will**. Adeele Paavelt is 94 years old. We remain in her debt, and she remains our example. I hope that in ninety-four years' time, someone will say the same words about our generations (LM3).*

The example reflects a discursive attempt to emotionally construct the national spirit of Estonians through references to the common people, at the same time reflecting the political past and a common national territory as well as constructing a common political future in which Estonians would resemble the people described in the example in terms of their patriotism. Explicit attempts to construct national spirit and create a sense of patriotism (via the use of the strategies of singularisation and representation of the positive self) are also identified in the speeches by V. Viķe-Freiberga, for example,

We are a strong nation! Please repeat all together – we are strong! We are great! We are a productive! We are beautiful! We know what we want! And what we want, we can do! What we can do, we do! We will go and do everything to make Latvia beautiful, to make Latvia great, to make Latvia powerful (VVF3).

The example shows parallel sentence constructions, keyword repetitions, the use of the inclusive pronoun *we* referring to the President and the listeners as a united collective, and a direct reference to the listener using the imperative mood.

Furthermore, when constructing a common political present and future, references to the past often appear in parallel, specifically reflected by the use of the topos of history as a teacher and metaphor COMMUNISM IS PERSON in the metonymic reference such as ‘*Everyone talks about the death of communism, but where is the corpse?*’ (LM4), and reflecting the symbolism of the victim’s role (‘*Are there many countries in Europe whose ethnic population constitutes barely half of the total population?*’ GU1996). Nevertheless, the construction of a common political future is most frequently combined with the discursive construction of the supranational (European) and regional (Western or Northern) identities, for example,

Assessing Latvia’s possible development models, we clearly see only two alternatives: Latvia either becomes a member of NATO, the European Union and the Western European Union and thus a part of the European and transatlantic security zone or becomes a source of threat to regional and continental stability (GU5).

Finally, the strategy of singularization is most commonly used in the construction of a common culture and a common national body (territory), using the topos of a lovely and idyllic place and toponyms, frequent repetition of national symbols (such as rivers or mountains), as well as the use of the topos of authority and metaphors and lexemes that emphasize the positive image of the state as an ideal place for living and the only possible home for the listeners, for example,

From Vilnius to Klaipėda. From Telšiai to Šalčininkai. We are one Lithuania. Singing together and raising the national tricolor. Protecting the most precious we have – Lithuania, our home. Lithuania – our duty and ultimate purpose (DG11).

Latgale is the third star in the crown of Latvia – the youngest, the most beautiful, the brightest star. Latgale, keeping its beauty, in cooperation with both older sisters, in the power and vigour of her youth will go to work to further brighten her splendour. Fertile land, people's energy, enthusiasm, mental thirst, patriotism, faith and trust in even the most imaginably impossible to make possible, imaginably unattainable-to be attainable (KU3).

Consequently, it is also concluded that the main elements of constructing a common culture in the countries are the national language, as well as songs and singing, and references to folk sayings and poetry.

4.3. Quantitative Data – Results of the Corpus-Driven and Corpus-based Analysis

The quantitative data analysis reflects not only the results of the corpus-driven analysis as a type of forming theoretical reflections (results of keyword and multiword analysis, word sketches and word lists), but also the results of the corpus-based analysis that allows using the corpus as a method to reconfirm qualitative data (word queries, concordances, collocations). Since the study uses several parallel sub-corpora, depending on the language, the type of speech or the author of the speech, each sub-corpus has been coded, for example, *EstCorp* – the Estonian language corpus, or *EstCorpInt* – international speeches by the Presidents of Estonia. The results of the corpus analysis confirm the frequency of the construction of the main thematic areas identified in the qualitative analysis, namely the recurrence of the constructions of a common political past (for example, frequent reflection of the Baltic Way) and national spirit (frequent use of state names and inclusive pronouns) in all sub-corpora, as well as the construction of hybrid identities, specifically in the sub-corpus of international speeches, where, using the Matryoshka doll metaphor (Wodak, 2018), a simultaneous construction and representation of identities such as the individual identity of the speaker, national identity, Baltic regional identity, European Union supranational identity, Western regional identity and global identity are identified. Thus, the most frequently used keywords in these speeches by the Presidents of Estonia are *people, Estonia, Estonians, Riigikogu (government), Tartu, statehood, krona, Tallinn and the Baltics*, the keywords in the speeches by the Presidents of Latvia are *blessed, homeland, Latvia, Latvian, harmony, centenary, heroic, proclaim, selflessness*, while the most frequently used keywords in the speeches by the Presidents of Lithuania are *Lithuania,*

Lithuanians, Seimas (parliament), Vilnius, signatories of the Declaration of Independence, Kaliningrad, the Baltics, statehood and motherland. the most frequently identified keywords in the international speeches are *Latvia, Estonia, Lithuania, the Baltics, Latvian, Riigikogu (Estonian Parliament), Estonian, Excellency, Latvians, enlargement, Estonians, multilateralism, Lithuanian, cooperation and peacekeeping,* while the most frequently used multiword constructions are *international community, the Baltic Way, international peace, preventive diplomacy, the European Union, political will, territorial interference, the reform process, European security and the Soviet occupation.* Likewise, corpus data help to understand and reflect the manifestations of identities through pronouns and to identify the representations of the types of identities that can be traced through a lexical tendency analysis. the frequency of the use of pronouns in different corpora as well as the frequency and tendency of constructing multiple identities in the sub-corpus of international speeches are illustrated in Figure 2.

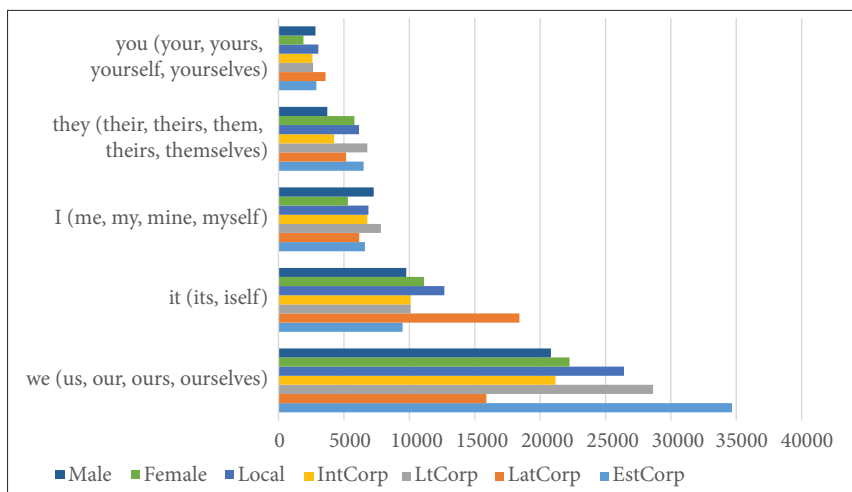

Figure 2. Pronominal references in the corpora

Thus, the most frequently used pronoun across the sub-corpora is *we* (the inclusive type as has been identified in the qualitative analysis), which is most frequent in the speeches by the female Presidents of Estonia (also the other Baltic States), and it is the least frequent in the speeches by the Presidents of Latvia and generally male-president speeches. the second person pronoun *you* (singular and plural), however, is the least frequently applied type of pronominal references, displaying that direct address of the listeners is rarely used, specifically in the female speeches, while the male Presidents apply this type of address form comparatively more often.

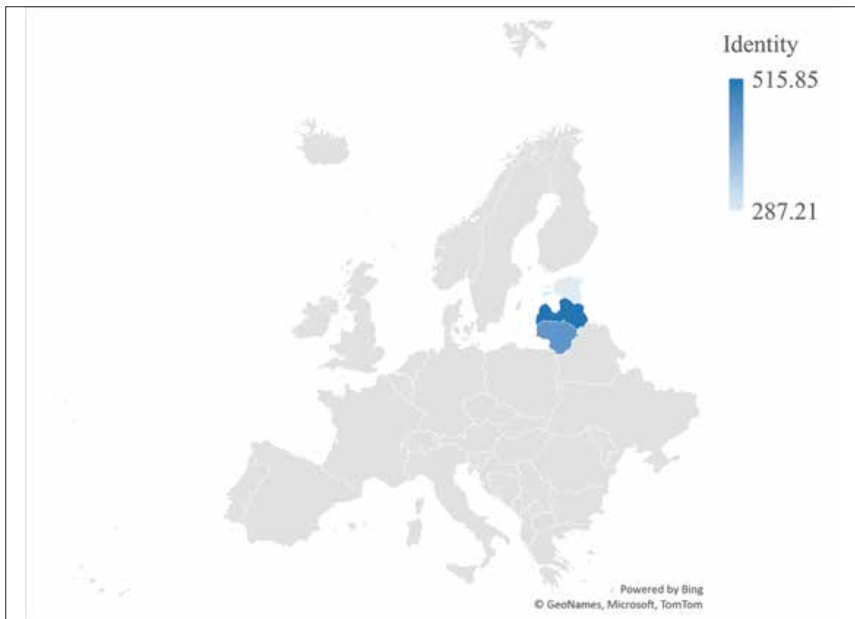

Figure 3. Relative frequency of the term 'identity' in the corpus across countries

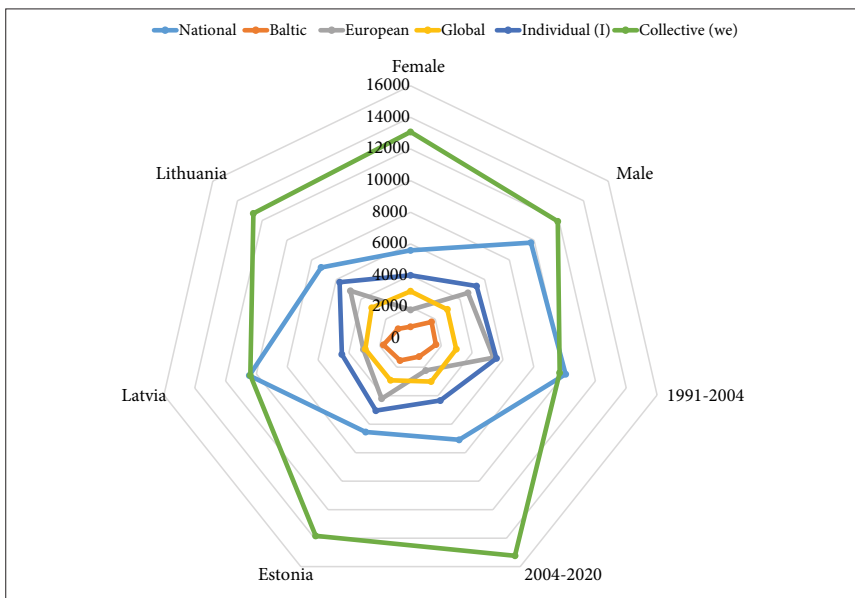

Figure 4. Model of multiple identities in the presidential speeches

As the models above display, the collective identities (national, regional, and supranational) and specifically national identity are the most frequently constructed types of identities, notably in the speeches by the Presidents of Latvia (as displayed in Figure 3), by the male Presidents and in the period from 1991 to 2004, which points to the necessity to emphasize the image of the nation specifically in the geopolitical context of the period under analysis. the construction of individual identity is most frequent in the speeches by the Presidents of Lithuania and in the period from 1991 to 2004. European identity as supranational identity is most often constructed in the speeches by the Presidents of Lithuania and by the male Presidents from 1991 to 2004, while the global identity is most often reflected in the female speeches and in the speeches from 2005 to 2021. Thus, it is concluded that while national identity is an invariably strong element of the discursive practice of the Presidents in all the speeches, other collective identities are constructed when it is beneficial to the speaker, for example, the Baltic regional identity is constructed to emphasize the common political past of the Baltic States simultaneously emphasizing its significance, while, for example, the global identity constructs appear in the arguments aimed at calling for joint action by all the countries of, for example, the United Nations.

CONCLUSION

The study has applied a corpus-assisted critical discourse analysis, thus promoting the synergy between the qualitative and quantitative methods in the analysis of lexical tendencies, thematic areas, individual linguistic profiles of speakers, as well as aiding in the representation of objective statistical data. The corpus of the collected presidential speeches consists of several smaller sub-corpora, allowing to explore the linguistic features and tendencies characteristic of the speaker or the author (institution), which might not be explicit in an isolated text, thus allowing to make comparisons between individual speaker styles and specific discourse features with the linguistic profiles of other speakers across time and space.

The results of the study show that although the use of keywords and discursive strategies as well as different linguistic means differs depending on the context of the speech (period, speaker, country, economic, political and social environment, and place and occasion), there are numerous discursive and linguistic tendencies that the speeches seem to share over time, namely, the construction and confabulation of a common political past through the use of the topos of history as a teacher, the construction of a common political present and future through the strategies of perpetuation, and the construction of national spirit (*the Homo Estonicus, the Homo Latviensis, the Homo Lietuvenensis*) via the constructive strategies and the strategies of assimilation and perpetuation, which are grounded in the representation of national symbols, values and emotions of patriotism (pride and nostalgia).

Multiple rhetorical techniques and linguistic means such as metaphors, euphemisms, metonymies, rhetorical questions, and pronominal referencing, are used to construct and present arguments with the aim of either constructing or perpetuating elements of national identity. Finally, the analysis of the national and international speeches as well as the interviews with the Presidents show that discursive construction of national identity is a deliberate process aimed at uniting the nation and ensuring the continuity of the state by consciously repeating and reiterating strong elements of national identity, thus renewing or creating new value chains, as well as deconstructing redundant or undesirable manifestations of identity in discourse. In addition, it is concluded that several identities, which are deliberately attributed and depicted depending on the goals of the speech and the speaker, are constructed and coexist in the speeches.

Conclusively, the results of the study show that the construction of national identity in local and international speeches differs significantly because local speeches do not reflect the image of the 'other' or potentially threatening enemy as often and as vividly as it is done in the international speeches by the Presidents, specifically in the case of Latvia and Estonia after the restoration of independence, and the speeches of the Presidents of all three Baltic states

after the events in 2014 and Russia's interference in the territorial integrity of Ukraine, when the discursive strategies of a threatened identity that have not been previously applied as well as the linguistic means of intensification appear in the presidential speeches. Significant differences have also been identified in the discursive constructions of the separate national identities of Estonia, Latvia and Lithuania, specifically in the choice of the macro level thematic areas, the use of micro-level strategies and the choice of linguistic means, which, in turn, seem to depend on the time of the speech (historically), the individual identity of the speaker, and a wider social and political context, for example, Estonian national identity is often constructed in comparison with the Scandinavian countries, Latvian identity is compared to other Baltic and European countries, while the national identity of Lithuania is constructed in comparison with European countries, such as Poland. As a result, it is concluded that, although the national identities of Estonia, Latvia and Lithuania differ, the discursive constructions of these identities as identified in the presidential speeches also point to significant similarities between the communities living in these countries, specifically in terms of collective memory and values, which confirms parallel construction of a common identity of the Baltic region that is specifically accentuated in the international speeches by the presidents of the Baltic States.

THESES

1. The most frequently and intensively applied thematic areas in the presidential speeches are the construction of a common political past, which is often followed by the thematic area of the construction of a common political present and future, and in local speeches also the construction of *the Homo Nationalis*, wherein such linguistic means as metaphors DEVELOPMENT IS ROAD, HISTORY IS BOOK, COUNTRY IS MOTHER, EU IS FAMILY, metonymies, rhetorical questions, pronominal references, parallel sentence constructions and intertextuality are often implemented.
2. The identified discursive strategies in the speeches on the macro and micro levels of discourse are the constructive strategies and strategies of justification, including the strategies of perpetuation and continuation, as well as the strategies of transformation (positive self-presentation, continuation and calming down, assimilation, inclusion, and unification). the strategies of exclusion or negative other representation as well as the strategies of casting doubt and justification are identified when referring to a common enemy in the past and a common other in the present and future, specifically in the international speeches.
3. The national identity of Estonia is portrayed based not only on history and the role of victim, but also on its small size and population, technological advances, and Scandinavian character, while the national identity of Latvia is constructed as rooted in the importance of history (including the portrayal of the role of victim), the discursive construction of common Baltic values, love for work and belonging to democratic Europe. the national identity of Lithuania is built on the narrative of historical continuation rooted in the long history of the Duchy of Lithuania and later independent Lithuanian Republic and belonging to the European Union.
4. The presidential speeches focus on national identity construction and negotiation both locally and internationally; however, the linguistic data confirms that multiple identities (individual, regional, national, supra-national, global and the identity of the common enemy) are nested in the social practices represented by presidential rhetoric and depending on the context, different types of identities may be foregrounded.
5. While the selection of particular arguments, strategies and linguistic techniques used in the speeches depends on the social, political, and historical context and thus varies across time and across countries, the deliberate function of presidential speeches to construct and represent national identity with the purpose of unifying the people and perpetuating the continuity of the state is present in all the speeches. At the same time, linguistically and discursively richer speeches seem to have a greater impact on the target audience.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI / REFERENCES

1. Andrejevs, D. (2020) Revisiting the Social Organisation of National Memory: a Look at the Calendars of Lithuania, Latvia, Estonia. *Memory Studies*, 13(6): 1305–1320.
2. Baker, P. (2006) *Using Corpora in Discourse Analysis*. New York, London: Continuum Publishing.
3. Baker, P. (2012) *Contemporary Corpus Linguistics*. New York: Continuum International Publishing.
4. Beasley, V. B. (2004) *You, the People: American National Identity in Presidential Rhetoric*. Texas: Texas A&M University Press.
5. Bela, B. (2013) *Nacionālās identitātes diskursi mūsdienā Latvijā*. Rīga: Latvijas Universitāte, 3.–13. lpp.
6. Bergmane, U. (2020) *Fading Russian Influence in the Baltic States*. *Orbis*, 64(3): 479–488.
7. Billig, M. (1995) *Banal nationalism*. London: Sage.
8. Black, E. (1992) *Rhetorical Questions: Studies of Public Discourse*. Chicago, London: the University of Chicago press.
9. Blackledge, A. (2005) *Discourse and Power in a Multilingual World*. Amsterdam: John Benjamins Publishing.
10. Boukala, S. (2014) Waiting for democracy: Political crisis and the discursive (re) invention of the ‘national enemy’ in times of ‘Greccovery’. *Discourse & Society*, 25(4): 483–499.
11. Boukala, S. (2016) Rethinking topos in the discourse historical approach: Endoxon seeking and argumentation in Greek media discourses on ‘Islamist terrorism’. *Discourse Studies*, 18(3): 249–268.
12. Castells, M. (2010) *Power of identity*. Malden, MA; Oxford: Wiley-Blackwell.
13. Cheskin, A. (2016) *Russian-Speakers in Post-Soviet Latvia: Discursive Identity Strategies*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
14. Chilton, P. and Schäffner, C. (2002) *Politics as Text and Talk: Analytic Approaches to Political Discourse*. Amsterdam: John Benjamins Publishing.
15. Cramer, J. (2010) ‘Do we really want to be like them?’ Indexing Europeaness through pronominal use. *Discourse & Society*. 21(6): 619–637.
16. Daina, A. (2018) Modalitāte un pieklājības stratēģijas Latvijas valsts prezidentu runās (1999–2014), krājumā *Nacionālās identitātes sociolingvistiskie aspekti*. Rīga: Latviešu Valodas institūts.
17. Druviete, I. (2021) Latviešu lingvistiskā attieksme: vērtības, pārliecība, prakse. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.
18. Druviete, I. (2010) *the development of sociolinguistics in the Baltic States*. in the Routledge Handbook of Sociolinguistics Around the World. London and New York: Routledge.
19. Druviete, I. (2018) *Nacionālās identitātes sociolingvistiskie aspekti*. Rīga: Latviešu Valodas institūts.

20. Duvold, K., Berglund, S. (2014) Democracy between Ethnos and Demos: Territorial Identification and Political Support in the Baltic States. *East European Politics and Societies and Cultures*, 28(2): 341–365.
21. Fabrykant, M. (2018) National identity in the contemporary Baltics: comparative quantitative analysis. *Journal of Baltic Studies*, 49(3): 305–331.
22. Fairclough, N. (1989) *Language and Power*. Edinburgh Gate: Addison Wesley Longman Limited
23. Fairclough, N. (2013) *Critical Discourse Analysis. the Critical Study of Language*. London: Routledge.
24. Flowerdew, J., Richardson, J. E. (2017) *the Routledge Handbook of Critical Discourse Studies*. New York: Routledge.
25. Garda-Rozenberga, I., Krūmiņa, M. (2013) Agrīno pieaugušo nacionālās identitātes izjūta Latvijā pēc 20. gs. 90. gadiem. *Akadēmiskā dzīve*, 49: 23–32.
26. Guibernau, M. (2007) *the Identity of Nations*. Cambridge: Polity Press.
27. Gorņeva, I. Eideiktiskie teksti Menandra “Rētorikā”. (2015) Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte.
28. James, R. (2018) *Manipulation: the Definitive Guide to Understanding Manipulation, Mind Control and NLP*. USA: CreateSpace Independent Publishing Platform.
29. Jurkynas M. (2020) *the Baltic World and Beyond: the View of the Baltic Presidents*. In: Bogdanova O., Makarychev A. (eds) *Baltic-Black Sea Regionalisms*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-24878-9_7
30. Jurkynas, M. (2021) Regional Identities in Estonia, Latvia and Lithuania: Being Baltic, Looking North. *Problems of Post-Communism*, 68(4): 327–338.
31. Kaprāns, M. (2016) Remembering communism in Latvia: a nationalizing state and the multi-directionality of the past. In: Gubenko I, Hanovs D and Malahovskis V (eds) *the New Heroes – the Old Victims: Politics of Memory in Russia and the Baltics*. Rīga: Zinātne, pp. 74–107.
32. Kasekamp, A. (2021) the Baltic states. Three peas in a pod? *New Eastern Europe*, 3(46): 15–19.
33. Ķīlis, R. (1998) *Sociālā atmiņa un nacionālā identitāte Latvijā*. Ķīlis, R. (sast.) *Atmiņa un vēsture*. Rīga: N.I.M.S., 113.–130. lpp.
34. Kļave, E. (2010) *Etnopolitisko diskursu analīze: valodas kopienu varas attiecības Latvijā*. Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte.
35. Kļave, E., Šūpule, I. (2013) *Nacionālā identitāte un diskurss: teorētiskās refleksijas*. Rīga: Latvijas Universitāte.
36. Kopoloveca, N. (2017) *Līdera portreta radīšanas modelis latviešu un čehu politiskajā diskursā*. Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte.
37. Lakoff, G. and Johnson, M. (2003) *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press.
38. Landau, M. J. (2017) *Conceptual Metaphor in Social Psychology: the Poetics of Everyday Life*. London and New York: Routledge.
39. Liepa, D. (2020) Valsts prezidenta runas – sabiedrības diskusiju temats. Akadēmika Jāņa Endzelīna 147. dzimšanas dienas atceres starptautiskā zinātniskās konferences VALODA SABIEDRĪBĀ Tēzes. Rīga: Latvijas Universitātes Latviešu valodas institūts.

40. McEntee-Atalianis, L. and Zappettini, F. (2014) Networked identities. *Critical Discourse Studies*, 11(4): 397–415.
41. Meinecke, F. (1908) *Weltbürgertum und Nationalstaat*. München: Oldenbourg.
42. Mole, R. C. M. (2007) *Discursive Constructions of Identity in European Politics*. New York: Palgrave Macmillan.
43. Mole, R. C. M. (2007) *Discursive Constructions of Identity in European Politics*. New York: Palgrave Macmillan.
44. Mole, R. C. M. (2012) *the Baltic States from the Soviet Union to the European Union: Identity, Discourse and Power in the Post-communist Transition of Estonia, Latvia and Lithuania*. London and New York: Routledge.
45. Morozov, V. (2004) Russia in the Baltic Sea Region Desecuritization or Deregionalization? Cooperation and Conflict: *Journal of the Nordic International Studies Association*, 39(3): 317–331.
46. Mulderrig, J. (2012) the hegemony of inclusion: a corpus-based critical discourse analysis of deixis in education policy. *Discourse & Society*. 23(6): 701–712.
47. Nouwen, R. (2003) *Complement anaphora and interpretation*. *Journal of Semantics*, 20, 73–113.
48. O’Keeffe, A. (2006). *Creating Identities*. in *Investigating Media Discourse*. London and New York: Routledge.
49. Petersoo, P. (2007) Reconsidering otherness: constructing Estonian identity. *Nations and Nationalism*, 13(1): 117–133.
50. Placinska, A. and Karapetjana, I. (2016) Language of troubled times: Creativity of manipulation. *Russian Linguistic Bulletin*, 4(8): 4–1.
51. Reisigl, M. (2008) Rhetoric of political speeches. in Wodak, R. and Koller, V. *Handbook of Communication Studies*. Berlin and New York: De Gruyter.
52. Rozina, G., Karapetjana, I. (2009) *the Use of Language in Political Rhetoric: Linguistic Manipulation*. Turkey: Süleyman Demirel University.
53. Rūmniece, I., Paparinska, V., Rotkale, L., Lāms, O., Laizāns, M., Kukjalko (2020) Aristotelis. Runas māksla – Rētorika. Rīga: LU akadēmiskais apgāds.
54. Said, E. (1995) Afterword. *Orientalism*. New York: Vintage.
55. Smits, E. D. (1997) *Nacionālā identitāte*. Rīga: AGB.
56. Šūpule, I. (2012). *Etniskās un nacionālās identitātes konstruēšana mijiedarbībā: Latvijas gadījuma izpēte*. Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte.
57. Šūpulis, E. (2013) Nacionālās identitātes nostiprināšanās un izmaiņu process: valodas lietojums un kolektīvā atmiņa. *Akadēmiskā dzīve*, 49, 51.–57. lpp.
58. Taagepera, R. (2018) *Estonia: Return to Independence*. London, New York: Routledge.
59. Tabuns, A. (1999) *Changing National, States and Regime Identities in Latvia*. Czech Republic: Research Support Scheme.
60. Tabuns, A. (ed.) (2001) *National, State and Regime Identity in Latvia*. Riga: Baltic Study Center.
61. Tognini-Bonelli, E. (2001) *Corpus Linguistics at Work*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

61. Triandafyllidou, A. (1998) National identity and the “other”, *Ethnic and Racial Studies*, 21 (4): 593–612.
62. van Dijk, T. A. (2010) *Discourse, Knowledge, Power and Politics. Towards Critical Epistemic Discourse Analysis*. Critical Discourse Studies in Context and Cognition. Amsterdam: John Benjamins.
63. van Dijk, T. A. (2006) Discourse and Manipulation. *Discourse and Society*. London: Sage Publications, 17 (2): 359–383.
64. van Dijk, T. A. (2008) *Discourse and Power*. New York: Palgrave Macmillan.
65. Veisbergs, A. (2015) Formation of the Image of Latvians in Anglophone Sources (16th–20th Centuries). *Humanities and Social Sciences Latvia*, 23(1): 4–24.
66. Wilson, J. (2015) *Talking with the President. the Pragmatics of Presidential Language*. New York: Oxford University Press.
67. Wodak, R. (2015) *the Politics of Fear: What Right-Wing Populist Discourses Mean*. London: Sage Publications Ltd.
68. Wodak, R. (2018) *Discourse and European Integration*. Malmö: Malmö Institute for Studies of Migration, Diversity and Welfare.
69. Wodak, R., Boukala, S. (2015) European identities and the revival of nationalism in the European Union: a discourse historical approach. *Journal of Language and Politics*, 14 (1): 87–109.
70. Wodak, R., Meyer, M. (2016) *Methods of Critical Discourse Studies*. London and New York: Routledge.
71. Wodak, R., De Cillia, R., Reisigl, M., Liebhart, K. (2009) *the Discursive Construction of National Identity*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
72. Zappettini, F. (2016) the Construction of Transnational Identities in the Narratives of a European Civic Organisation. *Critical Approaches to Discourse Analysis Across Disciplines*, 8(1): 84–107.
73. Zepa, B. (2007) “Nacionālisma” konstruēšana Latvijas integrācijas politikā. Latvijas Universitātes Raksti. Socioloģija, 714, 44.–53. lpp.
74. Zepa, B., Kļave, E. (red.) (2011) *Latvija. Pārskats par tautas attīstību 2010/2011: Nacionālā identitāte, mobilitāte un rīcībspēja*. Rīga: LU Sociālo un politisko pētījumu institūts.
75. Zepa, B., Šūpule, I. (2006) *Etnicitātes konstruēšana: politiķi un masu mediji kā nozīmīgākie aģenti*. Latvijas Universitātes Raksti. Socioloģija, 701, 108.–119. lpp.
76. Zepa, B., Kļave, E., Šūpule, I. (2015) Russian-Latvian Language Conflict in Urban Setting in Latvia. *Humanities and Social Sciences Latvia*, 23(1): 42–64.

Korpusa rīki un pētījuma dati / Corpus Tools and Corpus Data

1. Anthony, L. (2012). AntConc (Version 3.3.2) [Windows 3.5.7.]. Tokyo, Japan: Waseda University. Pieejams: <http://www.antlab.sci.waseda.ac.jp/>
2. Anthony, L. (2012). AntWordProfiler (Version 1.4.0) [Windows 3.5.7.]. Tokyo, Japan: Waseda University. Pieejams: <http://www.antlab.sci.waseda.ac.jp/>
3. Anthony, L. (2014). AntFileConverter (Version 1.0.0) [Windows 3.5.7.]. Tokyo, Japan: Waseda University. Pieejams: <http://www.antlab.sci.waseda.ac.jp/>

4. Optical Character Recognition Software. Pieejams: <https://www.onlineocr.net/>
5. Voyant tekstu analīzes rīks. Pieejams: <https://voyant-tools.org/>
6. Igaunijas prezidenta tīmekļa vietne. Pieejams: <https://president.ee/et/>
7. Latvijas prezidenta tīmekļa vietne. Pieejams: <https://www.president.lv/lv>
8. Lietuvas prezidenta tīmekļa vietne. Pieejams: <https://www.lrp.lt/lt>
9. Sketch Engine tīmekļa korpusu analīzes vietne. Pieejams: <https://app.sketchengine.eu/#dashboard?corpname=user%2Fligaromka%2F1v>
10. Apvienoto Nāciju Organizācijas digitālais arhīvs. Pieejams: <https://digitallibrary.un.org/search?ln=en&cc=Speeches>

